

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK JANDARMA TEŞKİLÂTI (1908-1923)

Yüksek Lisans
Necdet KOPARAN

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK JANDARMA TEŞKİLÂTI (1908-1923)

Yüksek Lisans
Necdet KOPARAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yavuz ERCAN

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK JANDARMA TEŞKİLÂTI
(1908-1923)

Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yavuz ERCAN

<u>Adı ve Soyadı</u>	Tez Jürisi Üyeleri	<u>İmzası</u>
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Sınav Tarihi .....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Yavuz ERCAN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Özet.....	VI
Abstract.....	VIII
Önsöz.....	X

GİRİŞ

A. İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Emniyet ve Asayiş Faaliyetleri.....	2
B. Türk-İslam Devletlerinde Emniyet ve Asayiş Faaliyetleri.....	4
C. Türk Jandarma Teşkilâtının Tarihi Gelişimi.....	4

Birinci Bölüm

MEŞRUTİYET DÖNEMİ TÜRK JANDARMASI

A. Umum Jandarma Kumandanlığı.....	21
B. Jandarma Umum Müfettişliği.....	22
C. Jandarma Mıntıka Müfettişlikleri.....	22
Ç. Meşrutiyet Döneminde Jandarmanın Teşkilat Yapısı.....	23
D. Meşrutiyet Döneminde Takip Müfrezeleri.....	24
E. Meşrutiyet Döneminde Seyyar Jandarma Birlikleri.....	25
F. Meşrutiyet Döneminde Jandarmanın Mevcut Kadro Durumu.....	26
G. Jandarma Okulları.....	26

İkinci Bölüm

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA JANDARMANIN ASAYİŞ VE ORDU EMRİNDEKİ FAALİYETLERİ

A. Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti'nin Savaşa Katılması.....	29
B. Birinci Dünya Savaşı'nda Jandarma Birlikleri.....	31
1. Çanakkale Cephesi.....	34
a. Bursa Seyyar Jandarma Taburu.....	36
b. Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu.....	39
c. Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu.....	41
ç. Balıkesir Seyyar Jandarma Taburu.....	43
d. İstanbul Seyyar Jandarma Taburu.....	44
e. Beyoğlu Seyyar Jandarma Taburu.....	46
f. Ankara Seyyar Jandarma Alayı.....	46
g. Seyyar Jandarma Birliklerinin Çanakkale Muharebelerindeki Rolü.....	48
2. Doğu Cephesi.....	49

3. Galiçya Cephesi.....	60
4. Güney Cephesi	61
C. Birinci Dünya Savaşında Anadolu'da Asayiş Durumu ve Jandarmanın Faaliyetleri.....	62

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

KURTULUŞ SAVAŞINDA JANDARMANIN FAALİYETLERİ

A. Mondros Ateşkes Antlaşması ve Anadolu'da Genel Durum	64
B. Mondros Ateşkes Antlaşması Sonrası Anadolu'da Asayiş Durumu ve Jandarma.....	69
C. TBMM Hükümeti'nin Asayişe Yönelik Önlemleri ve Jandarma Teşkilâtı.....	75
Ç. Milli Mücadele Cephelerinde Jandarma.....	81
1. Gaziantep Cephesinde Jandarma	82
2. Maraş Cephesinde Jandarma.....	84
3. Urfa Cephesinde Jandarma	86
4. Adana Cephesinde Jandarma	89
5. Aydın Cephesinde Jandarma.....	92
6. Balıkesir-Ayvalık Cephesinde Jandarma.....	95
SONUÇ	99
KAYNAKÇA	101
EKLER	106

ÖZET

Devletin bekasını sağlamada en önemli rolü oynayan ve tarihi gelişimi içerisinde çeşitli adlarla anılan “Ordu” ve “Güvenlik Kuvvetlerinin” kuruluş tarihi; insanların toplu halde yaşamaya başladığı veya devletlerin kurulduğu tarih olarak kabul edilir. Türkler halkın güven içinde yaşaması için zamanın şartlarına uygun yasalar çıkarmış ve bu yasaların uygulanması için gerekli güvenlik teşkilatlarını da kurmuşlardır.

Osmanlı Devleti zamanında zabıta hizmetleri ise Yeniçeri Ocağının kaldırılışına kadar çeşitli isimler altında değişik birimler tarafından yürütülmüştür. 1839 yılında Tanzimat Fermanı yayınlanması ile diğer devlet kuruluşlarında yapılan ıslahat hareketlerine paralel olarak, zabıta hizmetlerinde de yeni bir düzenleme yapılmış ve bugünkü anlamda ilk Jandarma Teşkilatı oluşturulmuştur. 14 Haziran 1869 tarihine kadar, yasal dayanağı olmaksızın tamamen emirname, ferman ve fetvalarla yürütülen zabıta hizmetlerine, bu tarihte çıkarılan Asakir-i Zaptiye Nizâm-nâmesi ile hukukîlik kazandırılmıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi’nden Osmanlı Devleti’nin yenik çıkması üzerine ordu da yapılan ıslahat hareketleri sonrasında jandarmanın ıslahı için de “*tensik heyeti*” adı altında yabancı subayların gelmesine izin verilmiştir. II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile birlikte idari teşkilatta ve ordu’da yeniden başlayan reorganizasyona paralel olarak, Jandarma teşkilatında da reorganizasyon faaliyetleri başlatılmış ve bunun neticesinde ilk Jandarma Subay Okulu Selanik’te açılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce, Anadolu’da mevcut Jandarma birliklerine ilaveten kıyı gözetleme ve asayişten sorumlu olmak üzere seyyar jandarma taburları teşkil edilmiştir. Gerek Birinci Dünya Savaşı’nda gerekse İstiklâl Savaşı’nda

bu taburlar ve diğer jandarma birlikleri ordu saflarında aldıkları görevleri en iyi şekilde yerine getirmişlerdir.

Jandarma, İstiklâl Savaşı süresince ülkenin içinde bulunduğu ağır koşullara ve teşkilatın lojistik güç yönünden çok yetersiz bir düzeyde bulunmasına rağmen hem cephede savaşan birliklerin geri emniyetini temin etmiş, hem de halkın ırz ve namusu ile can ve mal güvenliğini sağlayarak ulusun ve vatanın bütünlüğüne önemli katkılarda bulunmuştur.

ABSTRACT

The establishment history of the “*Army*” and the “*Security Forces*” which play important role to secure the country’s peace, began at the time of foundation of the countries. Turkish people created lots of agreeable laws to make their community’s safety, and to live confidence according to the different conditions. The government also established Security Organizations to apply these laws.

At the time of the Ottoman Empire, Police Force’s missions and duties are executed by other units with several and different names, until the removal of the “*Janizary Organization*”. The Modern Gendarme Organization Formation begins with the publishment of the “*Political Reforms*” in 1839, and with the “*Improvement Reforms*” on the other state organizations. At the beginning the Police Forces were serving without a legal platform, they were serving according to the orders, firmans, and fatwas until 14 June 1869. They served from this date on obeying the “*Military Police Rules, and Regulations*”. After these Regulations the forces became suitable to the law.

After the Ottoman Empire was defeated at the Ottoman-Russian War in 1877-1878. The Empire established “*Improvement Reforms*”. According to these Improvement Reforms. They also improved the Gendarme Forces, and they allowed “*Foreign Officers*” to come under the name of “*Amendment Commission*”. After the declaration of the “*Second Constitutional Government*”, a reorganization began inside of the Army, and in the Administrative Organizations. Parallel to these reforms, Gendarme Forces has also made reorganization activities, and according to this the first Gendarme Official School opened in Selanik.

Before the “*First World War*”, several Mobile Gendarme Battalions established to serve as shore observator , and for public order ,additional to the present Gendarme Alliance in Anatolia. The battalions, and the other Gendarme

Alliance Forces served their best in the First World War, and in the Independence War. During the Independence War, insipite of the heavy conditions in the country, and the inadequate level of logistic power of the army, the Gendarme suplied the security of the frontage alliance in the army, people's honour, life and property. They lead lots of contributions to secure the Nation's integrity.

ÖNSÖZ

Tarih boyunca emniyet ve asayiş konusu tüm devletlerin en önemli görevleri arasında yer almıştır. İnsanların bir araya gelerek yaşamaya başladıkları toplumlarda, birtakım tehlikeler ortaya çıkmaya başladığında tüm toplumlar, kendine özgü kuruluşlarla huzur ve güvenliği sağlamaya çalışmıştır. İlk zamanlarda devletler bu görevi askeri güçlerini kullanarak yerine getirmişlerdir. Fakat giderek artan nüfusun ve genişleyen sınırların devlet yapısında meydana getirdiği karışıklıklar bu tehlikelere karşı ayrı bir kuvvet ayrılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu noktadan hareketle iç tehdit ile emniyet ve asayişin sağlanmasına yönelik olarak güvenlik teşkilâtları oluşturulmuş, dış tehdide karşı ise ordu bu görevi üstlenmişti.

Diğer devlet yapılarındaki güvenlik teşkilâtlarında olduğu gibi Türk Jandarmanası da ülkenin kırsal alanının emniyet ve asayişinin sağlanmasından sorumludur. Ancak jandarmanın tarihi incelediğimizde kuruluşundan itibaren teşkilât yapısında birçok değişiklik olmasına rağmen görev bilinci hiç değişmemiştir. Bu süreç içerisinde ülkenin iç güvenliğinin sağlanmasının yanında dış düşmanlara karşıda ordu saflarında hep ön cephelerde yer almış ve üstüne düşen görevi başarı ile yerine getirmiştir. Gerek Birinci Dünya Savaşı'nda gerekse millî mücadele döneminde dış tehdidin bertaraf edilmesinde hem ülke içinde hem de ülke sınırları dışında barışın sağlanmasına yönelik görevler almıştır.

Türk Jandarmanasının Millî Mücadelede verdiği hizmetler ise ayrı bir övünç kaynağıdır. İstanbul hükümetinin tüm baskılarına rağmen pek çok jandarma subayı Mustafa Kemal'in yanında yer almış, Kuva-yı Milliye'nin teşkilâtlanmasında, kritik personelin ve silahların Anadolu'ya geçirilmesinde, cephenin geri emniyetinin sağlanmasında ve cephede düşmana karşı konulmasında önemli hizmetler yerine getirmiştir. Tüm bu görevleri icra ederken asli görev olan emniyet ve asayişin sağlanması için de büyük çaba harcanmıştır.

Bu çalışmamda, güvenlik teşkilâtlarının ortaya çıkış süreci, jandarma teşkilâtının kuruluşu ve 1908 yılından itibaren Türk Jandarma Teşkilâtının kuruluşunda meydana gelen değişiklikler ile jandarma teşkilâtının bu görevleri yürütürken karşılaştığı sorunları ve yurt savunmasına yaptığı katkıları inceledim.

Çalışmamı hazırlarken arşiv belgelerinden de istifade ettim. Üç bölüme ayırdığım bu çalışmamda jandarmanın tarihini detaylı olarak ele alan kaynakların olmayışı sebebiyle belirli dönemleri ele alan kaynaklardan istifade ederek belge, çizelge ve çeşitli dönemlere ait fotoğrafları da ekleyerek çalışmamı tamamladım.

Bu konuda çalışmam için teşvik ve yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Yavuz Ercan'a; çalışmama katkıda bulunan Genelkurmay ATASE Başkanlığında çalışan arkadaşlarıma ve desteklerini esirgemeyen eşim ve kızıma teşekkür ederim.

Necdet Koparan
Ankara-2007

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlar, hayatlarının devamı için, mal ve can güvenliğini sağlayacak koruyucu bir güce her zaman ihtiyaç duymuşlardır. Dünya devletleri ile karşılaştırıldığında, Türk ulusunun her zaman düzenli ve uzun ömürlü devletler kurduğu tarihsel bir gerçektir. Türkler, tarih sahnesinde yer almaya başladığından bu yana, halkın güvenlik ve huzur içinde yaşaması için zaman şartlarına uygun yasalar çıkarmışlardır. Yasaların uygulanması için de gerekli güvenlik teşkilâtlarını kurarak bu görevleri, askerî güçleri kullanarak yerine getirmişlerdir.¹ Bunun için, Türklerin asayiş tarihleri ile askerî tarihleri daima iç içe olmuştur, diyebiliriz.

Jandarma, çeşitli eser ve kaynaklarda değişik şekillerde tanımlanmasına rağmen hepsi aynı anlamda kullanılmıştır. Fransızca “*gendarmarie*” kelimesi Türkçeye “*jandarma*” şeklinde geçmiştir. Fransız kaynaklarında jandarma “*silahlı adamlar*” anlamına gelip, “*gens*” ve “*d'armes*” kelimelerinin birleştirilmesiyle meydana gelmiştir. 17 nci yüzyıl başlarında XIV. Louis zamanında jandarma, Fransız kralının muhafız kıtası olarak kullanılmakta ve bu anlama gelmekteydi. Jandarma birlikleri, krala bağlı olup saraylarının korunmasında görevliyidiler.²

Fransız Hukuki Terimler Sözlüğü Dallaz'da jandarma; “*kanun, nizam ve emirlerin uygulanmasını sağlayan, ülkenin her yanında emniyet ve asayişini temin eden bir kuvvettir.*” şeklinde yer almıştır.

Jandarmanın anlamı, “*genel güvenliğe bakan, halkın huzurunu sağlama ve yasaların yürütülmesini sağlamakla görevli ve yükümlü askerî bir kuvvet*” şeklinde de tanımlanabilir.

---

¹ Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, Harita Genel Müdürlüğü, Ankara,1982, s. 307-308.

² Nurettin Akman, “Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma”, *Jandarma Dergisi*, Ankara, 1991, S.73, s. 3-4.

Türklerde “*candar*” kelimesi, Mısırlı Türkler tarafından “*muhafız, koruyucu silahlı kuvvet*” anlamında kullanılmıştır. Selçuklular zamanında da “*candar*” kelimesi, şehrin emniyetini sağlayan, sultanın sarayını koruyan görevlilere verilen isimdi. Anadolu'nun bazı köylerinde “*cenderme*”, Rumeli'de “*candarma*” olarak telaffuz edilmekteydi.

Osmanlı Devleti kurulmadan önceki Türk devletlerinde, idari, adli ve zabıta hizmetlerinin, devletin veya eyaletlerin başında bulunan komutanlarca veya başbuğlarca yürütüldüğü dikkat çekmektedir. Orhun Kitabelerinde, “*yargan*” olarak geçen ve hakanların emniyet ve asayişini sağlayan bir zabitanın bulunduğu bugün belgelerle ispat edilmiş bulunmaktadır. Selçuklularda “*sürta*”, Osmanlılarda “*subaşı*” daha sonra “*zaptiye ve jandarma*”; emniyet ve asayiş görevini, komutan veya eyaletlerin başında olanların bazen emrinde bazen de yanında sürdürmüşlerdir.³

Osmanlı Türklerinde de zabıta görevi askerî teşkilât kadrosu içinde yer almış askerî amirler aynı zamanda emniyet ve asayişten sorumlu olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde idarî teşkilat; kazalar, sancaklar ve eyaletler olarak ayrılmıştır. Kazalarda, kadı emrindeki subaşılar, emniyet ve asayişini sağlamış, aynı zamanda zabıta faaliyetlerini de yürütmüşlerdir. Sancaklarda Mirliya veya Sancak Beyleri, eyaletlerde ise Mirmiran veya Beyler, askerî ve mülkî otorite olarak emrindeki askerlerle zabıta faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

Jandarma, kavramının ortaya çıkış sürecinden sonra jandarmanın bugünkü gücünü ve ulaşacağı hedefleri daha iyi kavrayabilmek için yüzyılı aşkın tarihsel gelişimini incelemek gerekmektedir.

A. İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Emniyet ve Asayiş Faaliyetleri

Tarih sürecinde emniyet ve asayiş, devletlerin en önemli görevleri arasında yer almıştır. İnsanların bir araya gelerek oluşturdukları toplumlarda, mala, cana ve ırza yönelik tehlikeler ortaya çıkmaya başladığında devlet yapısına geçen tüm toplumlar, kendine özgü kuruluşlarla huzur ve güvenliği sağlamaya çalışmışlardır. Önceleri

³ Derviş Okçabol, **Meslek Tarihi**, III. Kitap, I Ks., Polis Enstitüsü Yay.,Ankara,1939. s.58.

kendi kendilerine bu tehlikelere karşı koyan insanlar, zaman içerisinde bu görevi askeri güçlerini kullanarak yerine getirmişlerdir. Türkler göçebe hayatı sebebi ile sürekli düşmanlarla karşılaştığı için, asayiş tarihleri ile askeri tarihleri daima iç içedir diyebiliriz. Türklerin asayiş ve zabıta tarihleri incelendiğinde, ilk olarak “*subaşı*” tabiri asayişin sağlanmasında görev yapan memurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Türklerde “*su*”; ordu, asker anlamı taşımaktaydı. Subaşılar, savaş zamanında orduyu, barış zamanında ise memleketi idare etmekle yükümlüydüler. Türklerin asayiş ve zabıta tarihinde önemli bir role sahip subaşıyı, tarihimizde ilk “*zabıta amiri*” olarak nitelendirmek mümkündür.⁴ İlk Türk devletlerinde zabıta hizmetleriyle ilgili olarak karşılaşılan ikinci terim “*daruga*”dır. Gerek Türklerde ve gerekse Orta Asya Moğollarında inzibat amirine “*damga*” denmiştir. Timur ve Orta Asya Türkleri arasında bu söz, “*emniyet müdürü*” karşılığı olarak kullanılmaktaydı. Bu ünvan bugün de bazı yerlerde kullanılmaktadır. Kaşgar’da bir nevi polis memuru olan daruga, Azerbaycan’da çarşı bekçilerinin amiri durumunda bulunmaktadır.

Türkler, asayiş ve zabıta hizmetleri yürütürken tepeler üzerinde düşmanı gözetlemek için yerler yapmışlar ve bu gözetleme yerlerine “*karakol*” adını vermişlerdir. Düşman belirince buralarda ateş yakmak suretiyle işaret verirler ve kısa bir süre içinde merkezi tehlikeden haberdar ederlerdi. Gözetleme kuleleri, Peçenek Türklerinde “*karakua katay*” olarak adlandırılmaktaydı. Türkçe’deki “*karak*” kökünden türeyen, “*karakua*” kelimesi gözcü olma, kollama, “*katay*” ise “*kale*” demektir. Bunun için *karakua-katay* ifadesi, gözcü veya emniyet kaleleri anlamında kullanılmıştır.⁵

Türkler asayiş ve kolluk görevlerini çıkardıkları yasalarla desteklemişlerdir. Oğuz Kağan’ın, açık ve sade yazılmış gelenek ve göreneklerin birleşmesinden oluşan, yasa ve emirlerin yer aldığı “*Oğuz Töresi*”, Cengiz Han’ın halkını adaletle yönetmek için kısmen gelenek ve göreneklerin kısmen de imparatorluğun gereksinimlerine yanıt verecek yasaların yer aldığı “*Uluğ Yasa*”, Timur’un Müslüman olması nedeniyle İslamî esasların ağırlık kazandığı ve oğullarına öğütleyerek vasiyet ettiği

⁴ Halim Alyot, *Türkiye’de Zabıta*, Kanaat Basımevi, Ankara, 1947, s. 10.

⁵ **Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi**, C. I, Ankara, 2002, s. 86: Türkler ülkelerinin güvenliği için ve baskınları önlemek amacıyla uygun yerlere, içinde sürekli nöbetçilerin bulunduğu, haber almayı sağlayan ateş kuleleri (kargu) inşa etmiştir (İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, 2004, s. 287).

“Tüzûkât”, adlı yasalardan oluşan belgeler, güvenlik tarihimizin önemli belgeleri olmuştur.

B. Türk-İslam Devletlerinde Emniyet ve Asayiş Faaliyetleri

Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra kurdukları devlet yapılarında, zabıta ve asayiş konularında İslam kültüründen etkilendikleri bir gerçektir. Türkler, Anadolu’ya yerleştikten sonra, Anadolu Selçuklularının idaresi altında büyük bir kültür varlığına sahip siyasî ve askerî varlık meydana getirerek fikir ve sanat bakımından da üstün bir medeniyet oluşturdular. Uygulamış oldukları tedbirler sayesinde Anadolu’da, emniyet ve asayiş bakımından o zamana kadar hüküm süren karışıklıklara son verilmişti.

Hemen hemen bütün Türk-İslam devletlerinde cezaî, mülkî ve yargı yetkilerini kendisinde toplayan kadılar, devletin aslî unsurlarından biri olmuştu. Kadılar, şehirlerin başında mülkî ve askerî yetkilerle donatılmış olan subaşılarda sıkı bir işbirliği yaparak emniyet ve asayiş meselelerinde karar makamı durumundaydı.

Selçuklularda ise “subaşı” ordu komutanlarına verilen bir unvan olarak kullanılmış ve bu unvana sahip olan kişiler sorumlu oldukları bölgenin emniyet ve asayişini emrindeki “şihne”, “dizdarlar” ve “prabanlar” aracılığıyla yerine getirmişti. Şihne şehirlerde ve geniş bölgelerde emniyet müdürü, askerî vali ve hükümdarın temsilcisi olarak görev yapan yüksek memura verilen isimdi. Praban adı verilen gece bekçileri ise asayiş ve emniyet işlerine bakan görevlilerden oluşuyordu.⁶

C. Türk Jandarma Teşkilâtının Tarihi Gelişimi

Türk tarihinin başlangıcından bu döneme kadar geçen süre zarfında emniyet ve asayişini sağlamak amacıyla oluşturulan kolluk teşkilâtını incelediğimizde genel olarak;

- Askerî amirlerin aynı zamanda zabıta amiri olduğu,
- Belirli ve düzenli bir kolluk teşkilâtının bulunmadığı,

---

⁶ Alyot, a.g.e., s. 15: **J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 90.

- Kolluğun görev ve yetkilerini düzenleyen bir mevzuatın olmadığı görülmektedir.

Dünya tarihinde önemli devletlerden birini kuran Oğuzların Kayı boyundan Osmanlılar, diğer Türk boyları gibi orta Asya'dan Anadolu'ya gelmişlerdi. Bu tarihlerde Selçuklularla Moğollar Anadolu'da bir güç mücadelesi içindeydiler. Bu yüzden Selçuklular güç takviyesi açısından doğudan gelen Türk topluluklarına ihtiyaç duyuyordu. Kayı boyu, Selçukluların bu ihtiyaçlarına uygun olarak öncelikle Ankara ve Karacadağ bölgesine ve daha sonra da Söğüt ve Domaniç taraflarına yerleştirildi. Bizanslılara karşı Selçukluların uç beyliğini yapan bu Türk boyu, Osman Bey'in idaresinde, 1299 yılında bağımsızlığını ilân ettiğinde Anadolu'da emniyet ve asayiş bakımından tam bir düzensizlik hâkimdi. Adil ve sağlam bir idarenin olmaması güvensizlik ve kargaşa ortamı yaratmaktaydı. Osman Bey'in kurduğu küçük beylikte yaşayan Türkler iyi bir idareye kavuşmuş olmasından ve asayişin sağlanmış olmasından dolayı rahat ve huzur içerisinde yaşamaktaydı. Adalet arayan Müslümanlar dışında Bizans İmparatorluğu'nun zulmünden kaçan birçok Hıristiyan da bu küçük beyliğe göç etmeye başlamıştı. Osmanlı idaresi her türlü keyfi vergileri kaldırarak herkese kanunlarla birlikte huzur ve güven ortamı sağlıyordu.⁷

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu takip eden süreçte ordu, dışta düşmanlara karşı ülkeyi korumak, içte ise emniyet ve asayişini sağlamakla sorumluydu. Osman Bey, 1301 yılında Karacahisar'ı ele geçirdikten sonra bu şehrin idaresini oğlu Orhan Bey'e vermiş ve subaşı olarak Gündüz Alp'i atamıştı.⁸ Böylece Osmanlılarda ismi bilinen ilk zabıta amirinin "*Gündüz Alp*" olduğunu söyleyebiliriz. Selçuklularda asayişin sağlanmasında görev yapan subaşılar, Osmanlı Devleti'nde de zabıta amiri olarak görev yapmıştı. Eyaletlerde Beylerbeyleri, sancaklarda ise Sancak Beyleri emirlerindeki sipahi askerleriyle bölgelerinde emniyet ve asayişini sağlamıştı.⁹

1453 yılında İstanbul'un fethinden sonra İstanbul ve Anadolu'da ayrı kolluk teşkilâtları ortaya çıkmıştı. İstanbul'da yeniçeriler sarayın dışında, cebeciler saray

---

⁷ Alyot, **a.g.e.**, s. 20.

⁸ Joseph von Hammer (çev. Mehmet Ata), **Osmanlı Devleti Tarihi**, C. I, Milliyet Gazetesi yayını, İstanbul, 1966, s. 5.

⁹ **a.g.e.**, s. 29.

çevresinde, kaptanpaşalar Kasımpaşa çevresinde emniyet ve asayişin sağlanmasından sorumlu olmuştu. Anadolu'da ise subaşılık teşkilâtı devam etmiş bunun yanında emniyet ve asayişin sağlanması için şehir kasaba ve köylerde kollukçular, yol ve geçitlerin güvenliği için derbent teşkilatı görev yapmıştı. Bunların dışında, şehir dışında asayiş sağlayan kır serdarları ve cezaevlerinden sorumlu tomruk ağaları yaptıkları görevlerle kolluk tarihinde asayiş sisteminin ilk örneklerini oluşturmuştu.

1826 tarihine kadar yukarıda belirtilen isim ve unvanlar altında ülke dâhilinde iç güvenlik-zabıta görev ve hizmetleri, askerî komutanlıklara bağlı merkez komutanlıkları ve inzibat kuruluşları şeklinde değerlendirebileceğimiz makamlar tarafından yürütülmüştür. Bu nedenle bu devreye kadar Osmanlı Devleti'nde zabıta hizmetlerine, genelde askerî görev ve hizmetler içerisinde çözüm arandığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1826 yılına kadar geçen süre içerisinde emniyet asayişten sorumlu birlikler arasında emir komuta birliği kurulamamış kolluğun görev ve yetkisini düzenleyen bir yasa çıkarılamamıştı. Devletin ilk kuruluş aşamasındaki basit bir teşkilâtla idare edilen hükümet mekanizması daha sonraları genişleyen sınırlarla karmaşık bir durum almaya başlamıştı. Devlet bu duruma çözüm bulmak için hem idare sistemini hem de aşiret ordusu görünümünde olan askerî kuvvetlerini düzenleme yoluna gitmişti.

Gerçek anlamda yenileşmelerin başladığı XIX. yüzyılda, asayiş meselesi de ele alınmış ve çağdaş kolluk kuvvetlerinin teşkili yolunda ciddî ve kalıcı adımlar atılmıştı. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından İstanbul'un asayişini yeni teşkil edilen Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'ye verilmiş ve güvenlik işleri bu ordunun en büyük kumandanı olan Seraskere bağlanmıştı. Kaldırılan eski yeniçeri kolluklarının yerine bu defa yeni ordunun kolluk kuvvetlerinin mekânları olarak karakollar yer almaya başlamıştı.¹⁰

Yeniçerilerin ortadan kaldırılmasıyla, İstanbul'un emniyet ve asayişini sağlamak için İstanbul'daki karakol haneler onarılarak, Asakir-i Mansûre-i Muhammediy-

---

¹⁰ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı İstanbulu'nda Kolluk Hizmetleri ve Modern Anlamda İlk Karakol Teşkilatının Kurulması", XIII. Türk Tarih Kongresi, C. III. Ks. III, Ankara, 1999, s. 5.

ye askerleri buralara yerleştirilmişti.

Yeniçeriliğin bir daha ortaya çıkmaması için gerekli tedbirler alınırken, Asakir-i Mansure birliklerinin henüz kurulma aşamasında olması ve yetersizliği yüzünden belediye kolluğu durumunda bulunan ve idari kolluk görevleri az olan memurlara geniş inzibati ve idari vazifeler verilmişti.¹¹

1839 yılında Tanzimat Fermanının yayınlanması ile birlikte Osmanlı Devleti'nde toplumsal ve siyasal açıdan yapılan değişikliklerin yanında kolluk teşkilatında da çeşitli yenileşme girişimleri olmuştur. Bu amaçla daha önceden genellikle bölgesel bir tarzda yönetilen eyalet ve sancaklar, başta bütçe durumları olmak üzere merkezi yönetime bağlanmıştı. Bununla birlikte her eyalette “*Umur-u Zaptiye*” adı altında zabıta teşkilatı kurulmak suretiyle emniyet ve asayişin sağlanmasına etkinlik kazandırılmış ve böylece bugünkü anladığımız manada ilk Jandarma Teşkilatı kurulmuştur. Tanzimatın ilanı ile birlikte eski has, zeamet ve tımar sistemleri kaldırılmış, dirlik sahipleri maaşa bağlanmış ve kollukla bir ilgileri kalmamıştır.¹²

Osmanlı Devleti'nin eyaletlerinde, zabıta işlerini tımarlı sipahiler yürütmekteydi. II. Mahmut bu teşkilatın askerleriyle yeni bir inzibat kuvveti kurmaya çalışmış, çeşitli yerlerde alaylar kurmuş ve bunların komutasını muvazzaf subaylara vermişti. Bu yeni oluşum zaptiye kadrosunun da temelini oluşturmuştu. 1836 yılında, Ankara, Bursa, Konya, Erzurum, Aydın ve Edirne vilayetlerinde valilerin emrinde “*Redif-i Mansure Müşirliği*” kurularak, Vakayı Hayriye'den sonra kurulan taşra birlikleri tamamen valiliklerin emrinde birleştirilmişti.¹³ Zaptiye Müşiriyeti'nin kuruluşundan sonra tımarlı sipahilerin tümü emekliye sevk edildiğinden eyaletlerde güvenliği Asâkir-i Redife teşkilâtı sağlamaya başlamıştı. 1843'de çıkarılan bir mevzuatla redifler Asâkir-i Mansure bünyesine alınmıştı.¹⁴

Osmanlı güvenlik güçleri, II. Mahmut sonrası önemli bir gelişme göstermişti.

¹¹ J. Gn. K. Tarihi, C.I, s. 131.

¹² a.g.e., s. 132.; Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, s. 308-309.

¹³ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 132.

¹⁴ Zafer Toprak, “*Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri*”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1269; J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 132.

Ancak yeni oluşan örgütleniş biçimi çok karışıktı ve birçok makam ve mercie bağlı olması nedeniyle yeterince etkin olamıyordu. Bu düzensizliğe son vermek amacıyla 1845'te İstanbul'da polis teşkilatı kuruldu. Sefaretlere bir Tezkere-i Umumiye gönderilerek bir Polis Nizâm-nâmesi yayınlandı. Bu nizâm-nâmede yeni örgütün görevleri belirtilmekteydi.¹⁵

Yeniçeri ocağının kaldırılış tarihi olan 1826 yılından 1846 yılına kadar geçen zaman içerisinde emniyet ve asayiş hizmetlerinin düzenlenmesi bakımından birçok ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte tek ve bağımsız zabıta teşkilatı meydana getirilemediğinden bu hizmetler çeşitli makamlar ve özellikle de askeri makamlar tarafından yürütülmekteydi. Emniyet ve asayişin sağlanması konusunda yaşanan sıkıntılardan dolayı zaptiye müşirliğinin kurulmasına karar verilmişti. Bununla birlikte Zaptiye Müşirliği döneminde İstanbul ve diğer illerin güvenlik işlerinin tek elden yürütülmesi amaçlanmıştı. Tüm kolluk görevlilerinin bağlı olduğu tek makamın Zaptiye Müşirliği olmasından dolayı bu döneme “*Zabitanın Birleştirilmesi Dönemi*” de denilmiştir.¹⁶

Zaptiye Müşiriyeti'nin kuruluşunu bildiren resmî tebliğde, zabıta işlerinin Seraskerlik tarafından yönetilmesinin, askerlerin asıl görevlerini ihmal etmelerine neden olduğu ve bu nedenle kolluk kuvvetlerinin bağımsız bir makama bağlanması gerektiği belirtiliyordu.¹⁷ Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra Seraskerlik, Tophane Müşirliği, İhtisap Nezareti gibi çeşitli makamlarca yürütülen zabıta görevleri, bu düzenlemelerden sonra Zaptiye Müşirliğinin yetkilerine verilmiş ve bu müşirliğin yönetimi için ayrıca bir de Zaptiye Meclisi kurulmuştu. Bir süre sonra bu meclis lağvedilerek yerine Divan-ı Zaptiye ve Meclis-i Tahkik adlı iki meclis kurulmuştu. Bu meclisler daha çok adlî işlerle görevlendirildiklerinden bir süre sonra Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye bağlandılar.¹⁸

Zaptiye Müşirliği'nin kurulması ile beraber taşrada da disiplin işlerine bakan

---

¹⁵ Toprak, a.g.m., s. 1270.

¹⁶ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 135.

¹⁷ Ali Sönmez, “*Tanzimatın İlânı Sırasında İç Güvenlik Anlayışının Niteliği ve Uygulamaları Üzerine*”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2006,S.7, s. 53.

¹⁸ Toprak, a.g.m., s. 1270.

görevliler yerine zaptiye askeri yazılmasına başlanmıştı. Yurdun her köşesinde çeşitli vasıtalarla başvurularak zaptiye teşkilâtının düzenlenmesine çalışılmıştı. Bununla beraber tam olarak gelişmiş zaptiye teşkilâtı ilk önce İstanbul'a yakın ve uygun görülen yerlerde kurulmuştu. Daha sonra Rumeli eyaletlerinden bazılarında ve Anadolu'da Diyarbakır ve Erzurum illerinde uygulanmıştı.¹⁹

Zaptiye Müşirliğinin kurulmasıyla asayiş ve zabıta görevlerinde zaptiye askerleri daha etkin bir hale gelmişti. 14 Haziran 1869 tarihinde yayımlanan “*Asakir-i Zaptiye Teşkilat Nizâmnamesi*” ile yurdun her tarafında düzenli bir zaptiye teşkilâtı kurulmuş ve bu zaptiyelerin nasıl yönetileceği, mülkî ve askerî görevleri belirlenmişti. Bu dönemde Bursa, Konya, Ankara, Trabzon, Aydın, Kastamonu, Adana, Hicaz ve Yemen bölgelerinde birer zaptiye alayı kurulmuştu.²⁰ Zaptiye askerlerinin hukukî durumunu tespit etmek amacıyla da, 21 Haziran 1869 ve 17 Mayıs 1870 tarihlerinde “*Asakir-i Zaptiyenin Görev-i Mülkiyeleri ve Görev-i Askeriyesi*” adlı nizâmnameler çıkarılmıştı.²¹

Zaptiye teşkilâtının ülkenin her tarafında birden kurulması mümkün olamadığından 1871 tarihine kadar kurulanların sayısı, Rumeli ve Suriye bölgelerinde her bir beş atlı taburdan kurulu ve her taburda yerine göre üç süvari bölüğü, üç ve daha fazla piyade bölüğü olmak üzere 13 zaptiye alayından oluşmaktaydı. Alay komutanına “*alay beyi*”, tabur komutanına “*tabur ağası*”, bölük komutanına “*bölük ağası*” denilmekteydi.

Ayrıca Anadolu'da henüz alay haline getirilmemiş, dağınık bir durumda 10.000 kadar zaptiye askeri bulunmaktaydı. 1871 yılında çıkarılan Askeri Zaptiye Tüzüğüyle her ilde bir zaptiye alayı kurularak alaylar mensup oldukları ilin durumuna göre çeşitli sayıda taburlardan oluşturulmuştu.²²

Zaptiye askerleri, mülki memurlar tarafından kendilerine verilen görevleri

¹⁹ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908)**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, C. III, Ks. V, Ankara, 1978, s. 251.

²⁰ Alyot, a.g.e., s. 93.

²¹ **J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 137 : **Jandarma Eğitim Dergisi**, Haziran 2004, Ankara, S. 30, s. 5.

²² **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908)**, s. 251.

yapmakla yükümlüydü. Zaptiyeler, derece derece üstlerine bağlı olup doğrudan doğruya mülki amirlerin emri altında çalışmamaktaydı. Bu nedenden dolayı mülki amirler, zaptiye askerlerine komutanları aracılığıyla görev verebiliyordu.²³

Zaptiyenin adli görevleri arasında kasaba ve köylerin içinde ve dışında suç işlemiş olanları yakalayıp hükümete teslim etmek, hükümlüleri muhafaza etmek, gerektiğinde bir yerden başka bir yere sevk ve nakil etmek, cezaevlerini idare etmek vardı.²⁴

Zaptiyenin idari görevleri ise; devriye gezmek ve karakolda beklemek suretiyle kamu düzeninin bozulmasına engel olmak, yollarda güvenliği sağlamak, yangın çıktığında söndürülmesine çalışmak, postalarla hükümete ait para ve eşyanın bir yerden başka bir yere gönderilmesini sağlamak, pasaport memurlarına yardım etmekten oluşmaktaydı.²⁵

Profesyonel anlamda ilk defa oluşturulan bu zabıta gücünün başarılı olabilmesi için her türlü tedbir alınmıştı. Zaptiye teşkilatı ile ilgili yayımlanan nizâm-nâmelerde zaptiye erlerinin gerek subayların, gerekse mülki amirlerin özel işlerinde kullanılmamalarına dair hükümler vardı. Erlerin; vali, mutasarrıf, kaymakam, müdür ve kendi amirinden başka bir memurun maiyetine verilmesi kesinlikle yasaktı. Böyle bir durumda başkasının hizmetinde bulunan erin çalıştığı günlere ait yevmiyesinin maaşından kesileceği, bu görev kendisine zorla verilmişse bu paranın amirine tazmin ettirileceği mevzuat hükümleri arasındaydı. Diğer taraftan zaptiyelerin teşkilât, vazife ve yetkilerini tayin ve tespit eden bu ilk yasalarda bu kuvvetin özel ve bağımsız bir kolluk gücü halini alması için hükümler vardı. Bundan dolayı zaptiye birliklerinin orduyla ilişkisi kesilmiş ve bu birlikler sadece ülkenin güvenliğinden sorumlu olan mülkiye amirlerinin emrine verilmişti.²⁶

Eski emniyet teşkilâtının kaldırılmasından sonra geçen 40 yıllık bir süre yeni teşkilâtın kurulabilmesi için birçok konu tecrübe edinilmiş ve 1867, 1868, 1869,

---

²³ **Jandarma Eğitim Dergisi**, s. 6.

²⁴ Alyot, **a.g.e.**, s. 100.

²⁵ **a.g.e.**, s. 101.

²⁶ **Jandarma Eğitim Dergisi**, s. 7.

1870 yıllarında yayımlanan nizâmnâme ve talimatlarla devletin zabıta teşkilâtı sağlam temellere dayandırılmaya çalışılmış, görev ve yetkileri tespit edilmişti. Bu yıllardan itibaren devletin güvenlik teşkilatı, zaptiye ve polis adları altında iki temel kuvvete dayanarak kurulmuş olsa da 1879 yılında birbirinden ayrılmışlardı.²⁷

Zamanla yasa dışı bazı kişilerin zaptiyeye alınması zaptiyelerin disiplinden uzaklaşmasına neden olmuştu. Bu sebepten dolayı zaptiye teşkilâtı zararlı bir hale gelmişti. 1877 -1878 Osmanlı - Rus savaşından sonra yapılan askerî teşkilât sırasında iç güvenlik kuvvetlerinin de bir düzene sokulması amacıyla²⁸ 1879 yılında “*Asakîr-i Zaptiye*”nin yönetimi, “*Zaptiye Müşirliği*”nden alınarak “*Seraskerliğe*” verilmişti. 1846 yılından kaldırıldığı tarih olan 1879 yılına kadar Zaptiye Müşirliği, diğer birçok görevleriyle birlikte memleketin tek zabıta kurumu olarak, 1879 yılında yerini Zaptiye Nezareti ile Jandarma Dairesi Reisliğine bırakmıştır.²⁹

Seraskerlik, 12 Eylül 1879 tarihinde bir emir yayınlayarak illerdeki zaptiye alaylarının bundan sonra jandarma adını alacağını, kurulacak yeni teşkilatta Gayrimüslimlerin de onbaşı, çavuş ve başçavuş olarak görevlendirileceklerini bildirmişti. 16 Nisan 1880 tarihinde Avrupa'daki Jandarma teşkilatı örnek alınarak bir jandarma nizâmnâmesi hazırlanmışsa da bu değişiklikten çıkarları zarara uğrayacak bir kısım kişiler, II. Abdülhamit'i etkileyerek bu nizâmnâmenin onaylanmasına mani olmuştu.³⁰ Bu sebeple nizâmnâme yürürlüğe girememiş ve tasarı halinde kalmıştı. Aslında bu nizâmnâme çok iyi bir şekilde hazırlanmıştı. Öyle ki, 1904 yılında çıkarılan tüzük ve 1919 yılında yürürlüğe giren jandarma nizâmnâmesinin esasları bu tasarıdan aynen alınarak hazırlanmıştı.

1879 yılında, Fransız Jandarma nizâmnâmesi aynen tercüme edilerek, yeni “*Asakîr-i Zaptiye nizâmnâmesi*” hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu nizâmnâme ile Jandarmanın; kuruluş, görev, tayin ve terfileri yeni esaslara bağlanmıştı. 1880 yılında, Zaptiye adı “*Jandarma*”; Zaptiye Müşirliği de “*Jandarma Dairesi*

²⁷ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 137.

²⁸ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908), s. 252.

²⁹ 2000' li Yıllara Girerken Türk Ordusu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 224.

³⁰ Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğunda Derbent Teşkilatı, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1967, s. 140-144.

Reisliği” olarak değiştirilmiştir.³¹

Jandarma Dairesinin kurulmasını gerektiren başlıca sebepler şunlardır:

1. Zaptiye subay ve erleri nizâmnâme hükümlerinin gösterdiği şekilde kullanılmamıştır. Teşkilat Nizâmnâmesi, daha önce nizamiye ya da zaptiye mesleğinde bulunmamış olanların zaptiye subaylığında istihdam edilmemesini hükme bağlamışken, hiç meslekte bulunmamış, hatta ahlaken iyi tanınmayan kimselere de subaylık görevi verilmiştir.

2. Zaptiye askerlerinin iyi seçilememesi, eşkıyanın cezalandırılması için diğer bir kısım eşkıyanın zaptiyeliğe alınması, hergelen valinin kendi adamlarını zaptiyeye yazdırması, zaptiye işlerini içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur.

3. Zaptiye Nizâmnâme ve Talimatına göre, zaptiyelerden hiç birinin görevli memurların şahsi hizmetlerinde kullanılmaması gerekirken, bunların çoğunluğu özel işlerde kullanılmış, bu yüzden emniyet ve asayiş işleriyle ilgilenememişlerdir.

4. Avrupa jandarmalarının kötü bir taklidinden ibaret olan zaptiye teşkilatı, devleti sıkıntıya sokan iç karışıklıklara karşı faydalı olacak yerde, hükümet üzerinde yabancı devletlerin bir baskı unsuru durumuna gelmiştir.

5. Uzun yıllar süren savaşlardan ve iç karışıklıklardan bunalan halk, aynı zamanda diğer devlet görevlileriyle birlikte zaptiyelerin de kötü idaresi altında eziliyordu. Ayrıca bu dönemde memurların görevini kötüye kullanmalarından, zaptiyelerin ve vergi memurlarının adaletsizliğinden sık sık şikâyetler geliyordu. Bu yüzden birçok memuru görevden almak veya yerlerini değiştirmek suretiyle bütün memurlar gezici bir topluluk haline getirilmişti.³²

Ülkeyi kötü gidişten kurtarmak için, Tanzimat adıyla bir kalkınma ve yenilenme hareketine girişilmişti. Ancak İstanbul ve diğer şehirlerdeki yönetim bozukluğu,

---

³¹ Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, s. 311.

³² J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 148.

üst üste birçok kanun çıkarılmasına rağmen düzeltilememekteydi. Ülkenin birçok yerinde isyanlar patlak veriyor; Girit, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Bosna-Hersek'te katliamlar oluyordu. Kısacası Abdülmecit Devri'nin sonunda ülkede tam anlamıyla bir karışıklık hüküm sürüyordu. Bu durumun sonuçlarını önceden sezen Mithat Paşa ve arkadaşları, bir biri arkasına Sultan Abdülaziz ve V. Murat'ı tahttan indirerek Meşrutiyeti ilan edeceğine söz veren II. Abdülhamit'i tahta çıkarmıştı. Abdülhamit'te onlara verdiği sözü tutarak 26 Aralık 1876'da Kanuni Esasiyi ilan etmişti. Büyük sevinçle karşılanan bu anayasanın ilanından çok kısa bir süre sonra, Avrupa'daki güç dengelerinin bozulmasından faydalanmak isteyen Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti.³³

13 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan Berlin Barış Anlaşması, Makedonya'daki karışıklığın başlıca sebebi olmuştu.³⁴ Hıristiyan halkın himaye edilmesi ile Doğu ve Rumeli illerine ait konulan maddeler, Avrupa devletlerinin sürekli Osmanlı devletinin işlerine karışmasına ve bu maddelerden yararlanmak isteyen Sırp, Bulgar, Rum ve Ermenilerin isyan etmelerine imkân sağlamıştı.³⁵ Dönemin Sadrazamı Sait Paşa, düzensizliğin sebeplerini anlayarak ülkenin kuvvetli bir güvenlik kuruluşuna ihtiyacı olduğunu tespit etmişti. İngiltere ve Fransa'dan subaylar getirerek bunlardan yeni bir tasarı hazırlamalarını istemişti.

II. Abdülhamit döneminde, ordunun modernizasyonu için önemli atılımlar gerçekleştirilmişti. Özellikle, Alman askerî heyetlerinin gelmesinden sonra Batılı anlamda teknik ve taktik bilgileri ve eğitim sistemi yaygınlaştırılmaya başlanmıştı. XIX. yüzyılın sonlarında Almanya'ya daha çok yaklaşan Osmanlı Devleti, ordusu için gerekli silâhları da bu ülkeden temin yoluna gitmişti. 1888 yılından itibaren yapılan antlaşmalarla özellikle kara ordusunun silahlandırılmasına büyük önem verilmişti. Bunun yanında iç güvenliğin sağlanmasında etkili bir güç olan zaptiye teşkilâ-

---

³³ Alyot, **a.g.e.**, s. 112.

³⁴ Zekariya Türkmen, "1903 Selanik Olayı: Makedonya Bulgar İhtilâl Komitesinin Selanik'e Bombalı Saldırısı", **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2004, S.3,s. 55.

³⁵ **J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 148-149.

tının da silâh bakımından iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülmüştü.³⁶

19. yüzyılın sonları, Rumeli ve Makedonya'da Bulgarlık, Rumluk, Sırpılık cereyanlarının ve komita faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir dönemdir. Hıristiyanların II. Abdülhamit'in baskıya dayalı yönetim anlayışına tepki olarak, Avrupa devletlerinin gittikçe artan müdahale ve kışkırtmaları, Balkanlar'da yaşayan Rum ve Bulgarları iyice ümitlendirmiş, çetecilik ve eşkıyalık faaliyetlerini artırmalarına sebep olmuştu. Tüm alınan önlemlere ve yapılan iyileştirmelere rağmen, Makedonya'da karışıklıkların giderek artması üzerine II. Abdülhamit, 1902 yılı sonlarına doğru bölgeye geniş yetkilerle donattığı Hüseyin Hilmi Paşa'yı gönderdi. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik, Kosova ve Manastır vilâyetlerini içine alan bu bölgede ekonomik, toplumsal, hukukî ve eğitim alanında geniş çaplı bir ıslahat hareketine başladı. Bölgede Osmanlı idaresini güçlendirmek için mülkî yönden birtakım tedbirler alınması ve özellikle jandarmanın ıslahı konusu çok büyük önem taşımaktaydı.

Fakat devletin hazinesinde yeterince paranın bulunmaması, jandarmanın ıslahını geciktirmiş ve jandarma teşkilâtının kuruluş nizâmnâmesi, ancak 1903 yılının Ocak ayında çıkarılabilmisti. Yürürlüğe giren nizâmnâmeye göre, her ilde piyade ve süvariden kurulu jandarma alayları bütün memleketi kapsayacak düzeyde yeniden yapılandırılmış ve her ilde bir jandarma alayı, her sancak/mutasarrıflıkta bir tabur, ilçelerde bir bölük teşkil edilmesi; bölüklerin takımlara, takımların da duruma göre karakol itibariyle bucak ve köylere dağıtılması sağlanmıştı. Bölüklerin mevcutları ise, mensup oldukları ilçelerin önem derecelerine ve ihtiyaçlarına göre tespit edilerek, piyade ve süvari erlerinden oluşturulmuştu. Karakol mevcutları 4-10 erden oluşacak şekilde düzenlenmişti.³⁷

1903 yılında jandarma teşkilâtında gerçekleştirilen bu yeni düzenlemeyle her vilâyette bulunan jandarma birlikleri buldukları vilâyetin adıyla adlandırılmış ayrıca jandarma alaylarına bağlı olmak üzere bazı vilâyetlerde seyyar jandarma taburları

---

³⁶ Zekariya Türkmen, "*Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkya İle Mücadelesi*", **Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri-1**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2005, s. 290.

³⁷ Türkmen, **a.g.m.**, s. 292.

teşkil edilmişti.³⁸

Osmanlı Devleti, XX. yüzyılın başında büyük malî sıkıntılar yaşadığından devlet parasızlıktan dolayı jandarma sayısını artıramamıştı. Bunun sonucunda eşkıya ve çeteciliğin önüne de geçilememişti. Devlet para bulduğunda geçici seyyar müfrezeler ve nizamiye askerlerinden yararlanma yoluna gitse de bunda da başarılı olamamıştı.³⁹

---

³⁸ Zekeriya Türkmen, “XX. Yüzyıl Başlarında Batı Anadolu’da Eşkıya ile Mücadelede Osmanlı Kolluk Kuvvetlerinin Faaliyetleri: Çakırcalı Eşkıyasını Takip Harekâtı”, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2003,S.2, s. 79.

³⁹ Türkmen, **Makedonya**, s. 293.

Birinci Bölüm

MEŞRUTİYET DÖNEMİ TÜRK JANDARMASI

Abdülhamit döneminde zabıta işlerine bir düzen verilememesi, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmak isteyen yabancı devletlerin lehine bir durum yaratmaktaydı.⁴⁰ 1901-1902 yıllarında Makedonya'da Bulgar ve Rum unsurlarının isyanı, özellikle sıcak denizlere inme politikası izleyen Rusya'nın, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla karışmasına sebep oluyordu. Jandarma Teşkilatı'na yön verecek esaslı kanun ve nizamların olmaması, jandarma personelinin yetiştirilmesi için bir okulun bulunmaması, kadro eksikliği ve jandarma subaylarının kara birliklerinden seçilirken saray ve çevresine yakın kişilerden seçilmesi teşkilatın gün geçtikçe bozulmasına neden olmuştu.

Bu arada Avusturya ve Rusya Dışişleri bakanları Makedonya'daki karışıklıkların önüne geçerek barışın sağlanması amacıyla, Avusturya'nın Mürzteg şehrinde 22 Ekim 1903'te Makedonya için yeni bir ıslahat program geliştirdiler. Bu sırada Avrupa ve Amerika kamuoyu da Osmanlı Devleti aleyhine ve Bulgarlar lehine çevrilmişti. Fırsatı değerlendirmek isteyen Avusturya ve Rusya ıslahat projesinin uygulamaya konulmasında başrolü oynamak istiyordu. Osmanlı Devleti'ne sunulan bu programa göre, görünüşte Makedonya'nın egemenliği yine Osmanlı Devleti'nde olmasına rağmen gerçekte bu egemenlik, ıslahatı kontrol etmek isteyen Avusturya, Rusya, Fransa, İngiltere, İtalya gibi devletlerin kontrolüne geçiyordu.⁴¹

Padişah, başlangıçta bu programı devletin egemenlik haklarına aykırı bulduğundan kabul etmek istememişti. Ancak 1904 yılının Nisan ayında İtalyan, İngiliz, Fransız, Avusturya, Rusya ve Almanya devletlerine ait gemilerin Selanik Körfezi'ne demirlemesi ve aynı zamanda donanmanın bir kısmının Çanakkale Boğazı açıklarında da görülmesiyle hükümet, jandarma teşkilâtında yenileştirme faaliyetleri konu-

---

⁴⁰ Alyot, **a.g.e.**, s. 134.

⁴¹ Türkmen, **Makedonya**, s. 306-307.

sundaki teklifleri kabul etmek zorunda kalmıştı.⁴²

Bu ıslahat programına göre, Makedonya'da Müslüman bir vali ile iki Avrupalı temsilci görev yapacaktı. Makedonya'daki polis ve jandarma teşkilâtının ıslahı için bir Avrupalı general görevlendirilecek, bunun yanında yabancı memurlar bulundurulacaktı. Bundan başka yönetim bölgeleri de toplumların etnik yapılarına göre yeniden düzenlenecekti. Son olarak bölgede genel af çıkarılacak, bunun kontrolü için Müslüman ve Hıristiyanlardan oluşan karma bir komisyon kurulacaktı. Bir yıl önce bölgeye atanmış olan Osmanlı valisi Rumeli Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa, görevine devam edecek onun maiyetinde bulunan Rusya ve Avusturyalı sivil memurlar ise Makedonya'da yapılan bütün ıslahatı kontrol edecekti.⁴³

Jandarmanın iyileştirilmesi görevi görüşmeler sonucunda İtalyan generali De Georgies'e verilmişti.⁴⁴ Heyette yer alması gereken subayların sayısı, rütbeleri ve uniformalarıyla ilgili birçok tartışma yaşansa da sonunda anlaşmaya varılarak altmış subayın⁴⁵ gelmesi kararlaştırılmıştı.

Bahsedilen bu subaylarla Osmanlı Devleti arasında imzalanan sözleşmenin örneği şu şekildedir:

“Birinci Madde: Mösyö (...) Selanik, Kosova ve Manastır illerinde Jandarma tensikatına yardım etmek üzere altın olarak Osmanlı Bankası tarafından her Osmanlı mali ayının başında peşin olarak geciktirilmeksizin ve kesinti yapılmaksızın ödenmek koşulu ile ayda (...) Osmanlı lirası maaşla (...) rütbesi ile Osmanlı devleti hizmetine kabul olunmuştur. Kendisine verilen emir üzerine ve göreviyle ilgili bir hizmet için gezi yapar ise, Osmanlı devleti tüzüğü gereğince aynı durumda ve aynı rütbede bulunan Osmanlı subaylarına verilen yolluğun iki katı adı geçene verilecektir. Dönüş

⁴² Rıfat Kemerdere, “Büyük Harpten Evvelki ve Sonraki Jandarmanın Ödevleri Arasında Bir Mukayese ve Jandarma Tarihçesi Hakkında Birkaç Söz”, **Jandarma Mecmuası**, 1936,S. 43, s. 32.

⁴³ Yapılan iyileştirme faaliyetleri kapsamında jandarmanın kıyafeti şu şekilde olacaktı: Başta fes, mavi renkli ceket ve pantolon, önleri tek düğmeli, yakası yarısına kadar kırmızı, önleri iki cepli pantolon, tek ince kırmızı zihli, ayakta kundura ve çizme ve süvarilerden farklı olarak yalnız kırmızı kordonları bulunacaktı. Subayların kıyafeti Fransız jandarmasındaki gibi apoletli ve daha gösterişli olacaktı. Jandarmanın piyade ve süvarisine yeni sistem mavzer tüfeği verilecekti. (Türkmen, **Makedonya**, s. 305.)

⁴⁴ Türkmen, **a.g.m.**, s. 304.

⁴⁵ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri**, s. 311.

yolluğu, Mösyo (...) mensup olduğu (...) ordusunun tüzüğüne göre belirlenecektir. Mösyo'ye kendi elbisesiyle atının satın alınması ve donatımı için ve eyer takımı için 1500 franktan ibaret ilk bedel verilecektir. Mösyo (...) geliş yollarına eşit bir gidiş yolluğu almak hakkına sahiptir. Atın yem ve ahır giderleri Mösyo (...) ait olacaktır

İkinci Madde: Hizmet sırasında (...) nın vefat etmesi veya hizmet nedeni ile bir hastalığa yakalanması halinde bu durum yabancı subaylardan kurulu bir komisyonca soruşturulacaktır.

Bıraktığı eşine, yetimlerine ve ana babasına (...) Osmanlı Lirası verilecek ve bu para altın olarak Osmanlı Bankası tarafından ödenecektir. Adı geçen, hizmete ait bir durum nedeniyle büsbütün sakat kalacak olursa aynı para verilecektir. Normal olarak eceli ile ölürse bunun eski bir hastalık nedeniyle olduğu öne sürülemeyecek, yabancı subaylardan kurulu bir komisyon durumu soruşturacaktır. (Ölüm nedeni eski bir hastalıksa) Verilecek tazminat yarıya kadar indirilecektir. Adı geçenin kesin olarak ülkesine dönmesini gerektirecek bir hastalığa yakalanması veya yaralanması durumunda kendisine dönüş yolluğunun iki katı tazminat verilecektir. Yukarıda sözü edilen komisyonlarda Osmanlı hükümetinden de iki doktorun bulunması kararlaştırılmıştır.

Üçüncü Madde: Adı geçen, Osmanlı devleti çıkarlarına karşıt bir davranışta veya harekette bulunursa Osmanlı hükümeti, De Georgies Paşa'nın veya vekilinin başkanlıkları altında bir komisyon tarafından verilecek kararlar, nedenleri gösterilerek vuku bulacak istek üzerine sözleşmesi iptal edilerek işten çıkarılabilecektir.

Dördüncü Madde: Adı geçen bir suç veya cinayet işler veya cezalandırılması gereken bir hareket yaparsa ülkesinin kanunları gereğince cezalandırılacaktır.

Beşinci Madde: Adı geçen, tensik edilen tüm jandarmaya mahsus üniformayı giyecek, Padişah Hazretleri'ne tabi olacaktır.

Altıncı Madde: Adı geçenin, Osmanlı devletine hizmet etmeyi kabulü dolayısıyla sahip olduğu (...) uyrukluğuna, ne de (...) ordusundaki askeri niteliğine zarar gel-

meyecek, kendisi Osmanlı hükümetinde bulunduğu sürede bu haklarını tümüyle koruyacaktır.

Yedinci Madde: Adı geçen, bu kontratı imzaladığı sırada üç ildeki jandarma tensikatının başarıya ulaşması için tüm çabaları harcayacağına padişahımıza karşı namusu üzerine söz verecektir.

Sekizinci Madde: Bu sözleşme (...) tarihinden itibaren geçerli olacak ve 2 sene süre ile belirlenen adı geçen üç ilin jandarmasının tensikatının tamamlanması ile sona erecektir.

*Bu sözleşme (...) 1904 tarihinde iki adet olarak düzenlenmiştir.*⁴⁶

Tensik Heyetinde yer alan subayların görev ve yetkileri 24 Mart 1904 tarihinde sefirlere gönderilen nota ile belirlenmişti.⁴⁷ Avrupalı devletlerin istekleri göz önünde bulundurularak oluşturulan tensik daireleri vasıtasıyla, Makedonya ve Rumeli'de yapılan ıslahatlarla başarılı sonuçlar elde edilmişti.

İtalyan General De Georgies, bir konuşmasında bu hususu şöyle dile getirmiştir: *“Baylar, Bu gördüğümüz netice, hep sizin eserinizdir. Bu erler mektebe geldikleri vakit okuma-yazma bilmezlerdi. Bunları şimdiki hale getiren, kıymetli Türk subaylarının gayretidir. Çalışan sizsiniz. Biz size çalışmak için usul gösterdik. Asıl başarı sizindir.”*

İşte bu çalışmalarla, eşkıyadan daha zararlı hale gelen zaptiyelerin ıslahı mümkün olmuş ve jandarma teşkilâtı, Avrupa devletlerinininkine benzer bir güvenlik kuvveti haline gelmişti.⁴⁸

Islahatın olumlu sonuç vermesinin nedenleri arasında, Jandarma subay ve erle-

---

⁴⁶ **J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 156.

⁴⁷ Bu notaya göre Avrupalı subaylar, sadece jandarmanın düzenlenmesi ve hizmetini ilgilendiren konularda ve nizâmnâmenin uygulanmasından sorumluydu. Emir-komuta ise tamamen Osmanlı subaylarına verilmişti. (**J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 157).

⁴⁸ **a.g.e.**, s. 160.

rinin aylıklarının⁴⁹ tam ve düzenli olarak ödenmesi, kurulan okullarda jandarmaların eğitim ve terbiyelerine özen gösterilmesi, her karakolda okuma-yazma bilen bir jandarma personelinin bulundurulmasına çaba gösterilmesi, karakol yerlerinin özenle seçilmesi ve birbirleriyle irtibatlı olarak özellikle haydutların bulunduğu yerlerde konuşlandırılması, köyler arasında devriye ve muhabere görevi uygulanması, seçkin Türk subaylarının ordudan jandarmaya nakledilmesi ve bu dönemde jandarmanın halkla ilişkilerinin iyi bir seviyeye getirilmiş olması sayılabilir.⁵⁰

Bu dönemde 29 jandarma alayı, üç zaptiye alayı, iki müstakil tabur, bir katır⁵¹ süvari, iki süvari, bir deve taburu,⁵² ayrıca bir tahsildar, bir piyade ve bir süvari bölüğünün bulunduğu kaydedilmektedir.⁵³

II. Meşrutiyetin ilânı, Osmanlı Devleti'nin her halk tabakası üzerinde büyük yankı uyandırmıştı. 31 Mart ayaklanmasından sonra ise hükümet, Rumeli'deki jandarma teşkilâtını bütün ülkede uygulamaya karar vermişti. Ayrıca jandarma teşkilâtında da yeni bir teşkilâtlanma faaliyetleri başlatmıştı. Bu çalışmalar sonucunda 1904 sonbaharında ilk Jandarma Subay Okulu Selanik'te açılmış, 1909 yılında da Jandarma Daire-i Merkeziyesi kaldırılarak yerine Harbiye Nezaretine bağlı Umum Jandarma Komutanlığı kurulmuştu.⁵⁴ Bu teşkilâtın başına da Ferik Hilmi Paşa getirilmişti.⁵⁵

Hükümet, II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile birlikte, ülkelerine geri gönderilen Rumeli'de görevli yabancı subayları, tekrar ülkeye davet etmiş ve bu defa tensik heyeti yerine “*Jandarma Umum Müfettişliği*” adı altında bir teşkilât kurmuştu. Umum Jandarma Komutanlığı'nda ve Mıntıka Müfettişlikleri'nde 11 İtalyan, 10 Fransız ve 6 İngiliz subayı, görevlendirilmişti.⁵⁶ İlk Umum Müfettişliğini alan İtalyan Kont

---

⁴⁹ O dönemde; Jandarma Alay Komutanı; 3.500 kuruş, Tabur komutanı;1.750 kuruş, Yüzbaşı; 1.000 kuruş, Mülâzım-ı evvel; 800 kuruş, Mülâzım-ı sani; 650 kuruş, Jandarma neferi; 171 kuruş almaktaydı. 1903 senesi bütçesinde jandarma teşkilâtına Osmanlı Devleti bütçesinden ayrılan para ise 1.013.944 liraydı. (Türkmen, **Makedonya**, s. 305.)

⁵⁰ Alyot, **a.g.e.**, s. 142-143.

⁵¹ Ester.

⁵² Hecin taburu.

⁵³ **a.g.e.**, s. 176.

⁵⁴ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri**, s. 311.

⁵⁵ Toprak, **a.g.m.**, s. 1270.

⁵⁶ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi TBMM Hükümeti Dönemi**, ATASE Başkanlığı yayını, C. IV, Ks. I, Ankara, 2001, s. 388.

Robilan ve Bauman Paşalar, Osmanlı üniformaları giyerek göreve başlamıştı. Bu Paşalara bağlı olarak oluşturulan başlıca müfettişlik bölgeleri, İstanbul, Selanik, İzmir, Trabzon, Beyrut ve Bağdat olarak tespit edilmişti.⁵⁷

A. Umum Jandarma Komutanlığı

1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyetin korunması, her şeyden önce emniyet ve asayişin tam olarak sağlanmasına bağlıydı. Ancak uzun sürmeyen II. Meşrutiyet döneminde jandarmanın Rumeli ve Makedonya'da gerçekleştirdiği başarı tüm ülkeye yayılamamıştı. Eski zaptiyelerin adının jandarma olarak değiştirilip sistemin aynen devam ettirilmesi, bu başarısızlığın başlıca sebeplerinden birisidir.

Umum Jandarma Komutanlığı, fiilen 1909 yılında kurulduğu halde teşkilâtın kadro ve görevlerini düzenleyen nizâmnâme, ancak 1913 yılında yayımlanmıştı. 16 Mart 1913 tarihinde yayımlanan bu nizâmnâme ile Umum Jandarma Komutanlığı karargâhının teşkilâtı değiştirilmiş ve önceleri üç olan şube sayısı ikiye indirilmişti.

Bu nizâmnâme ile değiştirilen Umum Jandarma Komutanlığı karargâhının teşkilâtı; iki şube, bir özel kalem, bir genel evrak kalemi, Daire Müdürlüğü ve Umum Müfettişlikten oluşuyordu.⁵⁸

Birinci Şube

Birinci kısım	: Teşkilat,
İkinci kısım	: Personel işleri,
Üçüncü kısım	: Emeklilik işleri.

İkinci Şube

Birinci kısım	: Bütçe,
İkinci kısım	: Tetkikat,
Üçüncü kısım	: Teçhizat ve levazımat,
Dördüncü kısım	: Merkezi işlemler.

⁵⁷ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 177-178.

⁵⁸ Alyot, a.g.e., s. 29.

Birinci şube; kadroların düzenlenmesi, jandarma kuvvetlerinin dağılımı, subayların terfi ve tayin işleriyle, ikinci şube ise güvenliğin korunması, suçların takibi, icra dairelerine ait görevlerin yapılması gibi jandarmayla ilişkili hizmetlerle ilgili konulara bakmaktaydı. Vergi memurlarına refakat, posta şevklerine eşlik ve idare meclislerinin kararlarını uygulamak, erlerin çağırılması, toplanması ve gönderilmesiyle de sorumluydu.

B. Jandarma Umum Müfettişliği

1913 tarihli “*Umum Jandarma Komutanlığı Karargâhının Teşkilatı ve Bu Kumandanlık ile Jandarma Müfettişi Umumiliğinin Münasebeti*” hakkındaki nizâmnamenin ikinci kısmında, Jandarma Umum Müfettişliği’nin görev ve vazifeleri belirlenerek yürürlüğe konuldu. Bu nizâmnameye göre müfettiş; yenileştirmeye ilgili kanunların seri bir şekilde hazırlanmasından ve yeni düzenlenmiş veya düzenlenecek birliklere ait çeşitli hizmetlerin yürürlükteki kanunlara uygun bir şekilde yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmekle yükümlüydü. Jandarma Umum Müfettişliği, jandarma tarafından yürütülen hizmetleri en ince ayrıntısına kadar denetleyip kontrol etme yetkisine sahip olduğu gibi, okullar, depolar ve jandarmaya ait diğer kurumlardaki hizmet ve işlemlerin ne şekilde yürütüldüğünü ve ortaya çıkan aksaklıkları Umum Jandarma Komutanlığı’na bildirmekle sorumluydu. Bütün kıt’a komutanları, Umum Müfettiş tarafından istenen belge ve açıklamaları doğrudan doğruya vermeye de mecbur tutulmuştu.⁵⁹

C. Jandarma Mıntıka Müfettişlikleri

Jandarma Mıntıka Müfettişlikleri, Umum Jandarma Komutanlığı’nın teftiş ve yeniden düzenlemeyle ilgili işlerinde bir uygulama vasıtasıydı. Ülke, her biri mirli-va(tuğgeneral) başkanlığında bulunan altı mıntıkaya ayrılmıştı. Modernleşmeyle ilgili konular, kararlar ve yapılan tebliğler Mıntıka Müfettişlikleri aracılığıyla uygulanıyordu. Mıntıka müfettişleri, jandarma mensuplarına kendi rütbelerindeki amirlerinin yetkili oldukları derecede ceza da verebilirlerdi. Ayrıca subayları görevden alma yetkileri de bulunuyordu.

---

⁵⁹ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 177.

Teftiş bölgeleri, İstanbul, Selanik, Trabzon, İzmir, Beyrut ve Bağdat'ta oluşturulmuştu.⁶⁰

13 Ekim 1917 tarihli, “*Jandarmanın Kuruluş ve Asli Görevleriyle Bağlı Bulunduğu Makam Hakkındaki Kararname*” ile Müfettişliklerin teşkilât ve görevlerinin değiştirilmesi ve düzenlenmesi için, 28 Ekim 1917 tarihli ve 1537 mükerrer sayılı padişah fermanı ile İstanbul Jandarma Mıntıka Müfettişliği ikiye bölündü. Jandarma Mıntıka Müfettişleri tarafından, denetleme ve soruşturma işlemlerinin nasıl yapılacağı da bu talimatname ile yeniden belirlenmişti.

Bu talimatnameye göre müfettişlik bölgeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- 1-İstanbul Birinci Mıntıka Müfettişliği,
- 2-İstanbul İkinci Mıntıka Müfettişliği,
- 3-İzmir Mıntıka Müfettişliği,
- 4-Suriye Mıntıka Müfettişliği,
- 5-Trabzon Mıntıka Müfettişliği,
- 6-Elazığ Mıntıka Müfettişliği,
- 7-İrak Mıntıka Müfettişliği.⁶¹

Jandarma mıntıka müfettişleri, Umum Jandarma Komutanlığının temsilcisi ve denetleme aracı olmaları nedeniyle geniş yetkilere sahipti. Ayrıca jandarma mıntıka müfettişleri, modernleşmenin düzenli bir şekilde gelişimine nezaret etmekle de sorumluydu.

Ç. Meşrutiyet Döneminde Jandarmanın Teşkilat Yapısı

Meşrutiyet döneminde, jandarma birliklerinin teşkilâtlanması ile ilgili olarak esaslı kurallar, Tensik Heyeti tarafından hazırlanan “*Jandarma Alaylarının Teşkilât Düzeni ve Jandarma Kadrolarının Düzenlenme Şekliyle İlgili İzahnâme*” ile 1912 yılında yürürlüğe girmişti. Bu “izahnâme” ile her kaza ve nahiye bölgesi, bir veya

⁶⁰ **Jandarma Evamir Mecmuası**, 15 Kânun-i evvel 1328 (28 Aralık 1912), S. 14, s. 3.

⁶¹ **J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 179.

birkaç köyden oluşan karakol bölgesine ayrılmıştı. Yeniden kurulacak karakollar, bölgenin en önemli köyünde konuşlandırılmıştı. Köyler dışındaki önemli geçit ve boğazlar ise karakol devriyeleri tarafından gözetlenmeye başlanmıştı.

Hükümet tarafından devamlı olarak jandarma bulundurulması kararlaştırılan istasyonlardaki jandarmalar, o bölgeye en yakın karakola bağlanmıştı. Jandarma karakolları birbirlerine üç beş saatlik bir mesafede olacak şekildeydi. Karakol kuvvetlerinin sayısını belirlemek için karakol bölgesinin genişliği, arazinin durumu ve iklimi gibi hususlar göz önünde bulundurulmuştu. Karakollar, karakol komutanı dâhil olmak üzere beş jandarmadan aşağı olamazdı. Her karakol, çavuş ve başçavuş rütbesinde bir küçük subay⁶² veya onbaşının komutası altındaydı.⁶³

Birkaç karakol birleştirilerek oluşturulan jandarma takımlarının merkezi kaza merkezleriydi. Birden fazla karakolu bulunan nahiyelerin merkezleri de takım merkezi olarak seçilebilirdi. Fakat bir takım bölgesinde bulunan karakolların sayısı altıyı geçerse bu karakollar iki takıma bölünerek, diğer takım merkezi, kaza ve nahiye merkezlerinin dışında bulundurulabilirdi. Kaza ve nahiye merkezleri dışında önemli mevkilerdeki karakol merkezlerine bitişik birkaç karakolun katılmasıyla takım merkezi olabildiği gibi, bölgesi içindeki yerleşim yeri ve köylerin nüfus çokluğu durumuna göre er ve erbaş sayısı yirmiye geçen bir karakol da takım merkezi sayılırdı. Bir sancakta bulunan bölükler, bir taburu oluşturur ve tabur merkezi sancak merkezlerinde kurulurdu. Fakat sancağın genişliği, bölüklerin çokluğunu gerektirdiği takdirde bir sancak iki tabur dairesine bölünebildiği gibi geniş olmayan sancaklar bir bölükle de idare olunurdu. Bir ildeki taburların tamamı da bir alayı oluştururdu. Alay merkezi il merkezinde bulunurdu. Jandarma kıtalarına bağlı süvariler atlı olsalar bile, gerektiği yerde katır ve deve kullanabilirdi.⁶⁴

D. Meşrutiyet Döneminde Takip Müfrezeleri

Meşrutiyetin ilanından sonra, yurdun her tarafında yeniden teşkilâtlandırılan

---

⁶² Astsubay.

⁶³ **J. Eğitim Dergisi**, s. 9.

⁶⁴ **a.g.e.**, s. 10.

jandarma, yeterli bir şekilde emniyet ve asayiş görevlerini yerine getirememekteydi. Özellikle Rumeli bölgesindeki olaylara engel olamıyordu. Rumeli Müfettiş Vekili olan Mahmut Şevket Paşa, 22 Mart 1909 tarihinde gönderdiği bir telgrafta, halkın Bulgar komitelerinden çok bölgede bulunan Rum çetelerinden zarar gördüğünü belirtiyordu. Şevket Paşa, ayrıca Makedonya bölgesinde eşkıya ile mücadelede hem mülkî hem de askerî makamlarca tedbirler alınmasına rağmen müfrezelerin bulunduğu karakollara yakın yerlerde bile olayların önüne geçilemediğini, sırf eşkıya takip işiyle görevlendirilecek özel birliklerin istihdam edilmesinin olayları önlemede yararlı olacağını ifade etmekteydi.⁶⁵ Bunun üzerine hükümet, mevcut jandarma kuvveti ile asayiş ve güvenliği sağlamayı başaramayınca mevcut jandarma kuvvetine ilaveten seyyar jandarma taburlarının teşkil edilmesini onaylamıştı. Ancak seyyar taburların kurulma sürecinde mevcut ordu kuvvetlerinden istifade etmeyi planlamıştı.⁶⁶

Bu amaçla hükümet, önce 27 Eylül 1909 tarihinde Rumeli'de ve 4 Ekim 1909 tarihinde de diğer illerde, “*eşkıyalık ve bozgunculuğun önlenmesi, suç işlemeye kalkışanlara gereken işlemin yapılması*” hakkında geçici kanunlar çıkarmış ve nizamiye kıtalarından oluşan takip müfrezelerini kurmuştur. Bu birliklerin görevi, jandarma kuvvetleri ile ele geçirilmesi mümkün olmayan haydutların takip ve uzaklaştırılmasıydı. Bu müfrezeler, buldukları bölgenin en büyük mülkiye memurdan aldıkları emirlere göre hareket ederdi. Mülkiye memurları bu emirleri ya üst makamlardan alır veya ihtiyaç gördükleri zaman kendileri verirdi. Takip müfrezelerinin komutanları, her zaman arama yapma yetkisine sahipti. Bu arama sırasında bizzat kendileri de bulunur ve kurallara uygun davranılmasını sağlardı. Aksi bir durum olması halinde suçlular ile birlikte subay ve memurlar da sorumlu tutulurdu.

E. Meşrutiyet Döneminde Seyyar Jandarma Birlikleri

Mart 1912’de yayımlanan “*Seyyar Jandarma Taburlarının Teşkilâtı ile Görevleri ve Harekâtı Hakkındaki Nizâmname*” ile Rumeli’de asayiş ve düzeni bozmak amacıyla ortaya çıkan çeteleri takip ve yakalamak maksadıyla Selanik, Manastır, Üsküp, Yanya, İşkodra’da üzere biner kişilik beş seyyar jandarma taburu kuruldu. Bu

⁶⁵ Türkmen, **Makedonya**, s. 313-314.

⁶⁶ Alyot, **a.g.e.**, s. 272.

taburlar, buldukları vilâyetin jandarma alayına bağlıydı. Bölük ve takımların merkez ve mintikaları alay komutanlarının uygun görmesi valilerin onayı ile tespit edilirdi. Bu taburların görevi; çetelerin; sayısı, teşkilatı, silah ve cephane durumu hakkında ayrıntılı bilgi edinerek derhal üstlerine ve mahalli hükümet memurlarına bildirme ve onlardan alacakları emirlere göre hareket etmekte.⁶⁷

Herhangi bir bölgede çatışma olduğunu haber alan veya tespit eden birlikler, derhal olay yerine gitmeye zorunluydular. Bu çarpışmalarda yapılacak hareket tarzlarını oradaki en yüksek rütbeli veya kıdemli subay belirlerdi. O ilçenin kaymakamı da olay bölgesine gitmeye zorunluydular. Çatışma ve arama-tarama faaliyetleri sırasında halka kötü davranan, işkence eden jandarma subay ve memurları gerektiği şekilde cezalandırılırdı.⁶⁸

F. Meşrutiyet Döneminde Jandarmannın Mevcut Kadro Durumu

Meşrutiyet döneminde, 1912 yılının sonunda Jandarma alay ve taburlarının mevcudu; çeşitli vilayetlerde 22 jandarma alayı, 10 müstakil jandarma taburu ve 20.881'i piyade sınıfından, 11.560'ı süvari sınıfından olmak üzere toplam 32.441 erbaş ve er mevcuduna ulaşmıştı.⁶⁹

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, hem Sahra Jandarması vazifesi görerek orduya yardımcı olmak hem de düşmana karşı savaşmak maksadıyla jandarma birliklerinden alınan askerlerle Seyyar Jandarma Birlikleri oluşturulmuş ve çeşitli cephelere gönderilmişti. Asıl jandarma birliklerinde meydana gelen boşluk ise yedek askerlerle kapatılarak Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki kadro korunmaya çalışılmıştı.

G. Jandarma Okulları

1903 yılında (Rumî 1319) Makedonya'da, Rusya'nın teşviki ile Osmanlı Devleti'ne karşı isyan eden Bulgar, Sırp ve Yunanlı çeteler Makedonya havalisinde emni-

---

⁶⁷ Alyot, a.g.e, s. 276.

⁶⁸ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 185.

⁶⁹ Jandarma Evamir Mecmuası, 28 Aralık 1912, s. 3.

yet ve asayışı bozmuştu. Bir yandan Osmanlı Devleti'ni zor duruma düşüren bu isyanlar, diğer taraftan Selanik, Manastır ve Kosova illerinde (Makedonya) jandarmanın yeniden teşkilâtlandırılması ve tensik edilmesi hususunda bazı Avrupa devletlerinin zorlama ve müdahalesini gerektirmişti. Osmanlı Devleti'nin itibarı ve memleketin bütünlüğü için ciddî tehlike oluşturan bu kritik devirde, emniyet ve asayişin sağlanması ile devletin itibarının muhafazası için, yabancı devletlerin zorlamaları da dikkate alınarak Makedonya'da jandarma teşkilâtının yeniden düzenlenmesine karar verilmişti. Günün şart ve icaplarına uygun tensikat yapılması için Selanik'te Türk ve yabancı subaylardan meydana gelen bir jandarma tensik heyeti oluşturulmuştu. Bu devir, tarihimizde Rumeli Islahat Devri olarak yer almıştır.⁷⁰

Bu teşkilâtlanma ve tensik hareketlerinin bir sonucu olarak jandarma personelinin yetiştirilmesi için 1904 yılında Fransız subaylarının önderliğinde Selanik'te Jandarma Zabıt Mektebi açıldı.⁷¹

1904 yılında açılan mektebin müfettişliğine Alman Von Altzen, müdürlüğüne ise İtalyan Ridolfi getirilmiş ve bütün bu tensik heyetlerinin başkanlığını ise İtalyan General Dercorcis yapmıştı. Mektebin komutanlığına ise Almanya'dan öğrenim görmüş olan Binbaşı Ferit Bey atanmıştı.⁷²

Okul iki kısımdan oluşmaktaydı. Birinci Kısım, Ordu subaylarından, jandarma mesleğine istekli ve hevesli, bilgi ve ahlâk durumları uygun olanlar seçilir, 3 ile 4 aylık bir öğretimden sonra jandarma subaylığına geçirilirlerdi.

İkinci Kısım: Jandarma çavuş ve başçavuşlarından bilgili ve ahlâk durumları uygun olanlardan istekli bulunanlar seçilir, 1 yıl süren öğretimden sonra başarılı olurlarsa mülâzım-ı sâni⁷³ rütbesiyle mezun olurlardı.⁷⁴

Jandarma Subay Okulu, Hareket Ordusunun İstanbul'a gelişinden sonra 1909

---

⁷⁰ Ahmet Çermeli, “Selânik'ten Ankara'ya Jandarma Subay Okulu”, **Yedinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2000, s. 163-164.

⁷¹ Nurettin Akman, **Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara 1991, s. 64.

⁷² Çermeli, **a.g.m.**, s. 164.

⁷³ Teğmen.

⁷⁴ Alyot, **a.g.e.**, s. 454-455.

yılında İstanbul'a taşınarak Yıldız'daki Orhaniye kışlasında yeniden öğretime başladı. 1910 yılında ise Beylerbeyi saray müştemilatından Haremağası Dairesine nakledildi. Okulun 1912 yılında teşkilatı genişletildi ve kısımlar halinde öğretime devam etti. Bunlardan birinci kısım, muvazzaf subaylardan jandarma sınıfına geçmek isteyenler için özeldi. Bu kısmın öğretim süresi üç aydı. İkinci kısım, jandarma subayı olacaklar içindi ve öğrenim süresi bir yıldır. Üçüncü ve dördüncü kısımlar ise, lise öğrenimini tamamlayanlardan jandarma subayı olmaya istekli öğrenciler içindi ki, bunlar dört yıl öğretim gördükten sonra teğmen rütbesi ile subaylığa terfi ederlerdi. Beşinci kısım, ise jandarma hesap memurlarını yetiştirmeye mahsustu ve öğrenim süresi yine üç aydı.⁷⁵

Balkan Harbi'nden sonra çıkarılan 10 Temmuz 1913 tarihli Jandarma Zabıt Mektebi Nizâm-nâmesine göre, okul 5 kısma çıkarılmış ders sayıları artırılmıştı. Eğitim-öğretim yılı sonunda bu sınıfı başarıyla bitirenler mülazım-ı sâni rütbesiyle mezun olurdu. Jandarma Zabıt Mektebi, Birinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar Yıldız'da faaliyetine devam etmiş ve mütarekeden sonra 1919 yılında okul binasının bir kısmı Mızıkayı Hümayuna ve bir kısmı Mektebi Mülkiye'ye tahsis edilerek okul Beylerbeyi Sarayı'nda bulunan Haremağası Dairesine nakledilmişti.⁷⁶

Rumeli'de başlayan jandarma teşkilâtındaki yenileşme hareketleriyle açılan diğer bir okul ise Efrad-ı Cedide Mektebi (Er Okul Alayları)'ydi. Bu mektep, Selanik'te İngiliz subaylarının idaresi altında açıldı. Mektebin süresi 9 aydı. Eğitim ve öğretimde meslekî derslerin yanında okuma yazma da öğretilirdi. Bu mektepler sayesinde az zamanda eğitim-öğretim yönünden kaliteli er kadrosu oluşturulmuştu. Bu başarının ardından, II. Meşrutiyet devrinin başlangıcında ülkenin birçok yerinde İzmir, Beyrut, Trabzon ve Bağdat'ta benzer mektepler açılmıştır.

---

⁷⁵ Akman, **a.g.e.**, s. 64-65.

⁷⁶ Çermeli, **a.g.m.**, s. 164-170.

İ k i n c i B ö l ü m

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA JANDARMANIN ASAYİŞ VE ORDU EMRİNDEKİ FAALİYETLERİ

A. Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti'nin Savaşa Katılması

Fransız İhtilâli ile ortaya çıkan çeşitli siyasî fikir akımları Avrupa'da yayılarak gelişmeler göstermişti. Bu fikir akımlarından birisi de Fransız İhtilâli ile canlanan milliyetçilik akımı olmuş bu da ulusal devlet sisteminin ortaya çıkmasını sağlamıştı. Bu sayede millî birliklerini çeşitli aşamalar sonucu kurmaya başlayan Avrupa Devletleri, kendi çıkarlarına göre hareket etmeye başlamıştı. Bu da emperyalizm akımı ile güç kazanıp zamanla sömürgeciliğe dönüşmüştü. Sömürgecilik ile yayılmaya başlayan Avrupa Devletleri arasında, ekonomik ve stratejik çıkarlar sağlama mücadelesi de böylece başlamış oluyordu.

Avrupa'da tüm dengeler artık bir genel harbe doğru yol alırken, Osmanlı Devleti de kendisini malî, nüfus, askerî kuvvetler gibi çeşitli yönlerden önemli derecede zayıflatan Trablusgarp ve Balkan Savaşları'ndan yeni çıkmıştı. Büyük topraklar kaybedilmiş ve çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınmıştı. Böyle bir ortamda çoğalan siyasî akımlar ve fikir akımları arasındaki çatışmalar çoğalmış devlet iyiden iyiye çözülmeye başlamıştı.

Osmanlı Devleti, bu dönemde bir liman arayışı içindeydi. Bosna-Hersek sorunu ve Trablusgarp Savaşları, Almanya'nın müttefikleri tarafından çıkarılmıştı. Bu nedenle Osmanlı Devleti ilk etapta İtilâf Devletleri ile ittifak yapmak istemiş ancak kabul görmemişti. İtilâf Devletleri, yıkılmasını yakın olarak gördükleri bir devletin yükünü almak istememişti. Bunun yanında Rusya'yı da göz ardı etmek istemiyorlardı. Bu durum karşısında yalnızlıktan kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti, Almanya'ya yakınlaşmaya başlamıştı. O dönemde iktidarda olan İttihat ve Terakki Partisi'nin etkili üyeleri Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Dâhiliye Nazırı Talât Paşa, Al-

manya yanlısı tutum izlemekteydi.⁷⁷

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Osmanlı Devleti, hemen savaşa girmeyerek tarafsızlığını ilan etti. Ancak her ihtimale karşı da seferberlik hazırlıklarına girişti.

Osmanlı Devleti, İtilaf devletlerinin kendisine karşı izlediği politikalar karşısında, kaybedilen toprakları geri alma düşüncesi ve çıkarlarını korumak adına Almanya ile 2 Ağustos 1914 tarihinde gizli bir ittifak antlaşması yapmak zorunda kaldı.⁷⁸

Bu sıralarda, Goeben ve Breslav adlı iki Alman zırhlısı, Çanakkale Boğazı'nı geçerek Marmara Denizi'ne sığınmıştı. Bu gelişmeler üzerine savaşta tarafsız olduğunu beyan eden Osmanlı Devleti, hem kendi kamuoyunu Almanya'ya yaklaştırmak hem de dünya kamuoyuna tarafsızlığını sürdürdüğünü göstermek adına bu iki gemiyi satın aldığını bildirdi. Goeben'e "Yavuz", Breslav'a "Midilli" adı verilerek mürettebatı ile birlikte Türk donanmasına katıldı.

Almanya cephelerde, Rus ordusunun bir kısmını Osmanlı Devleti'nin üzerine çekmek için Osmanlı Devleti'nin savaşa biran önce katılmasını istiyordu. Karadeniz'e açılan Yavuz ve Breslav gemilerinin, 28-29 Ekim 1914 tarihinde Rusya'nın Odesa ve Sivastopol limanlarını bombalaması üzerine Osmanlı Devleti fiilen savaşa girmiş oluyordu.⁷⁹

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaklaşık olarak iki milyon üzerinde askeri cephelere sürdü. Türk orduları zor iklim şartları ve kıt imkânlar altında mücadele etmek zorunda kaldı. Galiçya, Sarıkamış, Süveyş, Sina-Filistin, Yemen ve Basra'da Türk askerleri kahramanca ve büyük özverilerle mücadele ederek canlarını feda etti.⁸⁰ Ancak maddî ve manevî koşulların yetersiz olması sebebiyle gerile-

⁷⁷ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri basımevi, İstanbul, 1987, s. 406.

⁷⁸ Oğuz AYTEPE, "Çanakkale Savaşı Bibliyografyası", **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara, 2000, S.25-26, s. 1.

⁷⁹ Uçarol, **a.g.e.**, s. 407-410.

⁸⁰ Samet AĞAOĞLU, **Kuva-yı Milliye Ruhü**, Ankara, 1981, s. 3.

mek ve toprak kaybetmek kaçınılmaz oldu.

B. Birinci Dünya Savaşı'nda Jandarma Birlikleri

Birinci Dünya Savaşı'na girerken Osmanlı Kara Kuvvetleri, Harbiye Nezaretine bağlı dört ordu müfettişliği halinde teşkilatlanmış olarak, biri bağımsız on üç koldu ve bunlara bağlı dördü süvari, ikisi bağımsız kırk iki tümeden oluşuyordu. Ayrıca ordu teşkilâtına bağlı Çanakkale ve İstanbul boğazları ile Çatalca, Edirne, Erzurum, İzmir müstahkem bölgeleri bulunuyordu. Jandarma birlikleri de bu teşkilât içine dâhil edilmişti.⁸¹ 2. Ordu Müfettişliği bölgesindeki Seyyar Jandarma Birlikleri, merkezleri Şam ve Halep olmak üzere ikişer taburlu bir alay ve Kudüs ile Mekke taburlarından oluşmaktaydı. Suriye ve Filistin'e hiç kuvvet bırakılmamıştı. Ayrıca güney bölgesinde Suriye ve Havalisi Komutanlığı kurularak bu komutanlığa, bölgedeki sabit ve seyyar jandarma, kıyı koruma, depo birlikleri, aşiretler ve devlete sadık Araplardan meydana gelen gönüllü müfrezelerle, savunma sorumluluğu verilmişti.⁸²

Birinci Dünya Savaşı öncesinde 21 Temmuz 1914 tarihinde ilan edilen seferberlik emri gereğince jandarma birlikleri, seyyar ve sabit jandarma olmak üzere iki kısma ayrılmıştı.⁸³ Jandarma Teşkilâtı, Birinci Dünya Savaşı'nda, Silahlı Kuvvetlerin yanında ve onun emrinde bir taraftan iç güvenliği sağlarken diğer taraftan da dış düşmanlara karşı Kafkaslarda, doğu ve güneydoğu bölgelerinde, Suriye ve Irak cephelelerinde savaştı.⁸⁴

Birinci Dünya Savaşı'nda Jandarma Teşkilatını, yaptığı görevler bakımından dört ana grup altında irdeleyebiliriz.

Bunlar; kıyı şeridindeki düşman faaliyetlerini gözetlemek ve çıkarma harekâtlarına müdahale edebilmek için oluşturulan “*Kıyı Gözetleme Birlikleri*”, demiryolla-

---

⁸¹ **J. Gn. K. Tarihi**, Türk Harp Tarihinde Jandarma, C. II, Ankara, 2000, s. 3.

⁸² Semih Eke, “*Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı Devleti'nin Askeri Durumu*”, **Beşinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler II**, Ankara, 1997, s. 188-189.

⁸³ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, Klasör: 1487, Dosya: 2/27 Fihrist: 1-6. Ayrıca seferberlik emriyle gerek sabit gerekse seyyar jandarma kıtalarını diğer birliklerden ayırmak amacıyla milli kıyafetlerine ve kollarına kırmızı şerit takılması emredilmişti.

⁸⁴ İbrahim Açıkmeşe, “*Cumhuriyetin 70. Yılında Jandarma Genel Komutanlığı*” **Türk İdare Dergisi**, Ankara, 1993, S. 101, s. 316.

rının fiziki emniyetini sağlamak, köprülerin ve tünellerin sabotajlara karşı korumak için oluşturulan “*Demiryolu Koruma Birlikleri*”, kolorduların emrinde taburlar halinde görev yapan “*Seyyar Jandarma Birlikleri*” ve askerî inzibat birliklerinin görevini üstlenen “*Sahra Jandarma Birlikleri*”dir.⁸⁵

Seferberliğin ilanı ile birlikte kıyı korumada görevlendirilen birlikler, Karadeniz’de Rus sınırından başlayarak Akdeniz’de Osmanlı sınırının bittiği yere kadar uzanan binlerce kilometrelik bir alanda kıyıların gözetlenmesi, örtülmesi ve savunulmasından sorumluydu. Bu kadar geniş bir alanda gözetleme görevinin jandarma tarafından icra edilmesi, ordunun cephelerde kullanılmasını sağladığından büyük bir kuvvet tasarrufu sağlamıştı.

1 Kasım 1914 tarihinde, Türk-Rus Savaşı’nın başlamasıyla Karadeniz kıyı şeridinin korunması görevi Hopa, Rize ve Trabzon Sınır Taburları ile Bağımsız Trabzon Seyyar Jandarma Alayı’na verildi. Bu bölgede Rus taarruz ihtimalinin artması üzerine 30 Ocak 1915 tarihinde de 400 mevcutlu Giresun Seyyar Jandarma Taburu, Arhavi ve Hopa’ya yapılacak bir taarruzu karşılamakla görevlendirildi. Bu bölgedeki Rus taarruzları genel olarak kıyıda cereyan ettiği için Rus donanması denizden kendi birliklerine gereken desteği verebiliyordu. Ayrıca Jandarma birliklerini güçlendirmek için Seyyar Jandarma Alayları altı adet 15’lik, dört adet 87’lik mantelli toplar⁸⁶ takviye edildi.⁸⁷

Rize-Samsun arasındaki kıyı gözetleme görevi ise Samsun ve Giresun Seyyar Jandarma Taburlarına, Ege ve Akdeniz kıyılarında da Menemen, İzmir, Urla, Seydiköy, Kuşadası, Söke, Milas, Marmaris, Antalya, Alanya, Köyceğiz, Edremit, Alaşehir, Akhisar, Bergama Seyyar Jandarma Taburlarına verilmişti.⁸⁸ Sahil kesiminde bulunan yerleşim birimlerindeki sabit jandarmalardan oluşan bu taburlar görevli oldukları kıyı şeridinde meydana gelecek her türlü olayı bağlı buldukları komutanlığa aktarmakla yükümlüydü. Ancak haberleşme olanakları kısıtlı olduğu için bu hayatî öneme haiz görevin yerine getirilmesinde güçlüklerle karşılaşılıyordu. Kıyı

⁸⁵ ATASE Arşivi, BDH, Kls: 1487 Dos: 2/27 Fih: 1-7: **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 3.

⁸⁶ Adi ateşli, eski.

⁸⁷ Hüseyin Işık, **Birinci Dünya Savaşında Seyyar Jandarma Birlikleri**, Ankara, 1999, s. 1.

⁸⁸ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 5.

koruma birlikleri silah, cephane, giyim, teçhizat ve yiyecek bakımından diğer seyyar jandarma birliklerine nazaran birçok problemle uğraşmasından dolayı kıyı korumayla görevli jandarma birlikleri zamanla ordu emrine girerek görevlerini bölgelerindeki sabit jandarma kıtalarına devrettiler.⁸⁹

Jandarmanın Birinci Dünya Savaşı'ndaki diğer bir görevi ise demiryollarının fiziki emniyetini sağlamaktı. Bu amaçla rayların, traverslerin, demiryolu köprülerinin ve tünellerin korunması, sabotaj veya saldırıya uğramasını engellemek maksadıyla, Edremit, Alaşehir, Akhisar ve Manisa Hat Koruma Seyyar Jandarma Taburları ve İzmir Hat Koruma Seyyar Jandarma Alayı kuruldu. Bu birlikler önemli yerlere posta ve devriyeler çıkararak bu görevi yerine getirmeye çalışıyordu. Ayrıca Manisa, Turgutlu, Salihli, Tire, Seydiköy, Aydın, Nazilli, Dinar Jandarma Bölükleri de normal görevlerine ek olarak demiryolu koruma görevlerine yardımcı oluyordu. Bu arada Birinci Ordu Komutanlığı'nın 26 Haziran 1915 tarih ve 3638 no'lu emri ile Bergama, Manisa, Aydın, Akhisar ve İzmir Seyyar Jandarma Taburları ordu emrine verilerek⁹⁰ bu görevi tamamen sabit jandarma bölükleri yerine getirmeye devam etti.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Osmanlı Devleti'nin seferberlik emri gereğince sabit jandarma birliklerindeki subay, erbaş ve erlerin üçte ikisiyle, toplam mevcudu 50.000'i bulan seyyar jandarma birlikleri teşkil edildi. Dört seyyar jandarma tümeni halinde teşkilatlandırılan bu birlikler;

- 1- İstanbul Seyyar Jandarma Tümeni,
- 2- Edirne Seyyar Jandarma Tümeni,
- 3- Erzurum Seyyar Jandarma Tümeni,
- 4- Van Seyyar Jandarma Tümeni idi.

Seyyar jandarma birliklerinin kurulmasıyla boşalan sabit jandarma birlik kadroları ise, emekli subaylarla ve askerlik çağındaki personelle tamamlanmaya çalışılmıştı.⁹¹

Seyyar jandarma birliklerinin kurulmasındaki amaç; Silahlı Kuvvetleri dağıtmak

---

⁸⁹ Aynı yer.

⁹⁰ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 5.

⁹¹ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 3.

görevlerden kurtararak tüm güçlerini eğitime ve savaşa yoğunlaştırmaktı.⁹²

Seferberlik planına göre, Jandarma birliklerinin büyük bir kısmı Seyyar Jandarma Birlikleri olarak kolorduların emrinde verildi. Birinci Dünya Savaşı sırasında Seyyar Jandarma Birlikleri birçok cephede savaşarak, Çanakkale, Doğu ve Güney cephelerinde büyük başarılar elde etti. Jandarma Birlikleri'nin Çanakkale cephesindeki başarısını Başkomutan vekili Enver Paşa şu sözleriyle ifade etmiştir. “*Anafartalar’a düşman çıktı. 10.000 tüfeklisine karşı 800’er mevcutlu Bursa ve Gelibolu Jandarma Taburları düşmanı durdurdular. Gerçi taburlar eridi fakat vatanın karargâhı emindir*”.⁹³

Jandarma birlikleri, birçok cephede savaşmakla beraber özellikle Çanakkale muharebelerinde düşman çıkarmasına karşı ilk hatta yer alarak Türk harp tarihinde kazanılan büyük başarılarla katkıda bulunmuştur.⁹⁴

1. Çanakkale Cephesi

Siyasi olaylar açısından Çanakkale Savaşı'nı iki devrede incelemek mümkündür. Bu devrelerden birincisi deniz savaşları diğer devresi ise kara savaşlarıdır. Deniz savaşları, İngilizlerin Boğazı sadece donanma ile zorlama ve geçme çabalarıdır. İngiliz ve Fransız donanması, 19 Şubat 1915 tarihinde Çanakkale Boğazını geçmeyi denediysen de asıl deniz taarruzu, 18 Mart 1915'te başlamıştı. Fakat bu deniz savaşının sonunda İtilaf Devletleri, 3 muharebe gemisi, 2 muhrip, 7 mayın arama gemisi kaybetti. Savaşın ilk evresini büyük kayıplarla ve büyük hayal kırıklığı ile kapatan İtilaf Devletleri, Churchill'in baskılarıyla donanmanın destek vereceği yeni bir çıkarma harekâtı için hazırlıklara başladı.⁹⁵

1915 yılının Nisan ayında, İtilaf Devletleri tekrar çıkarma harekâtına başladı. Bu esnada İngiliz subayının pusula istikametini yanlış hesap etmesiyle birlikte Kara-

---

⁹² Işık, a.g.e., s. 9.

⁹³ **Jandarma Dergisi**, “*Seyyar Jandarma Taburlarının Kazandığı Başarının Çanakkale Muharebeleri İçindeki Yeri ve Önemi*”, Ankara, 2006, S. 109, s. 9.

⁹⁴ Şakir Atıl, “*Harp Tarihinde Jandarma*”, **Jandarma Dergisi**, Ankara, 1955, S.99-1, s. 26.

⁹⁵ **Jandarma Dergisi**, a.g.m., s. 8.

tepe yerine Arıburnu sahillerine çıkan Anzak kolordusunun karşısında örtme görevi verilmiş bir Piyade Takımı vardı. Kalabalık düşman kuvvetleri karşısında Takım Komutanı geri çekilmek zorunda kaldı. Bu harekâtla, düşmanın amacı, Gelibolu Yarımadasının en hâkim noktası olan Kireçtepe'yi ele geçirmektir. Böylece düşman donanmasına İstanbul yolu açılacak, İngiliz ve Fransız donanmaları boğazdan geçerek Osmanlı Devleti'nin başkenti önlerinde Rus ordu ve donanmasıyla karşılaşarak tarihî planları olan Türkiye'nin ortadan kaldırılmasını göreşecekti. Fakat Kireçtepe'de Yüzbaşı Kadri Bey emir komutasında Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu bulunmaktaydı.

Çanakkale Savaşlarında görev yapan seyyar jandarma taburlarının faaliyetlerinden önce görev yaptıkları coğrafya, bağlı buldukları komutanlıklar ve düşmanın genel görüntüsü hakkında bilgi vermek gerekmektedir.

Boğazın doğal yapısı ve istihkâmlar, boğaza denizden yapılacak bir taarruza karşı güçlü bir engel teşkil etmekteydi. Mevsim ve meteorolojik koşullar da çıkarmayı etkileyecek önemli faktörlerdi. Gelibolu Yarımadasında harekât alanı dar ve çıkarma yerleri sınırlı olduğundan, muharebeler kısa sürede ağır kayıplara mal olacak mevzi savaşlarına dönüşebilirdi. Bursa ve Gelibolu Seyyar Jandarma Taburlarının gözetlemekle sorumlu olduğu Anafarta Limanı ve Kabatepe çevresinde, büyük ölçüde çıkarmaya elverişli yerler vardı. Bu bölgede başarılı olabilecek bir düşman çıkarması, Eceabat ve Kilitbahir bölgesinin ele geçirilerek boğaz savunmasının sona ermesi demektir.

Boğazın savunulmasından sorumlu 3. Kolordu bağlıları olan 7 ve 8. Tümen, 7. Seyyar Jandarma Taburu, Akhisar ve Uşak Jandarma Bölükleri, Bolayır Ağır Topçu Taburu ve bağlı birlikleriydi. Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı ise boğazın özellikle denizden yapılacak taarruzlara karşı savunulması için yıllarca önce oluşturulmuş sabit bir birlikti. Karargâhı ise Çimenlik Tabya'daydı.

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı, Başkomutanlığın 5 Ağustos 1914 tarihli emriyle 9. Tümen emrine verilerek Başkomutanlığa bağlanarak 9. Tümen emrinde bulunan jandarma birliği ile birlikte boğazın hem Gelibolu Yarımadası, hem de

Anadolu yakasında gözetleme ve emniyet faaliyetleriyle görevlendirildi.⁹⁶

a. Bursa Seyyar Jandarma Taburu

Seferberliğin ilâmı ile birlikte kurulan Seyyar Jandarma Taburlarından Bursa Taburu, Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu ile birlikte Bursa Seyyar Jandarma Alayı'nı oluşturdu.⁹⁷ Bursa Seyyar Jandarma Taburunun, üçte ikisi jandarma erlerinden üçte biri ise Bursa, İnegöl, Karacabey, Kemalpaşa ilçelerindeki askerlik çağındaki yedek personelden tamamlandı. Tahkimat açısından yeterli donanıma sahip tabur, bağlı bulunduğu Bursa Seyyar Jandarma Alayı ile 1914 Temmuz'unda Gelibolu'ya gelerek 3. Kolordu emrine girdi. Bir süre sonra alay karargâhının lağvedilmesi üzerine Bursa Seyyar Jandarma Taburu, 9. Tümenin emrine verildi. Bursa Seyyar Jandarma Taburu, dört bölükten teşkil edilerek mevcudu 16 subay, 979 erat ve 66 hayvandan ibaretti.⁹⁸

Tabur silah, teçhizat ve malzeme yönünden yetersiz durumda olup, görev almış olan tabur ve bölük komutanları ise şunlardı:

—Tabur Komutanı Yüzbaşı Hasan Tahsin Bey,

—Tabur Kâtibi Hacı İbrahim Bey,

—1. Bölük Komutanı Yüzbaşı Mazhar Fuat (Örtün) Bey,

—2. Bölük Komutanı Hüseyin Hüsnü Bey,

—3. Bölük Komutanı Üsteğmen Fazıl (Öztürk) Bey

—4. Bölük Komutanı Yüzbaşı Hüseyin Hüsnü Bey.⁹⁹

Ağustos 1914'te seferberliğini tamamlayan tabur, 9. Tümenin emrinde Tabur Karargâhı Maydos (Eceabat)'ta olmak üzere ilk olarak Ece Limanı'ndan Teke Bur-

---

⁹⁶ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 6-8.

⁹⁷ Hüseyin Işık, *Çanakkale ve İstiklâl Savaşında Türk Jandarması*, Ankara, 1974, s. 6.

⁹⁸ ATASE Arşivi, BDH, Kls: 1928, Dos: 1/177, Fih: 7.

⁹⁹ Adnan Türkeli, *Çanakkale Savaşlarında Jandarma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2002, s. 52.

nu'na kadar olan kıyının örtme ve gözetleme görevine memur edildi.¹⁰⁰

25 Nisan 1915 tarihinde, Seddülbahir ve Arıburnu'na başlayan İngiliz çıkartmasından bir gün önce tabur'a 3. Kolordu tarafından Kilye'ye gitmesi emri verildi. Ancak düşmanın taburun bu hareketini tespit etmesi üzerine Seyyar Jandarma Taburu yoğun topçu ateşi altında Kilye'ye ulaştı. Burada 26. Alayın emrine giren tabur, Hisarlık sırtlarına yerleşti. Seddülbahir bölgesindeki muharebe devam ederken Bursa Seyyar Jandarma Taburuna, düşmana taarruz etmesi emri verildi. Bu sırada başlayan düşman karşı taarruzu taburun yapacağı harekâtı engellese de Bursa Seyyar Jandarma Taburunun açtığı yoğun ve etkili ateş karşısında düşman duraklamak zorunda kaldı.¹⁰¹

28 Nisan 1915 günü, İngiliz ve Fransızların tekrar taarruza geçmesi ile başlayan Kirte Muharebelerinde düşmanın amacı, kritik bir nokta olan Alçıtepe'yi ele geçirerek boğaza hâkim olmaktı. Bölgede artan düşman baskısından dolayı birliklerimiz geri çekilmek zorunda kaldı. Ancak bölgeye takviye birlikler gelinceye kadar Bursa Seyyar Jandarma Taburunun, bu bölgeye kaydırılarak bölgeyi takviye etmesiyle geri çekilme kararından vazgeçildi.¹⁰²

Takviye birliklerinin gelmesiyle düzenlenen karşı taarruz neticesinde, düşman kıyıya kadar geri çekilmek zorunda kaldı. Uzun süren çatışmalar, birliklere cephane ikmali yapılmasını da engellemekteydi. Bu durum karşısında birlikler şehit askerlerin veya yaralanan askerlerin cephaneleriyle muharebeye devam ediyordu.

Bu sırada 19. Alay'ın desteğiyle düzenlenen genel karşı taarruzla düşman taarruzları tamamen durduruldu.

Bu bölgede yapılan muharebeler, Çanakkale Savaşları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bölgedeki muharebelerde yer alan Bursa Seyyar Jandarma Taburu, topçu desteğinden yoksun olmasına rağmen kendisinden üstün olan düşmana karşı başarılı bir savunma yaparak düşmanı Seddülbahir'den çekilinceye kadar, Kerevizdere

¹⁰⁰ Işık, **Çanakkale ve İstiklâl**, s. 7.

¹⁰¹ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 10.

¹⁰² Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 157.

siperlerine sokmamıştı. 1 Mayıs 1915 gününe kadar devam eden muharebelerde Bursa Seyyar Jandarma Taburu, 150 şehit, 400 yaralı vermişti. Taburun bu muharebede göstermiş olduğu üstün başarı ve kahramanlıkları neticesinde bütün subaylar bir üst rütbeye terfi ettirilerek madalya ile ödüllendirildi.

Bursa Seyyar Jandarma Taburu, Kirte muharebelerinde en ön saflarda yer alarak büyük başarılar elde etmişti. Ancak, Tabur oldukça yıpranmış ve mevcudunun büyük bir kısmını kaybetmişti. Bunun üzerine Bursa Seyyar Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Tahsin, 25 Mayıs'ta Bölge Komutanlığına taburunu dinlendirmek ve yeniden toparlamak maksadı ile bir rapor¹⁰³ gönderdi. Bu raporun uygun görülmesi üzerine tabur, sorumluluk bölgesini kara kuvvetleri birliklerine devrederek Soğanlıdere'de 15. Tümenin harekât kontrolüne girdi.

8 Temmuz'a kadar adı geçen bölgede dinlenen tabur, daha sonra Yarbay Wilmer komutasında, Anafartalar bölgesinde görevlendirildi. Taburun kuzeyinde Anafartalar bölgesinde Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu olup, Kireçtepe ile Karakol Dağı arasındaki sınır ara hattını oluşturmaktaydı. Tabur'un 1. Bölüğü Büyük Kemikli'de, 4. Bölüğü Mestantepe'de, 2.ve 3. Bölükleri ise Anafartalarderesi'nde Tabur Karargâhı'nın bulunduğu yerde tertiplenmişti. Bölge Komutanı Yarbay Wilmer ise Çamlıtekke'de bulunmaktaydı.

Düşmanın 6/7 Ağustos gecesi bu bölgeye çıkarma yapmaya başlaması üzerine Bursa Seyyar Jandarma Taburu, ihtiyattaki 1. ve 2. Bölükleri ile birlikte Softatepe'ye hareket etti.¹⁰⁴Düşman kuvvetleri, Taburun iki jandarma, iki piyade bölüğü ile işgal ettiği mevzilere yan tarafını vererek ilerlemeye devam ediyordu. Tabur Komutanının bu durumu fark etmesi üzerine düşmanın ateş sahasına girmesi beklendi. Düşmanın ateş sahasına girmesiyle beraber yakın mesafeden açılan ateş sonucunda büyük kayıplar veren düşman birlikleri eski mevzilerine çekilmek zorunda kaldı.

6 Ağustos 1915 tarihinden itibaren 1500 mevcutlu Bursa Jandarma Taburu ve onu destekleyen birlikler, 20.000 kişilik düşman kuvvetini üstün ateş gücüne rağmen

---

¹⁰³ Raporun ayrıntısı için Ek-4'e bakınız. (Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 173-174.)

¹⁰⁴ a.g.e., s. 159.

kıyılarda tutarak hayatî muharebelerin olduğu Kocaçimeptepe ve Conkbayırı'na ulaşmasına ve diğer İngiliz birliklerine yardım etmesine imkân vermedi.

Bursa Jandarma Taburu'nun bu başarısı, Çanakkale Savaşı'nın kaderini tayin eden önemli olaylardan birisidir.¹⁰⁵

Bursa Seyyar Jandarma Taburu, 27 Ağustos 1915'e kadar devam eden muharebelerde İsmailoğlu Tepe ve İbrikçi Tepe Hattındaki sırtlarda savunma görevine devam etti. Bu süre içerisinde düşmanın yaptığı taarruzlara başarı ile karşılık verdi. Özellikle 7 ve 8 Ağustos'taki şiddetli düşman taarruzlarına elinde hiçbir ihtiyat kuvveti olmadığı halde başarı ile karşı koymayı başaran taburda bulunan subaylar, kıdem zammıyla ödüllendirildi. Tabur, İngiliz ve Fransızların Gelibolu Yarımadası'ndan çekilmesine kadar bulunduğu bölgede kalarak gözetleme görevine devam etti.¹⁰⁶

b. Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu

Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu, seferberliğin ilân edilmesi ile birlikte kurulan ilk seyyar birliklerden biridir. Seferberlik emri gereği, başlangıçta üç bölük olarak teşkil edilen Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu emrine Uşak Jandarma Bölüğü de verilerek tabur, dört bölüklü kuruluşa geçti. Seferberlik emrine göre mevcudu, 872 personel ve 91 hayvandan oluşmaktaydı. Tabur Komutanı ise Yüzbaşı Kadri Bey'di.¹⁰⁷

6 Ağustos 1914'te seferberliğini tamamlayan Tabur, 9. Tümen Komutanlığı emrinde kıyı gözetleme ve örtme görevini icra edecekti. Başlangıçta tabura 27. Piyade Alayı ile birlikte; 1. Bölge adı verilen Karaçalı'dan Saz Limanı'na kadar olan bölge içerisinde Despot Limanı ve Saz Limanı arasındaki bölgenin güney tarafının sorumluluğu verilmişti. Fakat daha sonra 3. Kolordu Komutanlığı tarafından verilen bir emirle, Deliyanı Limanı (hariç)- Koyun Limanı (dâhil) bölgesini gözetleme ve örtme görevi verildi. Tabur, aldığı emir gereği, bu bölgede bulunan köy halkının düşman donanmasına casusluk etmesine ve düşmanın deniz yönünden bölgeye girme yapma-

¹⁰⁵ Işık, **Çanakkale ve İstiklâl**, s. 22.

¹⁰⁶ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 16.

¹⁰⁷ Türkeli, **a.g.e.**, s. 67-69.

sına engel olacaktı.

Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu, Çanakkale Savaşı'nın başlangıcından sonuna kadar önce doğrudan 3. Kolordu Komutanlığına, daha sonra Yarbay Wilmer komutasında bulunan Kuzey Grubuna bağlı olarak sefer görev yeri olan Gelibolu Yarımadası'nın Anafartalar bölgesinde görevlendirildi.¹⁰⁸

Bölge İngilizlerin, 6 Ağustos 1915 günü, Kireçtepe, Kocaçimen dolaylarında Seddülbahir ve Arıburnu cephesine taarruza geçmesiyle hareketlendi. Düşman, bu taarruzla Arıburnu'nu kuzeyden kuşatmak ve Kocaçimeni ele geçirmek istiyordu. Bu sıralarda Suğla ile Arıburnu arasındaki sahile yaklaşan gemiler çıkarma yapmak için bölgeye gelmişti. Düşmanın bir grubu Küçükkemikli burnunun hemen güney kıyılarına Lâlebaba karşısına çıkmayı başardı. Ancak Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu'nun başlatmış olduğu karşı taarruz neticesinde ağır kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldı.¹⁰⁹

11 Ağustos'ta düşmanın, Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu'nun sağ ve sol kanatlarına yapmış olduğu taarruz tekrar geri püskürtüldü. 15 Ağustos'a kadar yapılan taarruzlar, Gelibolu Seyyar Jandarma Taburunu yıpratmış fakat savunmasını etkilememişti.

5. Tümen Komutanı Alman Yarbay Wilmer, 15 Ağustos günü yıpranan Gelibolu Seyyar Jandarma Taburunu, 127. Alay'ın 2. Taburu ile değiştireceği emrini vermişti. Fakat artan düşman taarruzları karşısında buna imkân bulanamadı. Fakat bu tarihlerde artan düşman taarruzları karşısında tabur, 103 şehit, 189 yaralı, 59 kayıp verdi. Bu kayıplarla mevcudunun büyük bölümünü kaybeden Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu, daha sonra dinlendirilmek ve toparlanmak üzere Turşun kuzeyine çekildi. Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu, bu tarihten sonra Çanakkale cephesinde kimi zaman gözetleme, kimi zamanda ihtiyat görevlerinde bulunmaya devam etti.¹¹⁰

1915 yılında, Anafartalar grubu Komutanı Miralay Mustafa Kemal, Çanakkale

¹⁰⁸ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 112.

¹⁰⁹ Şevki Atasoy, "Çanakkale Siperlerinde Türk Jandarması", **Jandarma Dergisi**, 1969, S.45, s. 32.

¹¹⁰ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 21.

Savaşları'nda önemli bir yer tutan ve tarihte silinmez izler bırakan Kireçtepe Muharebelerinin yaşandığı bölgeyi yerinde görmek için ziyaret etmişti.¹¹¹

c. Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu

17 Haziran 1914 tarihinde seferberlik emri ile birlikte, Çanakkale 9.Tümen bölgesinde kullanılmak üzere birisi sabit, ikisi seyyar üç tabur teşkil edilmesi emri verilmişti. Oluşturulan bu taburlardan 1.Tabur Kal'ayı Sultaniye Sabit Jandarma Taburu, 2. Tabur Kal'ayı Sultaniye Seyyar Jandarma Taburu, (Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu) ve 3.Tabur Karesi (Balıkesir Seyyar Jandarma Taburu) Seyyar Jandarma Taburu'ydu.

Bu taburlardan sabit jandarma taburu bağımsız olarak işleri ve disiplin işleriyle bölge dâhilinde görevlendirilirken, Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu ise Geyikli'den Akçay İskelesine kadar Ege kıyılarının emniyetini sağlama görevi almıştı. Tabur bu görevini yerine getirirken bir bölüğünü Kösedere'de, bir bölüğünü Ayvacık'ta, bir bölüğünü Narlı'da, karargâhını ise Ayvacık'taki bölükle birlikte konuşturmuştu.¹¹²

Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu, sorumluluk sahasında kıyıları gözetleyerek, düşman hakkında elde ettiği bilgileri 9. Tümen Komutanına ve Müstahkem Mevki Genel Komutanına bildirmekle sorumluydu. Ayrıca bölgesindeki kara birlikleri ile işbirliği yaparak düşmanın muhtemel çıkarmalarına engel olacaktı.

Bölgedeki durumun önemli olması sebebiyle Seyyar Jandarma Taburu, çeşitli askerlik şubelerinden gelecek ikmal erlerini beklemeden sabit jandarma birliklerinden üçte bir oranında alınan personel ile hemen göreve başladı. Haziran ayında tabura verilen emirle kıyının emniyet altında bulundurulması, mevcut çıkarma noktalarının ve buralara giden yolların tespiti, düşmanın çıkarma yapması halinde diğer ordu birlikleriyle beraber derhal müdahalede bulunularak kıyıdaki bataryaların emniyeti-

---

¹¹¹ Atasoy, **a.g.m.**, s. 32.

¹¹² Türkeli, **a.g.e.**, s. 36.

nin sağlanması görevi verildi.¹¹³

5 Ağustos 1914 tarihinde, tabura alaydan gelen bir emir ile Kumkale'den Babakale'ye kadar olan bölgenin işgal edilerek bu bölgede gözetleme postaları ve bölgedeki Sabit Jandarma Karakolları ile birlikte gözetleme yaparak elde edeceği bilgileri alaya rapor etmesi emredilmişti.

Eylül 1914 tarihinde bu bölgede, 25. Depo Alayı, Çanakkale ve Balıkesir Seyyar Jandarma Taburu ile 9. Topçu Alayından oluşan birliklerle Menderes Grubu teşkil edilmişti. Bu grubun görevi, Kumkale (dâhil) ile Eski İstanbul Burnu arasındaki kıyı kısmını örtmek ve adı geçen burundan Akçay İskelesine kadar olan kıyıyı gözetlemektir. Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu ise, Tabur Karargâhı Ezine'de olmak üzere Eski İstanbul Burnu ile Kösedere arasındaki bölgenin gözetleme ve korunması görevini üstlenmişti.¹¹⁴

30 Mart 1915 tarihinde, 5. Ordu Komutanlığının emriyle Çanakkale ve Balıkesir Seyyar Jandarma Taburları, 15. Kolordu'nun emrine verildi. 7 Haziran 1915'te ise yeni görev yeri olan Eski İstanbul Burnu ile Akçay arasındaki bölgede tertiplendi.

25 Haziran'da iki düşman gemisinin Çanakkale Seyyar Jandarma Taburunun sorumluluk bölgesindeki Akçay İskelesi'ni bombalayarak çıkarma girişiminde bulunması üzerine taburun 2. Bölüğü'nün ateşe şiddetle karşılık vermesi neticesinde düşman ağır kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldı.

12 Ekim 1916 tarihinde yine bir düşman gemisinin, Akçay İskelesi ve Ilıca İskelesi'ni bombalamasıyla başlayan çıkarma girişimi, Çanakkale Taburunun karşı ateşiyle sonuçsuz kalmıştı.¹¹⁵

Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu, daha sonra muharebelerin sonuna kadar Anadolu yakasında görev aldı ve sorumluluk bölgesinde kıyının gözetlenmesi, savunulması görevlerini yerine getirdi.

¹¹³ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 74.

¹¹⁴ Türkeli, **a.g.e.**, s. 38.

¹¹⁵ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 27.

ç. Balıkesir Seyyar Jandarma Taburu

Seferberliğin ilânı ile oluşturulan Çanakkale Seyyar Jandarma Alayı'nın 3. Taburu Karesi (Balıkesir) Seyyar Jandarma Taburu'dur. Tabur, 4 Ağustos ile 12 Ağustos 1914 tarihleri arasında Balıkesir Askerlik Şubesi ile Balıkesir Jandarma Bölüğünden 589 er, Bandırma Askerlik Şubesi ile Bandırma Jandarma Bölüğünden sağlanan 342 er olmak üzere toplam 931 er ile üç bölüklü olarak teşkil edilmiştir. Malzemesi tam olan taburun, Tabur Komutanı Yüzbaşı Saadettin Bey'di.¹¹⁶

Tabur, kurulmasını müteakip 12 Ağustos 1914 günü trenle Balıkesir'den Bandırma'ya, 14 Ağustos günü ise Edincik Vapuru ile Çanakkale'ye ulaştı. Daha sonra Müstahkem Mevki Komutanlığının emri ile Kepez ile Çanakkale arasındaki kıyı şeridinde çadırlı ordugâha geçti. 19-20 Ağustos tarihine kadar eğitim, cephane ve silah yönünden eksikliklerini tamamlayan tabur, 20 Ağustos 1914 tarihinde Alay Komutanı Ali Rıza Bey'den aldığı emir gereği; Tabur Karargâhı Ayvacık'ta olmak üzere bir bölüğü ile Babakale ile Nusretli Burnu arasını, bir bölüğü ile Nusretli Burnu ile Akçay İskelesi arasını gözetleyerek olması muhtemel çıkarmalara karşı savunma görevi ifa edecekti.¹¹⁷

Balıkesir Seyyar Jandarma Taburu, 15 Eylül 1914 tarihinde 25. Alayın bir süre sonra 17 Kasım 1914 tarihinde ise Menderes Grubu'nun emrine verildi. Tabur, daha sonra 15 Mart'ta 9. Tümenin emrinden 11. Tümenin emrine verildi. 15 Nisan'da da Tabur Karargâhı Ilıca'dan Odunluk Limanına taşındı.

3 Mayıs 1915 tarihinde, Asya Grup Komutanının emriyle Balıkesir Seyyar Jandarma Taburuna, 1. Tümene bağlı olarak Kızıltepe ile Eski İstanbul Burnu'na kadar olan bölgenin gözetlenmesi görevi verildi.

6 Ekim'de Seyyar Jandarma Taburu, oluşturulan Geyikli Grubu'nun emrine verilerek Tavaklı deresi ile Çayağzı'na kadar olan bölgenin gözetlenmesiyle görevlen-

---

¹¹⁶ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 97-99.

¹¹⁷ Türkeli, **a.g.e.**, s. 46.

dirildi.¹¹⁸

Sonuç olarak Balıkesir Seyyar Jandarma Taburu, Çanakkale muharebeleri süresince ve sonrasında Çanakkale Seyyar Jandarma Alay Komutanlığı emrinde boğazın Anadolu yakasında genellikle Edremit Körfezini kontrol edecek şekilde kıyı gözetleme ve savunma görevi yapmıştır. Bölgede bulunduğu süre içerisinde 11. ve 24. Tümen Komutanlıkları emrinde Menderes, Beşiğe ve Edremit Müfrezelerinde görev almış, buna bağlı olarak Tabur Karargâhı ile birlikte sorumluluk sahalarının da yeri ve bölgeleri gelişen durumlara göre değişiklik göstermiştir.¹¹⁹

d. İstanbul Seyyar Jandarma Taburu

1914 yılında seferberliğin ilanı ile Bakırköy, Fatih ve Şehzadebaşı Sabit Jandarma bölüklerinden takviye 110 erle¹²⁰ birlikte Bakırköy’de, İstanbul Seyyar Jandarma Taburu teşkil edildi. Taburun mevcudu, 80 jandarma ve 219 ikmal eri olmak üzere toplam 299 erden oluşmaktaydı. Taburun subay kadrosu ise Bakırköy Askerlik Şubesinden takviye edilmişti. Aynı dönem içerisinde Jandarma Subay Okulu'ndan da altı takım komutanı tabura takviye olarak katıldı.¹²¹ Beyoğlu Seyyar Jandarma Alayı'nın 3.Taburu olan bu tabura, İstanbul Jandarma Taburu adı verildi.

İstanbul Sabit Jandarma Tabur Komutanlığı'nın, 30 Temmuz 1914 gün ve 4301 sayılı emri ile tabur şu şekilde teşkilatlandırıldı:

1. Bölük Ayasofya Bölüğü,
2. Bölük Şehzadebaşı Bölüğü,
3. Bölük Samatya Bölüğü,
4. Bölük Fatih Bölüğü,
5. Bölük Şile Bölüğü

14 Eylül 1914 tarihinde, 1. Kolordu Komutanlığından verilen emir ile birlikte

---

¹¹⁸ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 28.

¹¹⁹ Türkeli, a.g.e., s. 50.

¹²⁰ Yüzbaşı Nurettin, “Büyük Harpte Ordu Emrindeki Jandarma Kıt’alarının Harp Tarihçesi”, **Jandarma Mecmuası**, Ankara, 1931, S. 28, s. 133.

¹²¹ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 39.

taburun 1. Bölüğü, Terkos ile Burgaz suyolunun korumasında görevlendirildi. Taburun geri kalan kısmı ise Bakırköy'de kalarak Çanakkale'ye hareket edene kadar eğitim ve tatbikatlara devam etti. 11 Ocak 1915 tarihine kadar Bakırköy'de eğitimlerini sürdüren İstanbul Seyyar Jandarma Taburu, denetlemeler sonucunda başarılı bulunarak 12 Ocak 1915 tarihinde Sirkeci'den Zafer Vapuru'yla Çanakkale'ye gönderildi.¹²²

25 Ocak 1915 tarihinden itibaren Karanlık Liman'ı çevresindeki Balkan Savaşı'ndan kalan ve kullanılmaz halde olan iki kilometrelik mevzileri onarma görevi alan tabur, bu görevi kısa sürede tamamladıktan sonra Kolordu ve Ordu ağır topçusu, ağır obüs ve havan toplarını korumakla görevlendirildi. İstanbul Seyyar Jandarma Taburu, 4-5 Nisan 1915 tarihlerinde ise Tengerdere'de bulunan Obüs Taburunun emrine verilerek Soğanlıdere'de ihtiyat olarak görevlendirildi.

14 Nisan'da başlayan düşman genel taarruzu karşısında Bursa Seyyar Jandarma Taburu ve İstanbul Seyyar Jandarma Taburunun 2 ve 4. Bölükleri başarılı bir şekilde karşılık verdi. Taburların iyi savunma yapması neticesinde düşman daha fazla ilerleyemeyerek Seddülbahir'e geri çekilerek buraya yerleşti.¹²³ İstanbul Seyyar Jandarma Taburu, 17 Nisan günü karaya oturan bir düşman denizaltısından beş subayla on eri esir aldı.

9 Mayıs'a kadar süren muharebelerde tabur, bulunduğu bölgedeki düşman taarruzlarına başarılı bir şekilde karşı koyarak, Alçıtepe ve Kirte'nin düşman eline geçmesine izin vermedi. Ancak yapılan bu muharebelerde tabur, 33 şehit, 132 yaralı, 14 kayıp verdi.¹²⁴

Kasım 1915'ten itibaren kademeli olarak Erenköy'e dönen İstanbul Seyyar Jandarma Taburu, bu bölgede kıyı gözetleme ve savunma görevleri dışında, Çanakkale şehrinin iç ve dış emniyetinin sağlanması ile görevlendirilmiştir.¹²⁵

---

¹²² Nurettin, **a.g.m.**, s. 134.

¹²³ **a.g.m.**, s. 139.

¹²⁴ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 33.

¹²⁵ Türkeli, **a.g.e.**, s. 35.

e. Beyoğlu Seyyar Jandarma Taburu

Seferberliğin ilânı ile Beyoğlu Seyyar Jandarma Alayı'nın 2. Taburu'nu oluşturan Beyoğlu Seyyar Jandarma Taburu, çeşitli askerlik şubelerinden 981, İstanbul Sabit Jandarma Birliğinden de 63 erin katılımıyla 28 Ağustos 1914'de Yıldız'da kuruldu. Tabur Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Mehmet Nihat'tı.¹²⁶

Tabur, eksikliklerinin ve eğitiminin tamamlanmasını müteakip 13 Ocak 1915 tarihinde, Zafer Vapuru ile Çanakkale'ye geçerek Erenköy'e yerleşti. Şubat ayının sonuna kadar Çanakkale'de eğitim ve tatbikatlara devam eden taburun bir bölüğü Çanakkale'de inzibat görevine tayin edildi. Tabura diğer bölükleri ile Şubat sonunda Naraburnu ile Tuzla Köyü arasındaki bölgenin korunması görevi verildi.

Nisan 1915'te Müstahkem Mevki Komutanlığına bağlanan taburun yeni görevi; Çakalderesi'nden Karantina'ya kadar olan bölgenin gözetleme ve savunulmasıydı. Aynı zamanda buradaki topçuyu da koruyacak ve savunacaktı.

16 Mart 1916'da alınan bir emirle Beyoğlu Seyyar Jandarma Taburu sorumluluk bölgesini İstanbul Jandarma Taburuna devretti. Bundan sonra Tabur iki bölük ile Çanakkale şehrinin emniyet ve asayişini sağlamakla görevlendirildi. Daha sonra Müstahkem Mevki Komutanlığının 2 Aralık 1916 tarihli emriyle, Çanakkale'deki birlikleri takviye etmek ve bataryaları savunmak amacıyla, Beyoğlu Seyyar Jandarma Taburunun 1. Bölüğü Seddülbahir'e, 3. Bölüğü ise Kumkale'ye, görevlendirildi.

1917 yılının başında Beyoğlu Seyyar Jandarma Taburu, tüm bölükleri ile Erenköy bölgesine çekilerek burada ihtiyat görevini üstlendi.¹²⁷

f. Ankara Seyyar Jandarma Alayı

Ankara seyyar Jandarma Alayı, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ilan edilen seferberlik talimatı üzerine Kastamonu ve Yozgat Seyyar Jandarma Taburları-

---

¹²⁶ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 17.

¹²⁷ a.g.e., s. 19.

nın bir araya getirilmesinden teşkil edildi. Kastamonu Seyyar Jandarma Taburunun subay ve eratı, Kastamonu Jandarma Alayı'nın Merkez Taburundan temin edildi. O zamanın ölçülerine göre iyi sayılabilecek teçhizatla donatılan alay bir süre sonra İzmir'e gelerek Genel İhtiyat Tümeninin 2. Piyade Alayını teşkil etti.

Alay, 29 Ekim 1914 tarihinde Menemen'e giderek eğitim ve tatbikatlara başladı. Burada 11 ve 12. Tümenlerden verilen ikişer bölük ile alayın 3. Taburu teşkil edildi. Harbiye Nazırı Enver Paşa ile Mareşal Von Ders Goltz Paşa¹²⁸ tarafından denetlenen 3. Taburun disiplin ve eğitiminin yeterli seviyede olması üzerine Ankara Seyyar Jandarma Alayı, 62. Piyade Alayı adıyla 20. Tümen'in emrine verildi. 15 Nisan 1915 tarihinde bu bölgede bulunan 61. Piyade Alayı'ndan Foça ve Tuzla bölgesinin gözetleme görevini devraldı. İstanbul'dan gelen İmalat-ı Harbiye Muhafız Taburu da 62. Alayın 4. Taburunu oluşturdu.

62. Piyade Alayı, 17 Ekim 1915 tarihinde Çanakkale'de 41. Piyade Alayı'nın sorumluluk bölgesini devralarak Arıburnu-Seddülbahir cephesinin sol kanadında bulunan Kerevizdere'yi savunma görevi aldı. 22 ve 25 Kasım 1915 tarihinde düşmanın yaptığı taarruzlara karşı mevziilerini iyi bir şekilde savunarak taarruzlarının başarısızlıkla sonuçlanmasını sağladı. Alay, Aralık sonuna kadar süren taarruzlara karşı bulunduğu bölgede savunmasına devam etti.

İtilaf Devletleri'nin Çanakkale cephesini tahliye etmesinin ardından Alay, 11 Ocak 1916 tarihinde geri çekilerek, 20. Tümenle birlikte 15. Kolordu'nun emrine verildi.

Alay, Çanakkale Savaşlarında gösterdiği başarıların ardından 15. Kolordu emrinde kalarak bağlı bulunduğu 20. Tümen ile birlikte 29 Temmuz 1916 tarihinde Galiçya Cephesine gönderildi.¹²⁹

---

¹²⁸ Fahri Belen, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi. 1914 Yılı Hareketleri**, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1964, s. 51; Hüseyin Işık, "*Şehit Üsteğmen Zahit'in Vasiyetnamesi*", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1978, S. 265, s. 65.

¹²⁹ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 201-204.

g. Seyyar Jandarma Birliklerinin Çanakkale Muharebelerindeki Rolü

Yaklaşık bir milyon insanın mücadeleye ettiği ve binlerce insanın ölümüyle ve yaralanmasıyla sonuçlanan Çanakkale Muharebeleri, gerek dünya tarihi gerekse Türk tarihindeki yeri açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu zaferin kazanılmasında Seyyar Jandarma birliklerinin de katkısı büyüktür.

1915 Nisanında, düşmanın bölgeye asker çıkarmaya başlamasıyla bölgede bulunan Bursa Seyyar Jandarma Taburu, düşmanın iki taraftan yaptığı donanma ateşinin etkisi altında kalmıştı. Bu muharebelerde tabur, 26.Piyade Alayı ile birlikte düşman kuvvetlerinin yaptığı saldırılara üç gün üç gece boyunca karşı koydu. Böylece bölge açısından stratejik öneme sahip olan Kerevizdere ve Alçitepe'nin düşman eline geçmesine izin vermedi. Bu savaşlarda göstermiş oldukları üstün başarıdan dolayı taburun bütün subayları bir üst rütbeye terfi ettirildi ve madalya ile şereflendirildi.

Yine Ağustos ayında düşman tarafından yapılan çıkarmalarda Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu da aldığı kritik görevleri başarı ile yerine getirdi. Özellikle Çanakkale Cephesi'nin en kuzey kesimi olan Kireçtepe sırtlarının savunulmasında düşmanın yapmış olduğu taarruzları başarı ile durdurdu. Tabur, bu muharebelerde mevcudunun büyük kısmını kaybetmesine ve Tabur Komutanı Yüzbaşı Kadri Bey'in ağır bir şekilde yaralanmasına rağmen, Kireçtepe'yi en iyi şekilde savunarak düşman eline geçmesini önlemenin yanında düşmanın Türk kuvvetlerini kuzey kanattan kuşatarak Anadolu ile ilişkisini kesme planlarını başarısızlıkla sonuçlandırdı.¹³⁰

Türk jandarmasının Çanakkale'de göstermiş olduğu üstün başarıdan İngiliz generalleri şöyle bahsetmektedir: Çanakkale Muharebeleri'nde İngilizlerin Karma Kolordu Komutanı General William Birdward Türk askerlerinin savaşçı ruhu konusunda şunları söylemiştir: *“Türk askeri kadar vatani için gözünü kırpmadan ölen, savaş anında müthiş ceza ve fırtınalar yaratan; ateş kesildiğinde onun kadar iyi yürekli, yumuşak kalpli, düşmanın yaralarını saran bir asker yeryüzünde görülmemiş-*

---

¹³⁰ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 39-43.

tir.”¹³¹

İngiliz generali Oglander ise bu eşsiz kahramanlıklar karşısında hayranlığını gizleyememiş ve hatıra defterine şunları yazmıştır; “*Takviyeli 29. tümenin karaya çıkış harekâtını, elinde hiçbir topçusu bulunmayan iki jandarma taburunun dört makineli tüfekle durdurmuş olduğunu henüz İngiltere’de bilen olmadığı gibi yıllarca da olmayacaktır.*”¹³²

İngiliz generali Hamilton da yazdığı raporda “*Sahilde bulunan seçkin ve inatçı jandarmaların gösterdikleri direnç, çıkarmamızı güçleştiriyor.*” diyerek jandarmasının düşman çıkarması karşısındaki başarısını beyan etmiştir.¹³³

2. Doğu Cephesi

Birinci Dünya savaşının başlamasının ardından seferberliğini ilan eden Osmanlı Devleti, 29 Ekim 1914 tarihinde Amiral Souchon komutasındaki Türk donanmasının Karadeniz’deki Rus limanlarını bombalaması üzerine Rusya ile de fiilen savaşa girmiş oluyordu.¹³⁴ Bu bölgede 3.Ordu bulunmaktaydı. Bu ordunun 28 Ağustos 1914’teki toplam mevcudu; 161.762 er, 168 top, 92.094 muharip, 19.257 süvariden oluşmaktaydı. Bu mevcuda, kollarda 13.394, Jandarma Hudut birliklerinde 24.977, depolarda¹³⁵ 21.524, Erzurum Kalesi’nde 7683, yol taburlarında 3034 mevcut dâhildi.¹³⁶ Rusların durumu ise üç Kafkas kolordusu, dört süvari tümeni olmak üzere 120.000 piyade, 12.000 süvari ve 432 toptan oluşmaktaydı.¹³⁷

Rus Orduları’nın Osmanlı topraklarını işgale başladığı 1 Kasım 1914 tarihin-

---

¹³¹ Metin Aydoğan, **Antik Çağdan Küreselleşmeye Yönetim Gelenekleri ve Türkler**, Umay Yay., İzmir, 2005, s. 538.

¹³² **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 43.

¹³³ **Jandarma Dergisi**, S.109,s. 9.

¹³⁴ AYTEPE, **a.g.m.**, s. 1.

¹³⁵ Depo taburu: Kurtuluş Savaşı dâhil, önceki savaşlarda da bugünkü eğitim birlikleri karşılığı tabur ve alay düzeyindeki kuruluşlar. **Askerî Tarih Terimleri Sözlüğü**, Gnkur. ATASE Başkanlığı Kütüphanesi, Basılmamış Eser, s. 61.

¹³⁶ Fevzi Çakmak, **Birinci Dünya Savaşı’nda Doğu Cephesi**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2005, s. 13; Cemalettin Taşkıran, **Ana Ben Ölmedim, Birinci Dünya Savaşında Türk Esirleri**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2006, s. 23. (Bu eserde mevcut, 189.562 insan, 60.877 hayvan olarak verilmektedir.)

¹³⁷ Aynı yer.

den itibaren 3. Ordu; 9, 10, 11 ve 13. Kolordular ile bunlara bağı birliklerden yeniden teşkil edildi. Ordunun yeni görevi Türk-Rus sınırının örtülmesi, emniyete alınması ve Rusların sınırdan kuvvet çekmeleri halinde yapılacak bir taarruzla bu harekete engel olunmasıydı. Bu amaçla bütün süvari tümenleri Rus sınırı üzerinde taarruz edebilecek bir durumda hazır bulundurulacaktı. Erzurum Müstahkem Mevkii, bir Rus taarruzu karşısında şiddetle savunulacaktı.¹³⁸

Yine Rus birliklerine karşı, Jandarma Seferberlik Talimatıyla, 9. Kolordu bölgesinde sekiz, 10. Kolordu bölgesinde beş, 11. Kolordu bölgesinde on iki olmak üzere bölgede yirmi beş Seyyar Jandarma Taburu kuruldu. Bu taburların dört bölüklü ve biner mevcutlu olması planlandı. Bu yeni teşkilatlanmaya göre bölgedeki Jandarma Birlikleri şunlardır:

Mirliva¹³⁹ Ahmet Fevzi Paşa'nın komuta ettiği¹⁴⁰ 9. Kolordu Bölgesindeki Seyyar Jandarma Birlikleri;

1. Beyazıt Seyyar Jandarma Taburu
2. Erzurum Seyyar Jandarma Taburu
3. Bayburt Seyyar Jandarma Taburu
4. Trabzon Seyyar Jandarma Alayı (Trabzon, Rize ve Gümüşhane Seyyar Jandarma Taburu)
5. Şebinkarahisar Seyyar Jandarma Taburu
6. Erzincan Seyyar Jandarma Taburu

Mirliva Ziya Paşa'nın komutasındaki 10. Kolordu Bölgesinde yer alan Seyyar Jandarma Birlikleri;¹⁴¹

- 1.Sivas Seyyar Jandarma Alayı (3 Seyyar Jandarma Taburu)
- 2.Samsun Seyyar Jandarma Taburu
- 3.Giresun Seyyar Jandarma Taburu

Mirliva Galip Paşa komutasındaki 11. Kolordu Bölgesindeki Seyyar Jandarma Birlikleri;

---

¹³⁸ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1993, s. 72.

¹³⁹ Bugünkü rütbede karşılığı Tuğgeneral'dir.

¹⁴⁰ a.g.e., s. 41.

¹⁴¹ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 43.

1. Van Seyyar Jandarma Taburu (3 Seyyar Jandarma Taburu)
  2. Bitlis Seyyar Jandarma Taburu (3 Seyyar Jandarma Taburu)
  3. Elazığ Seyyar Jandarma Taburu (3 Seyyar Jandarma Taburu)
  4. Diyarbakır Seyyar Jandarma Taburu (3 Seyyar Jandarma Taburu)
- olacak şekilde toplam yirmi beş taburdan oluşuyordu.¹⁴²

Yine seferberlik talimatı gereğince, 9. Kolordu bölgesinde bulunan Beyazıt, Erzurum, Bayburt Seyyar Jandarma Taburlarına sınır taburları eklenerek alaylar oluşturuldu. Bu üç alay birleştirilerek Erzurum Seyyar Jandarma Tümeni teşkil edildi ve kolordu bölgesindeki sınırların örtülmesi ve korunması bu tümene verildi.¹⁴³ Tümen komutanlığına Erzurum Seyyar Jandarma Alay Komutanı Yarbay Şükrü getirildi. Bu Tümen 10 Ekim 1914 tarihinde tekrar lağvedilerek bağımsız seyyar jandarma taburları olarak görevlerine devam etti.

Seferberliğin ilanından sonra 3. Ordu bölgesinde diğer vilayetlerde bulunan jandarma alay ve taburları, seferberlik planı gereğince düşmanın ilerleme istikametlerini ve yardım hatlarını kapamakla görevlendirilmişti.¹⁴⁴

Bununla birlikte Van bölgesinde de bir Jandarma tümeni oluşturuldu. Oluşturulan Van Seyyar Jandarma Tümeni'nin kuruluşu ise şöyleydi:

1. Alay: Van, Erciş ve Başkale Seyyar Jandarma Taburları,
2. Alay: Beyazıt Seyyar Jandarma Taburu ile Sinit Sınır Taburları,
3. Alay: Engiş, Saray ve Dir Sınır Taburları,
4. Alay: Halkaca, Bacirge ve Şemdinli Sınır Taburları,
5. Van İhtiyat Süvari Tugayı ve 2 batarya.¹⁴⁵

Van Seyyar Jandarma Tümeni, Van İhtiyat Süvari Tugayı ile beraber, Ordu bölgesine yığınak yapılmaya başlanmasıyla birlikte, Van bölgesinde toplandı. Ayrıca yığınak planına göre, Erzurum Kalesi'ne piyade muhafız kuvveti olarak verilen on Jandarma taburu da 27 Eylül 1914'te Erzurum'a getirildi. Seyyar jandarma kıtaları-

---

¹⁴² Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 5-6.

¹⁴³ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 82.

¹⁴⁴ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 47.

¹⁴⁵ Işık, **a.g.e.**, s. 7.

nın seferber olmaları için er, hayvan, silah ve teçhizat ihtiyaçları yeterince sağlanamamıştı. Seferberliğin ilanından 25 gün geçtikten sonra bile Bitlis ve Elazığ Seyyar Jandarma Alaylarının erleri tamamlanamadığı gibi ulaştırma aracı olarak kullanılan hayvan ihtiyaçları bile karşılanamamıştı.¹⁴⁶

Karadeniz’de Rus donanmasının artan faaliyetleri, onların muhtemel bir saldırı hazırlığı içinde olduklarını işaret ediyordu. Nitekim kısa bir süre sonra 01 Kasım 1914’te sınırı geçerek savaşı başlattılar.¹⁴⁷

3. Ordu’nun yığınağı tamamlanamadığından ve Rus Kafkas Ordusu’nun kuvveti tam olarak tespit edilemediğinden ilk olarak savunmada kalınmasına karar verildi.¹⁴⁸

Erzurum yönünde ilerleyen Rus kuvvetleri, 7-12 Kasım 1914 tarihlerinde cereyan eden Köprüköy ve 17-20 Kasım günleri cereyan eden Azap muharebelerini kaybederek geri çekilmek zorunda kaldı. Fakat ağır zayıat¹⁴⁹ veren 3. Ordu, geri çekilen düşmanı takip edemedi; aksine, daha elverişli bir arazide toplanmak, takviye kuvvetlerinin gelmesini beklemek ve yeni bir Rus taarruzunu karşılamaya hazır olmak amacıyla 8-10 km kadar geri çekildi.¹⁵⁰

3 Kasım 1914 günü tüm cephelerde başlayan muharebeler esnasında, Van Jandarma Tümeni, sorumluluğunu aldığı bölgedeki düşmanın muhtemel çekilme yollarını keserken bir yandan da bölgede asayişi bozmaya çalışan ve Ruslar lehine faaliyetlerde bulunan Rus ve Ermeni çeteleriyle mücadele ediyordu.

Ruslar, 29 Kasım 1914’te Urmiye’den Şemdinan’a, 30 Kasım 1914’te Selmas’tan Başkale’ye, 1 Aralık 1914’te de Kotur’dan Van’a üç koldan olmak üzere tek-

---

¹⁴⁶ **Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 82.

¹⁴⁷ **a.g.e.**, s. 101.

¹⁴⁸ **a.g.e.**, s. 107.

¹⁴⁹ Yapılan muharebelerde 3. Ordu; 69 subay, 1914 er şehit, 158 subay, 6012 er yaralı ve 1 subay, 3069 er esir vermiş, 2792 er firar etmiştir. Rus Kafkas Ordusu’nun kayıpları ise, Türk ordusundan daha ağır olmak üzere; toplam mevcudunun %40’ını kaybettiği bunun da yaklaşık 15-20 bin olduğu tahmin edilmektedir. (**Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 322-323.)

¹⁵⁰ Taşkiran, **a.g.e.**, s. 23: **Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 347.

rar taarruza başladı. Van Seyyar Jandarma Tümeni, Çuh ve Mamadik gediklerinde savunmaya geçti. 14 Aralık 1914 tarihinde Mamadik gediğine yaptıkları taarruzda başarılı olamayan Ruslar çekilmek zorunda kaldı ve Van Seyyar Jandarma Tümeni çekilen Rus kuvvetlerini Kotur doğusuna kadar takip etti.

Van Jandarma Tümeni'nin 1 Aralık 1914 tarihli raporunda; “*Dir*¹⁵¹ üzerinden ilerleyen Rus kuvvetlerinin henüz Başkale'ye girmedikleri ve çekilen sınır taburunun Hoşap ile Dir arasında bulunduğu, Kotur'dan ilerleyen diğer bir Rus kolunun Saray ile Hoşap arasından Van'a doğru ilerlediği, her iki istikametın kapatılması için 3000 mevcutlu Van Jandarma Tümeninin büyük kısmıyla Hoşap bölgesinde toplandığı” bildiriliyordu. Raporda ayrıca, Rusların Van'a daha fazla yaklaşmaları halinde, Van vilayetinde bulunan Ermenilerin ayaklanarak Van yöresinde büyük bir katliam yapmalarından korkulduğu için bölgenin piyade ve topçu kıtalarıyla takviye edilmesi isteniyordu.¹⁵²

Devam eden muharebeler sonucunda Ruslar, Tutak'ı boşaltarak geri çekilmek zorunda kaldı. Van Seyyar Jandarma Tümenine bütün kuvvetleriyle birlikte Van Gölü'nün güneyini koruma görevi verildi.

3. Ordu'nun harbin ilk aylarında meydana gelen muharebelerde güçte olsa Rusları geri püskürterek yerel başarı sağlaması ordunun subay ve erleri üzerinde olumlu bir etki yaratmıştı. İstanbul'da bulunan Başkomutanlık karargâhı elde edilen başarıyı yeterli görmemekle beraber yine de ordu ve bağlılarını kutlamış ve Rus Ordusunu tamamen imha etme planlarını yapmaya başlamıştı.¹⁵³

Bu sırada, Avrupa'da ise savaşın mevzi harbine dönüşmesi ve Galiçya'da Avusturyalıların Ruslar karşısında zor durumda kalmaları üzerine Türk Başkomutan Vekili Enver Paşa, müttefiklerinin Avrupa'daki yükünü hafifletmek için Alman Başkomutanlığının da etkisiyle Doğu Cephesi'nde Rus kuvvetlerinin imhasını hedef alan büyük ölçüde kuşatıcı bir taarruza karar verdi. Bu amaçla 14 Aralık 1914'te İstan-

---

¹⁵¹ Van'ın Başkale ilçesine bağlı bugünkü adı Albayrak olan yerleşim yeri.

¹⁵² **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 52-53.

¹⁵³ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 347.

bul'dan Köprüköy'e geldi. Kış şartlarını göz önüne alarak taarruzun bahara bırakılmasını öneren¹⁵⁴ 3. Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa'yı görevinden alarak 3. Ordu Komutanlığını kendi üstlendi.¹⁵⁵

Enver Paşa, Hasan İzzet Paşa'yı yalnız kendi düşüncesine katılmamasının yanında yapılan muharebelerde büyük fırsatların kaçırılması ve sevk ve idare yönünden yetersiz kalması sebebiyle görevinden almıştı.¹⁵⁶

Enver Paşa, 12 Aralık 1914 günü Erzurum'a geldiği zaman Azap Muharebesi'ni kaybeden Rus ordusunun moralini düzeltmek için cephe yakınlarına kadar gelen Rus Çarı'da Kafkasya'da bulunuyordu. Çar, yararlılık gösteren subay ve erlere nişanlar dağıtıyor ve konuşmalar yapıyordu. Van Seyyar Jandarma Tümeninin, Azerbaycan'a girerek Çoruh bölgesindeki sınır birlikleri ve özel teşkillerin desteğiyle Artvin ve Borçka'yı da alarak Batum yakınlarına kadar ilerlemesi ve Azap Muharebesi'nin kaybedilmesi Çar'ın cepheye kadar gelmesine sebep olmuştu.¹⁵⁷

3. Ordu Sarıkamış kuşatma harekâtına başlarken, 9, 10, 11. Kolorduların emrinde 27'şer tabur bulunmaktaydı. 11. Kolordu'nun, Erzurum'dan üç sınır ve dört seyyar jandarma taburu ile takviye edilmesiyle tabur sayısı 34'e, 10. Kolordu'nun ise Stange Bey¹⁵⁸ Müfrezesi ve sınır taburları ile takviye edilmesi ile birlikte tabur sayısı 33'e yükselmiş bulunmaktaydı. Bu takviyelerle birlikte 3. Ordu'nun harekât mevcudu 75.660 muharip er, 73 makineli tüfek ve 228 topa ulaşmıştı. Rus Ordusu'nun er mevcudunun 100.000 üzerinde olmasının yanında Rus topçusu da nitelik yönünden Türk topçusuna nazaran daha üstün durumda bulunmaktaydı.

22 Aralık 1914 – 15 Ocak 1915 tarihleri arasında yapılan Sarıkamış savaşlarında Türk ordusunun uyguladığı plan, bir kolorduyla düşmanın cephede tespiti, iki kolorduyla kuzey kanadının kuşatılarak düşman cephesinin 30–35 km gerisindeki Sarı-

¹⁵⁴ **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., C. I, Ankara, 2005, s. 82.

¹⁵⁵ Taşkıran, **a.g.e.**, s.23.

¹⁵⁶ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 351.

¹⁵⁷ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 350.; **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 54.

¹⁵⁸ Stange Alman Subay. Kafkas Cephesi'nde, Erzurum Müstahkem Mevki Komutanlığı emrinde görev aldı. 8. Alaydan iki tabur, 8. Mitralyöz Bölüğü, Arhavi Hudut Taburu, Mızraklı Süvari Alayı'ndan bir takım ve bir seri cebel bataryasından oluşan müfrezenin komutanlığını ve Yarbay rütbesiyle de Çekili Topçu Okulu Komutanlığı yapmıştır. (Çakmak, **a.g.e.**, s. 47.)

kamış'ın ele geçirilmesi ve büyük düşman kuvvetlerinin imhasını öngörüyordu. Tamamen karlarla örtülü, 2.000 – 3.000 metre yüksekliğinde dağlık ve yolsuz bir arazide o günün koşulları altında kış donanımından yoksun yaya ve atlı birliklerle yapılacak bu harekât çok riskliydi.¹⁵⁹

Sarıkamış kuşatma harekâtı, şiddetli bir kışın hüküm sürdüğü çok geniş bir alanda yapıldı. Birlikler eksi 30 ile 40 dereceye varan soğukta sürekli hareket halinde ilerledi. Özellikle 10. Kolordu'nun Allahuekber dağlarını geçişinde, 32. Tümen'in Bardız güneyinde ve 9. Kolordu'nun Sarıkamış dolaylarında yapmış olduğu muharebelerde donmalar nedeniyle ağır kayıplar verildi.¹⁶⁰ Bu nedenle Sarıkamış harekâtı, jandarma kıtaları dâhil olmak üzere, 3. Ordu'nun ağır kayıplar vererek geri çekilmesiyle sonuçlandı.¹⁶¹

Bu harekâttâ Rusların, giyim kuşam ve beslenme imkânlarının daha iyi olması sebebiyle kış koşulları onları Türkler kadar etkilememişti. Rusların kendi açıklamalarına göre zayıtı, muharebede 20.000, donma nedeniyle 9.000 ölü ve esir edilen 2-3 bin askerle birlikte 32.000'i bulmaktaydı.¹⁶² Türklerin kayıpları ise 60.000 kaddı. Ruslar, Türklerden 200 subay 7.000 eri esir, 20 makineli tüfekte 30 topu ganimet olarak aldılar. Savaş sonunda esir sayısı 15.000'i buluyordu. Yapılan bu harekâttan sonra Doğu Anadolu'nun kapıları Rus ordularına açılmış oldu.¹⁶³

Van bölgesinde ise, 1915 yılı Şubat ayı sonlarında Van Seyyar Jandarma Tümeni, Hoy bölgesinde Nazarbayev kuvvetleriyle savaşa başladı. Tümenin elindeki kuvvetin çoğu düzensiz aşiret gönüllülerinden olduğu için, ufak bir başarısızlıkta Tümen dağılılabirdi. Tümen Komutanı asıl kuvvetler ile Kotur Boğazı doğu girişinde bulunuyordu. Rus kuvvetleri Mart ayı başında Türk hududuna doğru yeniden çekildi. 4 Mart 1915'te Ruslar tekrar ilerlemeye başladı. 9 Mart 1915'te Başkomutanlık Vekâleti, Rusların Van'ı işgal ederek Ermenileri isyana teşvik etmeyi planladıklarını

---

¹⁵⁹ Taşkiran, a.g.e., s. 23-25.

¹⁶⁰ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 535.

¹⁶¹ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 55.

¹⁶² **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 536.

¹⁶³ Taşkiran, a.g.e., s. 25.

anladığından Van Seyyar Jandarma Tümeni'ni 2.500 erle takviye etti.¹⁶⁴

Sarıkamış mağlubiyeti sonrasında güçsüz durumda kalan 3. Ordu'nun imhasını amaçlayan Rus taarruzları, Birinci ve İkinci Tortum muharebelerinde durduruldu. Güneyden Murat havzasından yapılan Rus taarruzu ise Van Gölü- Nazik ve Haçlı Gölleri-Kop (Bulanık) hattında durdurularak sonuçsuz kaldı.¹⁶⁵

Doğu cephesinde, Türk Ordusu ve jandarma birlikleri sadece Ruslarla değil Ermeni çeteleri ile de mücadele ediyordu. Bölgede seferberliğin ilanı ile birlikte Kafkasya'daki ve sınıra yakın Türk topraklarındaki Ermeniler, Osmanlı idaresine karşı örgütlenmeye başladı. Sarıkamış yenilgisinden cesaret alan Ermeniler, Ruslarında kıskırtmasıyla Şubat 1915 ortalarından itibaren daha belirgin bir şekilde direnişe ve ayaklanma hazırlıklarına başladı.¹⁶⁶ Bu durumu yakından takip eden Van Valisi Cevdet Bey, bölgenin içinde bulunduğu durumu, başkomutanlığa ve 3. Ordu Komutanlığına bir yazı ile bildirerek Erzurum'da bulunan Harput, Diyarbakır, Bitlis Seyyar Jandarma Taburlarının 500–600 mevcuda çıkarılmasını ve Van'a gönderilmesini istedi.¹⁶⁷

3. Ordu Komutanlığı, Van Valisi Cevdet Bey'in, bu isteğini uygun bulduğundan Erzurum'daki Harput, Diyarbakır, Bitlis Seyyar Jandarma Taburlarına er takviyesi yaparak Van valisi emrine gönderilmesini emretti.¹⁶⁸

Bu sırada, 12 Şubat 1915 tarihinde Arak Manastırı'nın aranması için gönderilen Jandarma birliği Ermeni kaçakların saldırısına uğradı. Bu olayda Jandarma Teğmen Ahmet ile birlikte dört jandarmanın şehit edildiği, 11. Kolordu Komutanı Vekili Hakkı Paşa tarafından Milli Savunma Bakanlığı'na bildirildi.¹⁶⁹

Yine 26 Şubat 1915 günü Bitlis Valisi tarafından gönderilen şifreli telgrafta

---

¹⁶⁴ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 56.

¹⁶⁵ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi, s. 877.

¹⁶⁶ Çakmak, a.g.e., s. 83.

¹⁶⁷ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi, s. 565.

¹⁶⁸ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 64.

¹⁶⁹ Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 1982, sayı 81, Belge: 1811.

ise Hizan kazası içindeki Ermenilerin jandarmaya karşı silahlı saldırıda bulduklarını belirterek, Bitlis'te bulunan seyyar ve sabit jandarma kuvvetlerinin artırılmasını istemişti.¹⁷⁰

Artan olaylar karşısında 3. Ordu Komutanı, Van bölgesi'ndeki olayları ve alınması gereken önlemleri Başkomutanlığa bir yazı ile bildirdi.¹⁷¹

Bu sıralarda Kayseri bölgesinde Ermeni evlerinde yapılan aramalarda çok sayıda bomba ile birlikte Fransızca, Rusça, Ermenice yazılmış şifrelerde Ermenilerin bir ayaklanma hazırlığı içersinde oldukları saptanmıştı.

Bu olaylar üzerine Başkomutanlık Vekâleti'nce alınacak önlemler şöyle belirtilmişti:

Ermeni erkekler gerek orduda gerekse jandarma birliklerinde komutanların yanlarında çalıştırılmayacaktır. Hükümet yönetimine karşı görüşte olan ve silahlı eylemde bulunan Ermeniler etkisiz hale getirilecektir. Dürüst hareket eden Ermenilere dokunulmayacak ancak gerekli yerlerde komutanlar tarafından sıkıyönetim ilan edilebilecekti. Bölgelerin güvenliği için sivil yöneticiler askeri komutanlara başvurup yardım isteyebileceklerdi. Başkomutanlık ayrıca Ermeni azınlığın fazlaca olduğu yerlerde jandarmanın takviye edilmesini, bu illerin ordu emrindeki seyyar jandarma taburlarının geri verilmesini ve Van iline üç seyyar jandarma taburu gönderilmesini 3. Ordu Komutanlığı'na emretti.¹⁷²

Fakat tüm bu önlemlere karşın Ermeniler, 18 Nisan 1915'te Bitlis'te, 20 Nisan 1915'te ise Van'da ayaklanma başlattı. Van'daki Ermeniler banka ve Düyunu Umumiye dairesini basarak postaneyi yaktı. Bu olayların üzerine Van Seyyar Jandarma Tümeni tarafından Van kuşatma altına alındı. 14 Mayıs'a kadar kuşatma devam ettirildi. Ermeniler, sokak çatışmalarında çok sayıda bomba kullandı. Bu çatışmalar sonucunda her iki taraf da çok sayıda kayıp verdi.¹⁷³ Ermenilerin bu ayaklanmaları karşısında, 3. Ordu Komutanlığı, Erzurum'da bulunan Erzurum ve Erzincan

---

¹⁷⁰ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 566.

¹⁷¹ Yazının ayrıntısı için Ek-5'e bakınız. (**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi**, sayı. 81, Belge: 1822)

¹⁷² **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi**, s. 566.

¹⁷³ Çakmak, **a.g.e.**, s. 88-89.

Seyyar Jandarma Taburları ile 28. Piyade Tümeni'nin Erzurum'da bulunan iki top takımını, Erzurum Seyyar Jandarma Tabur Komutanı'nın emrine girmek üzere 21 Nisan 1915'te Muş-Bitlis ve Çatak üzerinden Van'a gönderdi. 15 Nisan'da Van'a gelen Bitlis Seyyar Jandarma Taburu da Ermeni çeteleriyle mücadele etmeye başladı. Tabur, Toprakkale kışlası yakınlarında giriştiği çatışmada çok sayıda kayıp verdi ama çeteleri de etkisiz hale getirmeyi başardı. Seçilmiş 700 kadar Ermeni'nin Van Kalesini ele geçirme girişimi ise Vali Cevat Bey ve jandarmalar tarafından engellendi.

Ermeniler, Van ve Bitlis dışında, İzmir, İstanbul, Antep, Halep, Urfa, Diyarbakır, Adana ve daha birçok yerde batıların, komitelerin ve kilise mensuplarının kışkırtmalarıyla Türklere karşı insanlık dışı cinayetler işlemeyi sürdürdü.¹⁷⁴ Maraş bölgesinde de Ermeni çeteleri, Türk köylerinde birçok evi yakıp ondan fazla Türk'ü katletti. Bu cinayetleri önlemekle görevlendirilen jandarmaları da şehit etti.¹⁷⁵

Tüm bu gelişmeler üzerine hükümet, 24 Nisan 1915'de vilâyetlere ve mutasarrıflıklara gönderdiği bir genelge Ermeni Komitelerini kapatarak çeşitli örgütlere mensup yöneticilerinden 2345 kişiyi, “*devlet aleyhine faaliyette bulunmak*” suçundan tutukladı.¹⁷⁶

27 Mayıs 1915'te de uygulamaya konulan Tehcir Kanunu¹⁷⁷ ile huzursuzluk çıkararak, Türk Ordusu'nun doğudaki harekâtına engel olan ve sadece doğu illerinde yaşayan Ermeniler, yine Osmanlı devleti sınırları içerisinde bulunan Suriye vilâyetine göç ettirildi. Bu yasa şu hususları kapsamaktaydı:

“1- Sefer zamanında ordu, kolordu, tümen komutanları ve bunların vekilleri, müstahkem mevki komutanları; halk tarafından herhangi bir şekilde hükümet emirleri ve memleket müdafaası ve güvenlik korunması ile ilgili icraat ve tertibata karşı düşmanlık ve silahla saldırı ve direnme görürlerse, hemen askeri kuvvetlerle şiddetli bir şekilde yola getirmeye ve saldırı ve direnmeyi kökünden yok etmeye izinli ve mec-

¹⁷⁴ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 69.

¹⁷⁵ Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918 C. I, Gnkur. ATASE ve Dent. Başkanlığı yayını, Gnkur. Basımevi, Ankara, 2005, s. 229.

¹⁷⁶ Ermeniler: Sürgün ve Göç, TTK Yay. Ankara, 2005, s. 60.

¹⁷⁷ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 69.

burdurlar.

2-Ordu ve bağımsız kolordu ve tümen komutanları, askeri gereklere dayanan veya casusluk ve hıyanetlerini hissettikleri köyler ve kasabalar halkını tek tek veya toplu olarak diğer bölgelere gönderebilirler ve orada yerleştirebilirler.

3-Bu kanun, yayımlandığı tarihten itibaren geçerlidir.”

Osmanlı Devleti, Ermenileri göç ettirirken onların güvenliğinin sağlanmasına da büyük önem veriyordu. Tehcire uğrayanların emniyetinin sağlanmasında da jandarmaya çeşitli görevler verilmişti. Tehcir esnasında meydana gelen olaylara ise jandarma başarıyla karşı koymuştu. 11 Mayıs 1915 tarihinde meydana gelen bir olay 3. Ordu Komutanlığına şu şekilde bildirilmişti:

“Erzurum'da Üçüncü Ordu Komutanlığına

Ermeni kafilelerine taarruz edecek olan eşkıyaların takibi için Bayburt'ta Sabit Jandarma Bölük Kumandanı Teğmen Salih Efendi komutasında menzil efradından elli altı neferden mürekkep Bayburt'tan çıkarılmış bir müfreze, Ermeni kafilelerinin Kop Dağı 'nı mürurları (geçmeleri) esnasında, 28.4.1331 (11 Mayıs 1915)'te dört cihetten eşkıyalar taarruza başlamışlarsa da, müfreze ile iki saat devam eden müsademe neticesinde iki kişi telef ve mütebakasının (geri kalanlarının) firar ettiği ve müfrezeden hiçbir zayıat olmadığı ve Ermeni kafilesinin de kurtarıldığı Bayburt Nokta Komutanlığından bildirilmekle maruzdur.

Menzil Müfettişi

Fuat Ziya”

Göç ettirilen Ermenilerin, eşkıyanın saldırılarına maruz kalarak öldürülmeleri ve soyulmaları karşısında, derhal ilgili bölge yetkililerine talimat gönderilerek, sevkıyatın güvenliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınmasının emredildiği görülmektedir. Diğer yandan, sevkıyatın yapıldığı illerdeki görevlilere gönderilen emirlerle Ermeni kafilelerine saldırıda bulunanların yakalanarak cezalandırılmalarını, ayrıca kafileleri koruyan muhafızların sayılarının arttırılması istenmektedir.¹⁷⁸ Tüm bunların yanında ayrıca Osmanlı Devleti, siyasî zorunluluklar ve savaş hâli dolayısıyla nakledilen Ermenilerin mal ve mülklerinin korunması, iskân ve iaşelerinin sağ-

---

¹⁷⁸ a.g.e., s. 70.

lanması amacıyla, 10 Haziran 1915 tarihinde bir yönetmelik yayınlamıştı. Bu yönetmelikle Ermenilerin, tehcir esnasında ve sonrasındaki hakları koruma altına alınmıştı.¹⁷⁹

3. Galiçya Cephesi

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesinde de savaşmıştı. Rusların bu cephede başlatmış olduğu taarruzlar karşısında Avusturyalılar güç durumda kalmış ve Almanlardan yardım istemişti. Ancak Almanlar tarafından gönderilen bu kuvvetlerin de yetersiz kalması sebebiyle Osmanlı Devlet'inden yardım istenmişti. Almanların isteği üzerine bu cepheye 19 ve 20. Tümenlerden oluşturulan 15. Kolordu, 535 subay 32.000 er mevcudu ile birlikte gönderilmişti.¹⁸⁰

20. Tümenin emrinde daha önceden 62. Alay olarak Çanakkale'de görev yapan Ankara Seyyar Jandarma Alayı da bulunmaktaydı. İtilaf Devletleri'nin Çanakkale'den çekilmesi ile birlikte bir süre Trakya'da eğitimlerini sürdüren 62. Alay, 16 Temmuz 1916'da Tuna nehrinin kıyısındaki Zemlin kentine gitti. Burada bir süre eğitimlerini ve eksikliklerini tamamlayan 62. Alaya 11 km.lik bir cephede savunma görevi verildi.

Rus kuvvetleri 20. Tümen bölgesine 2 Eylül 1916 tarihinde taarruza geçti. 20. Tümen kendisinden üstün Rus kuvvetlerine karşı sağlam savunmasıyla başarıyla karşı durdu ve yerini muhafaza etmeyi başardı. Aynı saflarda yer alan Avusturya birlikleri ise geri çekilmek durumunda kaldı.

Bölgede en şiddetli çarpışmalar 7-8 Eylül 1916'da yaşanmış ve düşman asıl mevzilere 150-200 metre kadar yanaşmıştı. Yer yer süngü muharebelerinin olduğu bu iki günlük zamanda ihtiyat kuvvetlerinin savaşa sokulmasıyla Ruslar mevzileri ele geçirememişti. Fakat bu savaşlarda Kastamonu Seyyar Jandarma Taburu'ndan bölük komutanları Üsteğmen Cevat ve Üsteğmen Rıza şehit oldu. Daha sonra bu iki jandarma subayının adları çatışmaların yoğun olarak yaşandığı 419 ve 421 rakımlı tepe-

---

¹⁷⁹ Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918, C. I, s. 132-133.

¹⁸⁰ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C. I, s.104.

lere verildi.

Galiçya cephesinde, 17 Eylül 1916 günü Ruslar sayıca çok üstün kuvvetiyle 20. Tümen cephesine taarruza başladı. Sık sık yapılan süngü savaşları esnasında mevziler el değiştirmesine rağmen savunma hattı bozulmadı. Daha sonra Alman kuvvetlerinin de katıldığı bir karşı taarruzla Ruslar geri çekilmek zorunda kaldı.¹⁸¹

Kışın sona erip havaların ısınmasıyla birlikte başlayan Rus taarruzları Türklerin güçlü savunmaları karşısında sonuçsuz kaldı. Bu cephede bir süre daha muharebeler karşılıklı devam etti. Ancak her iki tarafta birbirine herhangi bir üstünlük sağlayamadı. İlerleyen zaman içerisinde Rusya'da çıkan ihtilâlin sonucunda Galiçya'da azalan Rus tehdidi sebebiyle 62. Alay, 11 Eylül 1917 tarihinde yurda döndü.¹⁸²

4. Güney Cephesi

1914 tarihli Seferberlik talimatına göre, Jandarma birlikleri Güney Cephesinde de ordu saflarında yer aldı. Sina-Filistin cephesindeki jandarma kuvvetleri, şehir, kasaba, nahiye ve karakollardaki sabit jandarma ile seyyar jandarma birliklerinden ibaretti. Bölgedeki seyyar jandarma birliklerinin görevleri; sınırların, kıyının, demir yolları ve yollar üzerindeki sanayi tesislerini korumak, çetelere karşı harekât yapmak ve yol güvenliğini sağlamak olarak belirlendi.

Jandarma Seferberlik Talimatı gereğince, seyyar jandarma taburları birer alay, seyyar jandarma alayları da iki jandarma tümeni teşkil edecek şekilde teşkilatlandı. Bu tümenlerin birincisi olan Halep Seyyar Jandarma Tümeni, Halep (Halep ve Urfa Seyyar Jandarma Taburu.) ve Adana (Adana ve Osmaniye Seyyar Jandarma Taburu) Alaylarından oluşturuldu. Suriye (Şam) Tümeni ise, Salahiye (Dar'a ve Salahiye Seyyar Jandarma Taburu) Alayı, Beyrut (Beyrut, Lezkiye ve Akka Seyyar Jandarma Taburu) Alayı ve Hama (Humus ve Mazan Seyyar Jandarma Taburu) Alayları'ndan oluşturuldu. On iki seyyar jandarma taburunun mevcutları 800 ila 1037 arasında değişiyordu.

---

¹⁸¹ Işık, **Birinci Dünya Savaşı**, s. 205-206.

¹⁸² **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s.74-79.

Seferberliğin ilanı ile birlikte Irak'taki Türk kuvvetlerinin kuruluşunda da önemli değişiklikler oldu. 12. Kolordu Suriye'de teşkil edilen 4. Ordu kuruluşuna 13. Ordu da 3. Ordu kuruluşuna verildi. Böylelikle Irak gibi büyük bir ülkenin savunulması görevi burada bulunan jandarma birliklerinin yanı sıra hudut taburları ve yerli halktan teşkil edilmesi düşünülen kuvvetlere bırakıldı. Türk yığınak planına göre Irak'ta yedi Seyyar Jandarma Taburu ve bir adet Seyyar Jandarma Bölüğü bulunuyordu. Bunlar Bağdat, Süleymaniye, Kerkük ve Musul'da konuşlandırılmıştı.

Osmanlı Devletinin savaşa girmesiyle İngiliz kuvvetleri Kasım ayının başından itibaren Irak cephesine harekete başladı. Irak Genel Komutanı Süleyman, savunmanın Şattülmare de yapılmasına karar verdi. Burada bir Mürettep Alay ve İngilizlerin sağ kanadını oyalamak amacıyla da Karma Grubunu oluşturdu. İngilizleri Irak'tan çıkarmak, Nasırıye yönünde Basra'ya taarruz etmek ve İngilizlerin geri çekilme hattını kesmek için Fırat Grubu'nun oluşturulmasını planladı. Fakat seferberliğin geç ilan edilmesinden dolayı diğer cephelere gidenler bu seferberlik çağrısına uyamadı ve bu girişim sonuçsuz kaldı. Bölgedeki Jandarma Seyyar Taburları ise konuşlu oldukları yerlerde savunmalarını sürdürdü.¹⁸³

C. Birinci Dünya Savaşında Anadolu'da Asayiş Durumu ve Jandarmanın Faaliyetleri

Birinci Dünya Savaşında çeşitli cephelerde savaşan jandarma birlikleri, ülke savunmasında mücadele ederken mevcudunun yarısından fazlasını şehit verdi. Bu durumda ülke içerisinde asayişten doğrudan sorumlu olan jandarmanın sayıca yetersiz kalması sonucunda asker kaçaklarının ve eşkıyalık faaliyetlerinin sayısı hızla arttı.

Çanakkale Muharebeleri devam ederken Arnavut İzzet ve Laz Mehmet'in asker kaçaklarından oluşturduğu çeteler, cephe gerisinde yol keserek köy basarak asayişsizliğe neden oluyordu. Yine Kara Hasan'ın otuz kişilik çetesi güvenlik boşluğundan istifade ile geçimini Çanakkale bölgesindeki halktan zorla aldıkları mallarla sağlıyordu. Hükümet, asayiş ortamını temin etmek amacıyla şehit düşen jandarma personelinin yerine askerliğini yapmış ve 45 yaşlarında olanları silâh altına alarak

---

¹⁸³ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s.79-86.

jandarma birliklerini bunlarla takviye ediyordu. Hükümet diğerk bir tedbir olarak ordudan personel isteğinde de bulunmuştu. Cephede işe yaramayan Arap askerlerinin gönderildiği bu kıtalarda kadroyu doldurmaktan başka bir işe yaramamıştı. Sonuç olarak jandarma niteliğine sahip olmayan bu kişilerle sorun çözülememişti. 1918 yılı Kasım ayında hükümetin, bütün asker kaçaklarını ve bütün eşkıyaları genel af çıkararak affetmesi de sorunu daha da kötüleştirmişti.¹⁸⁴

Sonuç olarak birinci Dünya Savaşı sırasında tecrübeli subaylarını ve personeli- ni ordu emrine veren Jandarma teşkilâtı jandarmalık vasıflarından uzak kişilerin yö- netiminde ülke genelinde asayışı sağlamada yetersiz kalmıştır.

---

¹⁸⁴ Birinci Dünya Savaşı esnasında Çanakkale'nin çeşitli bölgelerinde görev yapan emekli Jandarma Yüzbaşı Zühtü Güven anılarında bu durumdan şu şekilde bahsetmektedir.“Muharebe mıntıkası olan Çanakkale'de asker ve sivil bütün vatandaşların manevi kuvvetleri çok yüksekti. Memleket içinde asayiş çok iyi iken birinci yıl sonlarına doğru Bayramiç'in Değirmendere köyünden beş kişilik bir Türkmen eşkıyası türedi. Eli silah tutan erkeklerin cephede bulunmalarından faydalanarak bunlar yol kesmeye ve köy basmaya kadar gittiler. Bir taraftan da başka başka yollarla değişik semtlerde yol kesiyor, soygun yapıyor, insan yaralamak ve öldürmekten çekinmiyorlardı. Cephenin yanı başındaki bir vilayette asayişin bu kadar bozuk olması çok kötü tesir yapıyordu. Hükümet, şiddetli tertibat alarak Bayramiç, Ezine, Çanakkale, Biga ve Lâpseki kazalarından birer jandarma müfrezesi gönderdi. Kovalandığını anlayan eşkıya, Kazdağı'na sığındı ve ele geçmedi. Müfrezeler de yerli yerine döndüler. Müfrezelerin çekildiğini haber alan eşkıya, Bayramiç-Çanakkale dağ yolunda ve köylerinde tekrar faaliyete başladı.”(J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 86-95.)

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

KURTULUŞ SAVAŞINDA JANDARMANIN FAALİYETLERİ

A. Mondros Ateşkes Antlaşması ve Anadolu'da Genel Durum

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce İtilaf ve İttifak devletleri arasında yapmış olduğu teşebbüsler sonucunda o günkü siyasi ortam içinde Üçlü İttifak devletleri saflarında yer almıştı. Nitekim harp öncesinde hasta adam gözüyle bakılarak İtilaf devletleri tarafından kabul edilmeyen Osmanlı Devleti, savaş esnasında da İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında yapılan gizli antlaşmalarla paylaşılmaya başlanmıştı.¹⁸⁵

İlk olarak 4 Mart - 10 Nisan 1915 tarihlerinde boğazların elden gideceği kaygısıyla Rusya'nın isteği üzerine İngiltere- Fransa- Rusya arasında Londra'da "*İstanbul Antlaşması*" imzalandı. Buna göre, İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Marmara Denizi, Gelibolu Yarımadası, Midye-Enez hattına kadar Trakya, Bozcaada ve İmroz ile Sakarya nehrine kadar Kocaeli Yarımadası Rusya'ya bırakılıyordu. Osmanlı Devleti'nin diğer yerlerindeki İngiltere ve Fransa arasındaki paylaşımı da Rusya kabul edecekti. Bu antlaşmanın akabinde 26 Nisan 1915'de Londra'da yapılan antlaşmaya göre; İtalya'ya Oniki adaların egemenlik hakkı ve Anadolu topraklarının paylaşılması durumunda Antalya bölgesinden pay verilecekti. Ayrıca Libya'daki hakları da tanınacaktı. Yine 9-16 Mayıs 1916'da yapılan "*Sykes-Picot Antlaşması*" ile de Arapların yoğun bulunduğu illerin paylaşılması karara bağlanmıştı. Fransa, Suriye kıyıları ile birlikte Sivas, Elazığ, Maraş, Antep, Mardin ve Halep-Şam-Musul üçgenini, İngiltere ise Basra'dan Bağdat'a kadar Dicle ve Fırat bölgesini alıyordu. Rusya ise bu antlaşmayı kendisine Karadeniz kıyıları ile birlikte Erzurum, Van ve Bitlis vilayetlerinin verilmesi koşulu ile kabul ediyordu. İtalya'nın Sykes-Picot Antlaşması'nı öğrenmesi üzerine de 17 Nisan 1917'de yapılan St. Jean de Maurienne Antlaşmasıyla; İtalya'ya Mersin dışında Antalya, Konya, Aydın ve İzmir bölgeleri bırakı-

---

¹⁸⁵ Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1994, s. 3.

lıyordu.¹⁸⁶

Ancak yapılan gizli antlaşmalar, Rusya’da Ekim 1917’de meydana gelen ihtilal sonucunda ortaya çıkmıştı. Bolşevikler bu antlaşmaları tanımadıklarını beyan edince Osmanlı Devleti’nin bu antlaşmalarda haberi olmuştu. İlk etapta bu durum İtilaf devletlerini zor durumda bıraktıysa da, ABD’nin 6 Nisan 1918’de İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesiyle durum yine müttefik devletler yönüne dönmüştü.

Bir yanda Avrupa devletleri Osmanlı’nın geleceğine karar verirken diğer yanda Osmanlı Devleti’nde, Sultan V. Mehmet Reşat’ın ölümü üzerine Mehmet Vahdettin tahta geçmişti. Bu dönemde savaş, devletin aleyhine seyretmeye başlamıştı. Özellikle Bulgaristan’ın antlaşma istemesi Makedonya Cephesi’nin tamamen çökmesine neden olmuş ve Almanya ile kara bağlantısı kesilmişti. İstanbul ve Boğazların korunması için Trakya’da yeni bir cephe açılması gereği Türk kamuoyunda kötümser bir havaya yol açmıştı. Ayrıca Filistin ve Irak cephelerinde 19 Eylül 1918 tarihinden itibaren birbirini izleyen yenilgilerden sonra gelişen olaylar, Osmanlı Devleti’ni de mütareke isteğinde bulunmaya zorlamıştı.¹⁸⁷

Bu sırada, Talat Paşa kabinesi, istifa etmiş ve yeni kabine İzzet Paşa ile İtilaf Devletleri ile barış görüşmelerine başlamıştı. Nitekim İngiliz Akdeniz Filo Komutanı Vice-Amiral Galthorpe İtilaf Devletleri adına, Bahriye Nazırı Rauf, Reşat Hikmet ve Sadullah Beyler de Osmanlı Devleti adına Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzaladığında tarihler 30 Ekim 1918’i gösteriyordu.¹⁸⁸

Ateşkes antlaşması, 24 maddeden oluşmaktaydı. Antlaşma, Wilson Prensiplerinin Osmanlı Devleti’ni ilgilendiren maddelerini hiç dikkate almadığı gibi İstiklâl ve istikbalin tehlikeye düşeceği ve düşmanların dilediklerini yapabilecekleri birtakım maddeler içermektedir. Antlaşmanın önemli maddeleri şu şekildeydi.¹⁸⁹

¹⁸⁶ İzzet Öztoprak, **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, TTK.Yay., Ankara, 1989, s. 1-3.

¹⁸⁷ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, “Yunanistan’ın Küçük Asya Harekâtının Siyasi ve Askeri Nedenleri-İzmir’in İşgali ile Gelişen Olaylar”, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 1988, S. 315, s. 20-22.

¹⁸⁸ Sofuoğlu, **a.g.e.**, s. 5-6.

¹⁸⁹ Celâl Bayar, **Ben de Yazdım. Milli Mücadeleye Gidiş**, C. I, Sabah Yay., İstanbul, 1997, s. 61.

Madde 1 - Karadeniz'e geçmek için, Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarının açılması ve Karadeniz'e geçmenin sağlanması, Çanakkale ve Karadeniz istihkâmlarının Müttefikler tarafından işgali.

Madde 5 - Hudutların muhafazası ve dâhilî asayişin devam etmesi için lüzum görülecek askerî kuvvetlerden başkasının derhal terhisi. (İşbu askerî kuvvetlerin miktar ve vaziyetleri İtilaf hükümetleri tarafından Devlet-i Aliyye ile müzakere edildikten sonra kararlaştırılacaktır).

Madde 6 - Osmanlı karasularında zabıta ve buna mümasil hususlar için kullanılacak küçük gemiler müstesna olmak üzere Osmanlı sularında veya Devlet-i Aliyye tarafından işgal edilen sularda bulunan harp gemilerinin hepsi teslim olunup gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarında mevkuf bulundurulacaktır.

Madde 7 - Müttefikler, emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda herhangi askerî sevk ve idare noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır.

Madde 8- Bugün Osmanlı işgali altında bulunan bütün liman ve demir [yolu] mahallerinden İtilâf gemilerinin istifade etmesi ve İtilâfla harp halinde bulunanlara karşı kapalı bulundurulması. Osmanlı gemileri de, ticaret ve ordunun terhisi hususlarında mümasil şartlar dâhilinde istifade edeceklerdir.

Madde 10 - Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali.

Madde 11 - İran'ın kuzey batı kısmında ve Maverayı Kafkas'daki Osmanlı kuvvetlerinin derhal harpten evvelki hudud gerisine çekilmesi hususunda evvelce verilen emir, yerine getirilecektir. Maverayı Kafkas'ın evvelce Osmanlı kuvvetleri tarafından kısmen tahliyesi emredildiğinden geri kalan kısmı Müttefikler tarafından mahallî vaziyet tetkik edilerek talep olunursa boşaltılacaktır.

Madde 15 - Bütün demiryollarına İtilâf kontrol subayları memur edilecektir. Bunlar arasında bugün Osmanlı Hükümeti'nin kontrolü altında bulunan Maverayı Kafkas demiryolları kısımları dâhildir. İşbu Kafkas hatları serbest ve tam olarak İtilâf memurlarının idaresi altına verilecektir. Ahâlinin ihtiyacının tatmini nazarı dikkate alınacaktır. İşbu madde de Batum'un işgali dâhildir. Osmanlı Hükümeti Baku'nun işgaline itiraz etmeyecektir.

Madde 16 - Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'ta bulunan muhafız kıtalar en yakın itilâf kumandanına teslim olunacaktır. Ve Kilikya'daki kuvvetlerin intizamı muhafaza için gereken miktarından başkası beşinci maddedeki şartlara uy-

gun olarak kararlaştırılacak şekilde geri çekilecektir.

Madde 24 - Altı vilayette karışıklık çıktığında adı geçen vilayetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilâf Devletleri muhafaza ederler.

İngiltere Hükümet-i Kırالیyesi harp gemilerinden Limni'de Mondros Limanı'nda demir atmış bulunan Agamemnon zırhlısında 1918 yılı Ekimi'nin 30. günü iki nüsha olarak imza edilmiştir.

Arthur Galthorpe
Husseyin Rauf
Rechad Hikmet
Sadullah

İzzet Paşa, mütarekenin imzası münasebetiyle İzmir Valisi Nurettin Paşa vasıtası ile Amiral Galthorpe'a teşekkür mektubu göndermişti.¹⁹⁰ Yıldırım Orduları Grup Kumandanı Mustafa Kemal Paşa ise mütareke hakkında şunları söylemekteydi:

“Devlet-i Aliye-i Osmaniye, bu mütareke ile kendisini kayıtsız şartsız düşmanlara teslim etmeye muvafakat etmiştir. Ben, yapılan mütarekenin sakatlığını gördüm. Bu sakat noktaların tashihine çalışmak lüzumuna kani olarak bunu alâkadar makamlara bildirdim. Mütareke metni olduğu gibi tatbik edildiği takdirde memleketin baştan nihayetine kadar işgal ve istilâya maruz olduğu kanaatini ileri sürdüm”.

Antlaşma sonrasında Mustafa Kemal Paşa ile Genelkurmay Başkanı Sadrazam Ahmed İzzet Paşa aralarında, fikir ayrılığı gösteren birtakım yazışmalar başladı. Mustafa Kemal Paşa, memleketin müdafaası için alınacak en akılcı tedbirleri hükümete gönderdiği telgraflarda açık ifadelerle şöyle dile getiriyordu:

“Kadrosu en genç erlerden doldurulmak üzere kuvvetli bir tümen teşkili ve jandarmanın takviyesi... Fazla askeri malzeme ve maddelerin Toros dağlarının kuzeyine nakli ve hiçbir surette yok edilmesine meydan vermeyecek tedbirlerin alınması... Terhis edilecek kuvvetlerimize ait donatım, silah, cephane ve diğer araçların lüzumunda

¹⁹⁰ “Ekselans, delegelerimizin İstanbul'a vasıl oldukları şu anda nezdiniz de gördükleri dostane kabulden dolayı en samimi teşekkürlerimi ifade etmeyi bir vazife addediyorum. Akdedilmiş bulunan Mütareke'nin İngiltere ile Türkiye arasında gerekli bir sulhun başlangıcı olacağına kani bulunmaktayım. İstikbalde, iki memleket arasındaki dostane münasebetleri ve ahengi bir daha hiçbir hadisenin bozmaması için Cenab-ı Hakka niyaz ederim”. (Bayar, a.g.e., C. I, s. 61.)

kullanılmak üzere toplanıp saklanması için tertipler alınması...’’¹⁹¹

Antlaşmanın beşinci maddesi gereğince, Osmanlı Devleti’nin ordu ve silahlarına el konulmuş ve sadece asayişin sağlanması ile sınırların korunması için çok az sayıda birlik bırakılmıştı. Bu durum, ülkede yaşayan azınlıkların Osmanlı Devletine karşı ayaklanmalarına fırsat yaratmış, çıkan ayaklanmalarda ise devletin yetersiz kalması sonucunda asayişin sağlanması güçleşmişti. Bu durum, İtilaf Devletleri’nin yedinci maddeyi hayata geçirmesine zemin hazırlamıştı. Nitekim 15 Mayıs 1919’da İzmir bölgesinde yaşayan Rumların güvenliği gerekçesiyle başlayan Yunan işgali bu madde gereğince gerçekleşmişti.¹⁹²

İtilaf Devletleri, Birinci Dünya Savaşı’nda, Çanakkale Boğazını geçme teşebbüsleri esnasında Yunanistan’a savaşa kendi saflarında girmeleri durumunda¹⁹³ Batı Anadolu’da önemli toprak tavizleri verileceği sözü verilmişti. Bu teklifler karşısında ilk etapta tarafsızlığını koruyan Yunanistan, Şubat ayı sonunda Fransa ve İngiltere tarafından teklifin tekrar yenilenecek İstanbul’un da dâhil edilmesiyle Yunanistan’da tarafsız kalınmasını isteyenler ile teklifi destekleyenler arasında iç karışıklık meydana gelmişti. Ayrıca İtilaf devletlerinin Yunanistan’a ambargo uygulaması Yunanistan’ı ikiye bölmüştü. İtilaf Devletlerinin baskısı ile ancak 1 Temmuz 1917’de Osmanlı Devletine savaş ilan eden Yunanistan, Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanmasıyla da kendisine vaat edilen toprakları savaşa katılma bedeli olarak talep etmeye başlamıştı.¹⁹⁴

Nitekim 18 Ocak 1919’da toplanan Paris Barış Konferansı’nda,¹⁹⁵ Yunanistan’ın bu isteklerinin Türk kamuoyuna sızmasıyla birlikte başlayan Rumların ve Ermenilerin taşkınlıkları, Türk Milletini harekete geçirdi. Türkler, özellikle işgal bölgeleri başta olmak üzere kuvvetler oluşturmaya ve teşkilatlanmaya başladılar ki

---

¹⁹¹ a.g.e., s. 164; **J. Gn. K. Tarihi**, C.II, s. 102.

¹⁹² **Jandarma Dergisi**, “*Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun Bölgesinde Jandarma Birlikleri Oluşturma Faaliyetleri*”, Ankara, 2006, S. 110, s. 56.

¹⁹³ Sofuoğlu, a.g.e., s. 6.

¹⁹⁴ Mustafa Tayla, **Batı Anadolu’da Yunan Mezalimi**, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Yay., Ankara, 2001, s. 10.

¹⁹⁵ Hakkı Gündüz, “*Birinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’nin Siyasî Durumu ve Jeopolitik Konumu*”, **Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 1997, s. 214.

bu da Türk Milli Mücadelesi'nin başlangıcı demektir.¹⁹⁶

B. Mondros Ateşkes Antlaşması Sonrası Anadolu'da Asayiş Durumu ve Jandarmanın

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan çeşitli azınlık ve ulusların yaşadığı toprakların bilinen nedenlerle parçalanması, ordunun silahlarının alınması, Türk yurdunun galip devletlerarasında paylaşılması ve ülkede mevcut devlet ve hükümet otoritesinin tamamen kaybedilmesinin bir sonucu olarak, ülkenin her yerinde büyük ölçüde huzursuzluklar baş göstermişti. Ülkenin her yerinde çete ve eşkıya faaliyetlerinin artması, güvensiz bir ortamın doğmasına neden olmuştu.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Osmanlı Devleti'nin seferberliğini ilan etmesiyle birlikte sabit jandarma birliklerinin subay, erbaş ve erlerin üçte ikisiyle seyyar jandarma birlikleri teşkil edilmişti. Seyyar jandarma birliklerinin kurulmasıyla boşalan jandarma birlik kadroları ise emekli subay ile askerlik çağındaki personelle tamamlanmıştı. Gerek seyyar jandarma birliklerinde şehit olan tecrübeli jandarma personelinin olmayışı gerekse geride kalan jandarma kadrolarının tecrübesiz personel ile doldurulması mütareke dönemi sonrası ortaya çıkan asayişsizliğin önemli sebeplerinden birini teşkil etmekteydi.¹⁹⁷

İç güvenliğin en bozuk olduğu yerler kırsal bölgelerdi. Bu bölgelerin güvenliğinin sağlanmasından da jandarma sorumluydu. Fakat uzun savaş yılları jandarmayı asli görevi olan iç güvenliği sağlama işlerinden uzaklaştırmıştı. Mondros Mütarekesi'nden sonraki dönemde ise İstanbul Hükümeti'nin kimi tavır ve davranışları bu gücü yakından etkilemişti. Nitelik ve nicelik bakımından yetersiz olan bu güç, iç güvenliğin sağlanmasında fazla bir etkinlik gösterememişti. Çünkü 1912 yılında çıkarılan geçici jandarma yasası, örgütü görevlendirme yönünden tümüyle mülkî amirlerin emrine vermişti. Böylece Jandarma; hükümetlerin bir icra aracı durumuna getirilmişti. Bununla birlikte yönetim boşluğundan yararlanan bazı güçlerin jandarmayı farklı

---

¹⁹⁶ Sofuoğlu, a.g.e., s. 8-10.

¹⁹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls:1487 Dos:2/27 Fih:1-9.

alanlarda kullanmaları sonucunda jandarma teşkilâtı asli görevinden uzaklaşmıştı. Asli görevini yapmak üzere gönderilen jandarma ise kimi zaman görevi dolayısıyla halkla çatışma yaşaması jandarmanın ağır eleştirilere uğramasına yol açmıştı.¹⁹⁸

Mütareke döneminde, Damat Ferit Paşa Hükümeti, Osmanlı askerî kadrolarının hızlı bir şekilde kendisine karşı teşkilâtlandığını görüyor ve buna çözüm yolları arıyordu. Harbiye Nazırı Şakir Paşa, Şile, Bursa, Aydın havalisinde asker kaçaklarının sık sık eşkıyalık yaptıklarına dikkat çekerek İstanbul'dan gönderilen jandarmalarla bunun önüne geçebileceğini umuyordu.

Bununla birlikte Damat Ferit Paşa, jandarmayı kendi isteklerine de uygun olarak kullanmak amacıyla 15 Mart 1919 yılında yayınladığı “*Jandarma'nın Dâhiliye Nezareti'ne Raptı Hakkındaki Kararname*” ile jandarmayı tarihinde ilk kez İçişleri Bakanlığı'na bağlamış oldu.¹⁹⁹

Jandarmanın dâhiliye nezaretine bağlanması konusunda nezaretin görüşleri ise şöyleydi:

“*Jandarmanın yapmakta olduğu işler sadece dâhiliye nezaretine ait işler değildir. Ordunun teşkilât ve işlemleriyle ilgili olarak birçok konuda Harbiye Nezaretinin dahi jandarmaya olan ihtiyacı oldukça fazladır. Ordunun iç işlerine karışmasıyla doğabilecek sakıncaları ortadan kaldırmak ve çeşitli işlerinde yardımcı ve destek olmak üzere, Genel idare ve Dâhiliye Nezaretine tahsis edilmiş kanuni bir kuvvet olan jandarmayı, bu yerde bulunduran en önemli özelliği askeri yapısıdır. Eğer jandarma, Dâhiliye Nezaretine bağlanırsa askeri yapısından uzaklaşarak siyasi şekil ve yapıya bürünecek ve politika kuvveti haline gelecektir. Hâlbuki jandarmanın bugünkü askeri yapısı korunmalı ve hat-ta askeri yetenekleri artırılmalıdır. Jandarmanın askeri yapısının artırılarak güçlendirilmesi, hizmet itibarıyla jandarmanın Dâhiliye Nezaretine ait işlerde kullanılmasına engel değildir. Jandarmanın Dâhiliye Nezaretine bağlanmasının dâhiliye memur ve yöneticilerine kolaylık sağlayacağı ortadadır. Ancak mülki memurları zor durumdan kur-*

¹⁹⁸ Hikmet Tongur, **Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişmesi**, Ankara, 1946. s.270.

¹⁹⁹ Kararname için Ek-6'ya bakınız. (**Jandarma Mecmuası**, 1 Kânun-ı sâni 1341 (1 Ocak 1925), S. I, s. 10.)

*tarmak için jandarmanın Dâhiliye Nezaretine bağlanması yerine, mülki teşkilat ve kadronun tamamlanması ve sırf Dâhiliye Nezaretinin emrinde bulunan bir kolluk kuvveti olan polis sınıfının güçlendirilmesi yoluna gidilmelidir.*²⁰⁰

Harbiye Nazırı Şakir Paşa, asayişsizliğin önüne geçmek için 20.000 olan jandarma sayısının önce 27.000'e yükseldiğini daha sonra ise 35.000'e yükseleceğini ve jandarmanın maddi durumunun düzeltileceğini belirtiyordu. Alınan bu kararlar, İstanbul hükümetinin jandarmaya verdiği önemi göstermesi açısından önemliydi.²⁰¹ Ancak alınan tüm bu tedbirlere rağmen, Birinci Dünya Savaşı'ndaki gizli çalışmalarını mütarekeden sonra isyana dönüştüren Pontus'çular ile diğer bazı grupların desteğini arkasına alan Ermeniler, çeşitli bölücü ve yıkıcı faaliyetlerini sürdürüyordu. Özellikle Birinci Dünya savaşı öncesinde seferberlik çağrısına uymayan ve sonradan birliklerinden kaçan Rumlar da dağlarda çeteler oluşturmuş ve Türk halkının üzerine saldırarak onları sindirmeye çalışmıştı. Bafra mıntıkasındaki Nebiyan dağı bölgesinde yüz elli haneli Çağşur köyünü basan Rumlar, 367 Türk'ü öldürmüş ve tüm köyü yakmışlardı. Rum çeteleri sadece Bafra bölgesinde değil Samsun ve Amasya bölgesinde de Türklere taarruz ve tecavüzde bulunuyorlardı.²⁰²

Pontus Rum devletinin kurulması, Megali idea hayalinde Yunan emperyalizminin hedefleri arasındaydı. Özellikle Karadeniz'de dolaşmakta olan İtilaf donanmasından güç alan ve Samsun Metropolit Gemanos tarafından örgütlenen Pontus çeteleri köylere baskınlar düzenliyor silahsız korumasız ve masum Türkleri öldürüyorlardı. Ayrıca 9 Mart 1919'da Samsun'a çıkarılan 200 kişilik İngiliz birliği de Pontus çetelerine güç vermişti. Mütarekenin bozulacağı endişesi ile de tüm bu faaliyetler karşısında hükümet güvenlik kuvvetlerini ya kullanmıyor ya da asayiş sağlama da yetersiz kalıyordu. Bu durumda sırf kendilerini müdafaa için Türkler de harekete geçince bu zamana kadar Pontus çetelerine müdahale etmeyen İngilizler, 21 Nisan 1919'da Osmanlı Devleti'ne bir nota vererek Türklerin Hıristiyanları katlettiklerini

²⁰⁰ J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 195.

²⁰¹ Haluk Selvi, "İstanbul Hükümetinin Kuva-yı Milliye Hareketini Bölme Teşebbüsü: Jandarma Umum Kumandanı Kemal Paşa'nın Batı Anadolu Gezisi ve Sonuçları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, 1999, S. 44, s. 549-550.

²⁰² **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi**, S. 43, Belge 1010: Aydın Özgören, **Milli Mücadele Döneminde Trabzon Rum Metropolitliği'nin Faaliyetleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 11.

iddia etti. Ayrıca bunun önüne geçilmediği takdirde bölgenin mütareke hükümleri gereğince işgal edileceğini bildirdi.

İstanbul hükümeti tüm bu gelişmeler üzerine bölgeye yetkili birini göndermek için çalışmalara başladı. Mustafa Kemal Paşa ismi üzerinde mutabakata varılarak, 6 Mayıs 1919 tarihli “*Müfettişlik Talimatnamesiyle*”, Samsun’a gönderilmesine karar verildi. 19 Mayıs 1919 günü Samsun’a çıkan Mustafa Kemal, burada kaldığı zaman içerisinde olayları yakından incelemiş ve sivil-asker kökenli idarecilerden raporlar istemişti.²⁰³ Mustafa Kemal Paşa, bölgedeki asayiş sorunu ile yakından ilgilenmiş ve hazırladığı raporları İstanbul’a telgrafla bildirmişti. 21 Mayıs tarihli raporunda öncelikle İngilizlerin Mondros Mütarekesine aykırı olarak bölgeye asker çıkardığını bu duruma engel olunmazsa görevini yerine getiremeyeceğini İstanbul’a bildirdi.²⁰⁴ Diğer bir telgrafında ise bölgede asayiş sorunu yaratanların Ermeni ve Rum çeteleri olduğunu belirtti.²⁰⁵

Ayrıca 22 Mayıs 1919 tarihli Başbakanlık Makamına gönderdiği telgrafında da; iç güvenliğin sağlanması için gerekli olan jandarma kuvvetinin yetersiz olmasının yanında miktarı düşünülmeden, ordu birliklerinden asker terhis edilmesinin Rum eşkıyalarının bölgede rahatça hareket etmelerine imkân sağladığını vurgulamaktaydı.²⁰⁶

Mustafa Kemal, aldığı yetki gereğince bu bölgedeki asayiş sorununu çözmek için ilk önce 3. Kolordu Komutanı Refet Beyi, geçici olarak hem sivil hem de askeri idarenin en yetkilisi olarak görevlendirdi. Refet Beyin bu vazifeye atanmasında şüphesiz kendisinin bir Jandarma Subayı olmasının büyük rolü olmuştu.

Bu tayinle birlikte 24 Mayıs 1919’da, Mustafa Kemal Paşa, Sadaret Makamına gönderdiği telgrafla bu konuyla ilgili istek ve kararlılığını şu şekilde belirtmişti: “*Samsun Sancağıyla Sivas vilayetinde, Amasya ve havalisindeki jandarma ve kara ordusu kuvvetlerinin asayişini sağlamak ve devam ettirmek için hiçbir biçimde yeterli*

²⁰³ **Jandarma Dergisi**, S. 110, s. 57.

²⁰⁴ **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi**, S. 53, Belge 68.

²⁰⁵ Selahattin Tansel, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, C. I, İstanbul, 1991, s. 237-238.

²⁰⁶ **Jandarma Dergisi**, S. 110, s. 57; Bayar, **a.g.e.**, C. VIII, s. 97.

*olmaması, halkın huzur ve emniyetini çok kötü etkilemiştir. Bundan dolayı bu husus İtilaf temsilcilerinin nazarı dikkatine sunularak, kuvvetin asayişini sağlamak gayesine yetecek dereceye çıkartılmasına rıza göstermelerinin sağlanması ve bilhassa Samsun sancağı ile güneyindeki jandarma ve kara ordusunu takviye etmek üzere bir bin erin silâhına alınması ve bunlar arasında jandarmaya yarar bir kısım kuvvetin ayrılması da çok önemlidir. İtilaf Devletleri gerçekten bölgede asayişin devam etmesini istiyorlar ise bu konudaki teklifi kabul etmeleri tabii görülür. Osmanlı memleketlerinin bu bölgeye kıyasla asayiş ve emniyete muhtaç diğer bölgelerde olduğu gibi bu olağanüstü zaruretin giderilmesine müsaade etmenizi rica ederim.*²⁰⁷

Karadeniz bölgesinde bütün bu gelişmeler yaşanırken, Sivas ve dolaylarında 500'ü aşkın soyguncunun faaliyetlerinin karşısında jandarma yetersiz kalmakta ayrıca Rumların yapmış olduğu eylemler ise gittikçe artmaktaydı.²⁰⁸

Ege ve güney bölgesinde ise durum diğer yörelerden farklı değildi. Paris Konferansının 12 Mayıs 1919 tarihli toplantısında İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi kararına İtalyan Dışişleri bakanının "Neden Yunanlıların bu bölgeyi işgal etmesine izin verildiği" sorusuna Lloyd George, "İzmir sokaklarında her gün Rumların öldürüldüğü, mezalimin hızla artmakta olduğu yolunda bilgiler aldıkları için Yunanlıların İzmir'e hemen çıkmalarına izin verdikleri" şeklinde cevaplamıştı. Yunanlılar bu konferansın ardından hemen üç gün sonra 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgale başladı.²⁰⁹

İşgalden güç alan ve 800'ü bulan Rum çetelerinin Türk köylerine saldırıp yakıp yıkmaya ve yağmacılığa başlamaları üzerine, 173. Piyade Alay Komutanı Yarbay Kazım, elinde bulunan 18 silahlı er ve birkaç jandarma erini silahlandırarak Rum çetelerine karşı koymaya başladı.

Bu hareket ilk etapta başarısızlıkla sonuçlansa da işgale karşı konulabileceğinin

---

²⁰⁷ Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, S. 53, Belge 71.

²⁰⁸ İhsan Güneş, "1920'de Seyyar Jandarma Müfrezelerinin Kurulması ve Bunların İç Güvenliğin Sağlanmasındaki Rolü", Birinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Ankara, 1983, s. 205.

²⁰⁹ Tayla, a.g.e., s. 136.

bir işareti olması açısından önemliydi.²¹⁰

Bu sırada Yunan işgali de gittikçe gelişmekteydi. İşgalle birlikte Yunanlıların yapmış olduğu mezalimi, İstanbul Hükümetine duyurmak ve bu konuda tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla jandarma komutanlıkları Umum Jandarma Komutanlığına sürekli raporlarla bilgi veriyordu.

Umum Jandarma Komutanlığı'nın Harbiye Nezaretine gönderdiği bir raporda da Kızılcaköy'de 106 Türk'ün camiye doldurularak yakıldığı bildirilmişti.

İzmir Jandarma Alay Komutanı Kaymakam (Yarbay) Süreyya Bey, 20 Mayıs 1919 tarihinde Umum Jandarma Komutanlığına çektiği telgrafta, Yunan kuvvetlerinin yerli Rumlarla birlikte Müslüman halka ve yöneticilere yaptığı muameleleri anlatmakta gördüğü hakaretler yüzünden artık İzmir'de görev yapamayacağından dolayı görevden alınmasını istemekteydi.²¹¹

Umum Jandarma Komutanı Miralay (Albay) Ali Kemal, İzmir Jandarma Komutanının göndermiş olduğu telgrafa verdiği cevapta “ *İzmir'in işgali ile meydana gelen olaylar karşısında ilave edecek herhangi bir durum olmadığını ve gelecek açısından kötü günlerin bir işareti olduğunu*” belirtmekteydi.²¹²

Yunanlıların yapmış oldukları mezalimler sürerken, memleketin kurtuluşunun artık İstanbul hükümeti ile olamayacağı inancıyla çıktığı Samsun'dan Anadolu'nun içlerine geçen Mustafa Kemal Paşa, kolordu komutanlarına 7 Temmuz 1919 tarihinde yazmış olduğu bir yazı ile bölgelerindeki asayiş olaylarından kendilerinin sorumlu

---

²¹⁰ Bergama Jandarma Komutanlığı'nın 25 Haziran 1919 tarihli raporunda bölgede yaşanan olaylar şu şekilde anlatılmaktadır:

“1. Yunan askerlerinin yağma ve tahrip ettikleri eşyanın değeri, katliam ve göç sebebiyle saptanamamıştır.

2. Yunan askerleri, üçü kadın olmak üzere beş Türk'ü öldürmüşlerdir. Ayrıca iki kadını yakmışlar, iki köy halkını da katletmişlerdir.

3. Dövülenlerin sayısı bilinmemektedir.

4. Üç Türk kızına tecavüz edilmiştir.

5. Dokuz köy tamamen yağma ve tahrip edilmiş, üç köy ve üç çiftlik yakılmıştır. 100 bin kadar tahmin edilen hayvan Midilli'ye götürülmüştür.” (Sofuoğlu, a.g.e., s. 66.)

²¹¹ J. Gn. K. Tarihi, C.II, s. 105-106.

²¹² a.g.e., s. 107.

olduğunu bildirmişti.²¹³

Mustafa Kemal Paşa'nın faaliyetlerini yakından takip eden İngilizler onaylamadıkları bazı gelişmelerden dolayı, 16 Mart 1920'de Moda'da bulunan Sekizinci İngiliz Tümen Komutanı, Üsküdar bölgesindeki Türk Komutanına bir yazı ile sıkıyönetim ilan edildiğini ve bölgedeki subay ve erlerin jandarma hariç kışlalara kapatılmasını ve sokaklarda silahla gezmelerini emretmişti. Osmanlı hükümeti bu durumu şiddetle protesto etmiş ve Anadolu'da olan olayların, Yunanlıların yapmış olduğu haksız işgalden, Karadeniz kıyısında Pontus devleti kurulmak istenmesinden ve Maraş'ta Ermenilerin Müslüman halka saldırmasından kaynaklandığını cesaretle belirtmişti.²¹⁴

Tüm bu gelişmeleri Ankara'da İstanbul telgrafçılarından Manastırlı Hamdi Bey'den öğrenen Mustafa Kemal, Türk milletine yayınladığı bir beyanname ile İstanbul'un işgalini ve düşmanların Türkiye'yi taksim etmek için yapmış oldukları faaliyetleri anlatarak artık bu işgal ile birlikte Osmanlı Devleti'nin sona ermiş olduğunun kabul edilmesini ve Türk milletinin savunulması gerektiğinin çağrısını yapmaktaydı.²¹⁵

İstanbul'un işgali ile birlikte yönetim boşluğundan dolayı ortaya çıkabilecek birtakım olayların olacağını düşünen Mustafa Kemal Paşa, bu tür olayları çıkaranların din ve milliyet mensubiyetine bakılmaksızın cezalandırılmasını istemişti.²¹⁶

C. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Asayişe Yönelik Önlemleri ve Jandarma Teşkilâtı

23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması ulusal bir hükümet kuruluncaya kadar hükümetlik görevini yapan Heyet-i Temsiliye'nin tüm çabalarına rağmen Anadolu'da iç güvenlik yeterince sağlanamamıştı. Çünkü İtilaf Devletleri kendi emellerini gerçekleştirebilmelerine engel olarak gördükleri milli hareketi kendi güçlerini kul-

---

²¹³ Güneş, **a.g.m.**, s. 206.

²¹⁴ Tansel, **a.g.e.**, C. III., s. 51.

²¹⁵ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk 1919-1927**, ATAM Yay., Ankara, 2006, s. 286.

²¹⁶ Atatürk, **a.g.e.**, s. 283.

lanmadan yok edebilmek için padişahın otoritesini kullanarak bu hareketin öncülerini yok etmeyi amaçlamıştı. Nitekim padişah ve yakın çevresi de bu çağrıya uyararak milli hareketin öncülerinin asi olduğunu ve onlara karşı savaşmanın kutsal olduğunu bildiren fetvalar yayınlamıştı.²¹⁷

Bu gelişmelere karşı Milli Hükümet, düzenli ordunun teşkiliyle ilgili çalışmalarla birlikte iç güvenliğin etkin bir şekilde sağlanması amacıyla, Ankara'da MSB. lığına bağlı “*Umum Jandarma Komutanlığı*” kurdu. Böylece biri İstanbul'da padişahın emrinde diğeri de Ankara'da TBMM hükümeti'nin emrinde olmak üzere iki Umum Jandarma Komutanlığı bulunuyordu. Kuruluş ve tâbi oldukları yasa ve yönetmelikler yönünden aralarında pek fark yoktu. İlk bakışta birbirinden farklı gibi görünen bu iki jandarma örgütü aslında birdi ve hepsi de Türk jandarmasıydı.²¹⁸

TBMM Hükümeti, İstanbul Hükümeti'nin yayınlamış olduğu, Jandarma Mıntıka Müfettişlikleri Talimatnamesini kabul ederek, 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul Hükümeti'nin Jandarma ile ilgili verdiği emirleri geçersiz saymıştı. TBMM Hükümetinin karar ve emirlerini tam anlamıyla yerine getiren jandarmanın 21 Ağustos 1920'deki kuruluşu şu şekildeydi;

Ankara'da Milli Savunma Bakanlığına bağlı bulunan Jandarma Umum Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir organı olarak sekiz bölge müfettişliği ile bunlara bağlı 17 jandarma alayı ve 13 bağımsız jandarma taburlarından oluşuyordu.²¹⁹ Bu kuruluşa göre; Umum Jandarma Komutanlığına bağlı sekiz bölge müfettişlikleri genellikle buldukları il, sancak ve ilçelerin adlarını alıyordu. Bu dönemde, bölge müfettişlikleri kadroları şu şekildeydi:²²⁰

—İstanbul Bölge Müfettişliği	5.023
—İzmir Bölge Müfettişliği	1.959
—Ankara Bölge Müfettişliği	2.997
—Konya Bölge Müfettişliği	1.899

²¹⁷ Güneş, a.g.m., s. 207.

²¹⁸ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi. TBMM Hükümeti Dönemi (1920-1923). Türk İstiklâl Harbi Özet Tarihi**, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2001, s. 389-390.

²¹⁹ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi TBMM Hükümeti Dönemi**, s. 391.

²²⁰ **J. Gn. K. Tarihi**, C. I, s. 199.

—Sivas Bölge Müfettişliği	3.838
—Adana Bölge Müfettişliği	1.619
—Trabzon Bölge Müfettişliği	3.110
—Bitlis Bölge Müfettişliği	3.328
Toplam	23.770

Yukarıdaki tablodaki mevcutla birlikte Jandarma Genel Komutanlığı'nın mevcudu diğer birlikler de eklenince 25.272 idi. TBMM Hükümeti bu mevcudu yetersiz görmekteydi.²²¹ Ulaşılması istenen subay ve erat kadrosu ise şöyleydi:²²²

—İstanbul Bölgesi	7.369
—İzmir Bölgesi	3.999
—Ankara Bölgesi	4.924
—Konya Bölgesi	3.803
—Sivas Bölgesi	3.838
—Adana Bölgesi	3.810
—Trabzon Bölgesi	4.398
—Bitlis Bölgesi	6.134
Toplam	40.038

TBMM Hükümeti, ülke topraklarında Anadolu'yu sömürgeleştirmek için yabancı devlet askerlerinin yanında onlarla işbirliği içinde devletin üst yöneticileri ve bunların peşinden sürüklenen bilinçsiz yurttaş kitlelerin oluşturduğu bir düşman cephesiyle savaşmak durumundaydı.²²³

Böyle bir dönemde, ulusal hareketi halka indirebilmek için öncelikle halkın can, mal, namus güvenliğini koruyacak önlemlerin alınması gerekiyordu. Bu bilinçle hareket eden TBMM İcra Vekilleri Heyeti, jandarmanın sayısının artırılmasının yanında, olağanüstü dönemleri olağan dönemlerin kurumlarıyla atlatılabilmenin olanaksız olduğu bilincine ve ülkenin içinde bulunduğu koşulları da göz önüne alarak iç

²²¹ **Jandarma Evamir Mecmuası**, 15 Nisan 1925, S. 108, s. 31.

²²² **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi TBMM Hükümeti Dönemi**, s. 394.

²²³ İhsan Güneş, "1920'de Seyyar Jandarma Müfrezelerinin Kurulması ve Bunların İç Güvenliğinin Sağlanmasındaki Rolü", **Birinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 1983, s. 208.

güvenliğin sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla doğrudan Milli Müdafaa Vekâleti"ne bağlı olmak üzere "*Seyyar Jandarma Müfrezeleri*" adı altında piyade ve süvari sınıflarından oluşacak yeni bir jandarma gücünün teşkiline karar vermişti. Bu konuda hazırlanan yasa tasarısı da 7 Haziran 1336 yılında²²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştu.²²⁵

Mecliste kabul edilen tasarı daha sonra birliklere gönderilmişti. Bu tasarıya göre;²²⁶

1- *Müdafaa-i memleketin temini ile beraber bilhassa asayışı, umumiyenin tesisi için harekât takibinde kullanılmak üzere Müdafaa-i Milliye Vekâletine merbut seyyar jandarma müfrezeleri teşkil edilecektir. Bu müfrezeler süvari ve piyade olmak üzere iki sınıftır.*

2- *Piyade bölüğünün mevcudu 120 nefer ve mümkünse 2 hafif makineli tüfektir. Bir tabur 3 bölükle, dördüncü bölük olarak iki ağır makineli tüfekten ibarettir. Bir piyade müfrezesi 3 taburla bir cebel topu takımından mürekkeptir. Tabur ve bölükler müfreme dâhilinde numara alırlar. Müfrezede bir muharebe postası bulunur.*

3- *Bir süvari bölüğünün mevcudu 120 atlı ve 2 hafif makineli tüfektir. Bir süvari müfrezesi üç süvari bölüğü ile iki ağır makineli tüfekten ve muhabere postasından mürekkeptir.*

4- *Seyyar jandarma efradı emsali silâh altında bulunmayan mükellefiyet erbabından bir sene müddetle gönüllü sureti ile tedarik olunur. İaşe, ilbas ve teslih ve teçhizat ile hayvan iaşesi ve mütabisi devlete aittir. Bundan maada piyade efradına 8, süvari efradına 10 lira maaş ita olunur. Efradın bir senelik hizmeti iki senelik mükellefiyete muadil olacaktır.*

5- *Zabitan tabur ve bölük ve takım kumandanı olarak jandarma muhassasatı alırlar. Merkezlerinin uzak seyyar buldukları müddetçe iaşeleri ayrıca temin olunur.*

6- *Şimdilik Ankara'da ve Sivas'ta birer piyade ve birer süvari müfrezesi teşkil olunacaktır. Bunların teşkiline 20. ve 3.Kolordular memurdurlar. Müfreme ve tabur ve bölük kumandanları gerek jandarma ve gerek nizamiyeden suret-i mahsusada*

²²⁴ 1920.

²²⁵ a.g.m., s. 210.

²²⁶ Nurettin Peker, **1918-1923 İstiklâl Savaşı'nın Vesika ve Resimleri**, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s. 201.

itina ile intihap olunacaktır.

7- *Seyyar jandarma müfrezelerinde talim ve terbiye ile beraber bilhassa zabt-u rapt sıklıdır. Daima seferberlik ahkâmı dâhilinde kavanin-i askeriyeye tabidir. Efradın intihabında ahz-ı asker şubesinde ve bir mahal ahalisinden olmayarak muhtelif mahallerden ve ahz-ı askerden ve bekâr olan tercih ve hüsn-i hal ile beraber şecaat ve selabet sahibi olmalarına itina edilecektir.*

8- *Ankara'da teşekkül edecek birinci piyade ve birinci süvari müfrezeleri ile Sivas'ta teşekkül edecek 4. Piyade ve 4. Süvari Müfrezeleri'nin ilk bölüklerinin teşkil olunduğu haberlerine intizar olunur.*

9- *20. Kolordu ve 3. Kolordu Komutanlıklarına tebliğ olunmuştur.*

Müdafaa-i Milliye Vekili

Ferik Fevzi

20. Kolordu-yı hümayun Erkân-ı Harbiyesi Ş-1, Ankara 1920

Seyyar Jandarmaların oluşturulmasından sonra iç güvenliğin sağlanmasında ve eşkıyalık olaylarının önlenmesinde büyük başarılar elde edilmişti. Ayrıca Kuva-yi Milliye'den düzenli orduya geçişte de önemli bir işlevi yerine getirmişti.²²⁷

TBMM tarafından alınan diğer bir tedbir ise jandarma zabıt mektebi ile ilgiliydi. Anadolu'da Millî Mücadele'nin başlaması üzerine, İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra Hareket ordusunun İstanbul'a gelişiyle birlikte de Yıldız Sarayı'nın Ya-verler ve Harem Ağaları dairesine oradan da Beylerbeyi Sarayı'na nakledilen Selanik'teki Jandarma Zabıt Mektebi, Anadolu yakasında kalmasını sakıncalı bulan saltanat ve hükümet tarafından tekrar İstanbul yakasına taşındı.²²⁸

Bunun üzerine Anadolu Hükümeti, aynı teşkilatla Ankara'da Etlik bağlarında, eski bir kilise olan ve Etlik Palas adını taşıyan binada yeni bir Jandarma Zabıt Mektebi açtı. Millî Hükümet nazarında İstanbul'da bulunan okul hükümsüz sayılmıştı. Milli mücadele sonrasında İstanbul'un işgalden kurtulması ile birlikte İstanbul'daki okul tamamen Ankara'daki okula devredilmişti.²²⁹ Bir ara Kütahya milletvekili Be-

²²⁷ ATASE Arşivi, İSH-12, Klasör 807, Gömlek 171.

²²⁸ Alyot, **a.g.e.**, s. 463.

²²⁹ **a.g.e.**, s. 464.

sim Atalay tarafından okulun kapatılması konusu gündeme getirildiyse de Dâhiliye Vekâleti'nce okulun yararları anlatılarak teklif kabul edilmemişti.²³⁰

Türk jandarması çok güç koşullar altında yurdun iç güvenlik ve huzurunu sağlamak amacıyla bu dönemde devamlı bir mücadele içinde bulunmuştu. Düşmanla çeşitli cephelerde savaşılan ordu kuvvetlerinin geri bölge emniyetini de sağlayan jandarma, halkın askere alınmasında, ulaştırma araçlarının toplanıp cephelere sevkinde, cephe gerisindeki kritik tesislerin ve devlet dairelerinin korunmasında, yol emniyetinde ve her türlü bölücü ve yıkıcı faaliyetlere karşı mücadele gibi, çok çeşitli hizmetlerde bulunmuştu. Jandarma, İstiklal Savaşı süresince ülkenin içinde bulunduğu ağır koşullara ve teşkilâtın lojistik güç yönünden çok yetersiz bir düzeyde bulunmasına rağmen hem cephede savaşılan birliklerin geri emniyetini temin etmiş, hem de halkın ırz ve namusu ile can ve mal güvenliğini sağlayarak ulusun ve vatanın esenliği için önemli katkılarda bulunmuştu.

İstiklâl Harbinin başlarında düşmana ilk direnişi gösteren bazı jandarma subayları tarafından Batı Anadolu'da organize edilen bir kısım güçler, dış düşmanlara karşı kahramanca direnmişlerdir. Bunlardan Sinan Tekelioğlu adı ile anılan Batı Kilikya²³¹ cephesi komutanı Jandarma Yüzbaşı Ali Ratıp cephedeki harekâtı fiilen sevk ve idare etmiş, Kara Bomba Müfreze Komutanı Hasan Karaafet²³² Karboğaz mevkiinde Fransızların bir tabur askerini esir almış, Jandarma Yüzbaşı Yusuf Ziya²³³ Gaziantep'i kahramanca savunmuş, Jandarma Teğmen Besim²³⁴ Adana Hükümet konağına çekilmiş olan Fransız Bayrağını indirerek yerine Türk Bayrağını çektikten sonra, başlayan Kuva-yı Milliye harekâtı içinde yer almıştır.

Adana, Antep, Urfa cephelerinde Fransızlara karşı halka silah dağıtan, düşmana karşı mücadeleye teşvik eden, çeteler kurarak bu milli direniş faaliyetlerini orga-

---

²³⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No. 591, Fon No. 30.

²³¹ Adana.

²³² Jandarma Albay Hasan Fehmi Akıncı.

²³³ Aslan.

²³⁴ Albayoğlu.

nize edenlerin başlarında hep jandarma subayları gelmekteydi.²³⁵

Ç. Milli Mücadele Cephelerinde Jandarma

Kuva-yı Milliye deyiminin sözlük anlamı, “*Milli Kuvvetler*”, “*Ulusal Güçler*” veya “*Milis Kuvvetleri*”dir. Kurtuluş Savaşı sırasında Kuva-yı Milliye deyimini dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır. “*Kuva-yı Milliye*” dar anlamda, düzenli ordu birlikleri dışında, bir tür gerilla savaşı ile mücadele veren, sevk ve idareleri merkezî bir komutanlığa bağlı olmayan silahlı grupları tanımlamak için kullanılmıştır. Geniş anlamda ise Kurtuluş Savaşı'nın bütününe ifade etmiştir. Jandarma birlikleri de Kuva-yı Milliye ruhunun oluşmasında önemli hizmetlerde bulunmuş hatta birçok bölgede bu oluşumu ilk başlatan jandarma personeli olmuştur.

Mondros Ateşkes Antlaşması sonucunda ülke genelinde tek silahlı kuvvet olan jandarma, ülkesinin bu kurtuluş mücadelesinde İstanbul Hükümetine ve ona bağlı olan Umum Jandarma Komutanlığına rağmen halkın yanında yer alarak milli mücadeleye destek verdi. Ülkenin birçok yerinde jandarma subayları ve jandarma personeli Kuva-yı Milliye'nin kurulmasının yanı sıra cephede de düşmana karşı savaştı. Jandarma personelinin verdiği bu destek, çoğu zaman işgal kuvvetleri ve Osmanlı hükümeti tarafından engellenmeye çalışılmış ve millî mücadeleye katılan birçok jandarma subayı, Nemrut Mustafa Paşa Askerî Mahkemesi tarafından cezalandırılmıştı. Bu subayların haricinde elli bir jandarma eri de Kuva-yı Milliye'ye katıldıkları için idama mahkûm edilmişti. İstanbul Hükümeti tarafından tutuklanacağını anlayan ve Milli Mücadeleye verdikleri destekleri anlaşılan birçok subay da görevini bırakarak cepheye gitmişti.²³⁶

Dış düşmanlara karşı Türk Kurtuluş Savaşı başlıca üç cephede sürdürülmüştü.²³⁷ Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı sürdürülen en yoğunu olmuştu. Diğer cephelerden doğudaki Ermenilere, güneydeki de Fransızlara ve onların işbirlikçileri olan Ermenilere karşı yapılmıştı. Ayrıca Kuva-yı Milliye Birlikleri, bir yandan İtilaf Dev-

²³⁵ Işık, *Çanakkale ve İstiklâl*, s. 101, 125, 206.

²³⁶ *J. Gn. K. Tarihi*, C. II, s. 131-137.

²³⁷ Batı, Doğu ve Güney cepheleri.

letleri'nin düzenli ordularına karşı cepheler kurup savaşırken, öte yandan da adeta onlarla işbirliği halinde olan Osmanlı Devleti'ne karşı silahla karşı koymak durumunda kalmıştı.²³⁸

1. Gaziantep Cephesinde Jandarma

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra müttefik orduları, savaşta elde ettikleri bölgeleri genişleterek, Osmanlı Devleti'nin topraklarını işgale başladı. İngilizler, Türk kuvvetlerinin elinde bulunan, Antep'in 80 km. güneyindeki Katma İstasyonunu ve arkasından da Kilis'i işgal etti. Ocak 1919'da 5. İngiliz Tümeni'nin topçu ve takviyeli 3. Süvari Tugayı ve bağlı birlikleri tarafından Antep işgal edildi. Daha önceden göç etmiş Ermenilerde İngilizlerle birlikte bölgeye geri geldi. Şehirdeki Ermeniler, İngilizleri büyük taşkınlıklar yaparak ve çiçeklerle karşıladı.

Bir süre sonra, Sykes - Picot Anlaşması gereğince İngilizler, 29 Ekim 1919'da Kilis'i ve 5 Kasım 1919 günü de Antep'i Fransızlara teslim etmek üzere boşalttı. Aynı gün bir albay komutasında, 1 Ermeni taburu, 1 Afrika avcı bölüğü, 1 Fransız bölüğünden oluşan Fransız Kuvvetleri Antep'i işgal etti. Fransızların işgali ve özellikle Fransız birlikleri arasında Ermeni taburunun da bulunması şehirdeki Ermenilerin taşkınlıklarını artırmıştı. Muhtemel bir katliam jandarma subay ve erleri tarafından halkı yatıştırmaları ile önlenebilmişti. Taşkınlıkların Fransızlar tarafından hoş görülmesi halkın mücadele için biran önce harekete geçmesine neden oldu. Antep bölgesinde verilen direktiflere göre Kuva-yı Milliye kurulmasına başlandı. Daha önce kurulmuş olan Cemiyet-i İslâmiye'nin adı değiştirilip "*Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti*" adını aldı.²³⁹

Milis kuvvetleri, Kuva-yı Milliye adı ile Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'ne bağlandı. Teşkilatın başında Tahrirat Müdürü Ragıp Bey vardı. Jandarma Yüzbaşı Esat Bey²⁴⁰ ve diğer üyelerin gayreti ile Teşkilat, gittikçe genişledi. Fransızlar, Antep halkından yiyecek ve malzeme olarak hiçbir şey temin edemediklerinden her türlü ik-

²³⁸ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi-TBMM Hükümeti Dönemi**, s.403.

²³⁹ Talat Özdoğan, "*Milli Mücadelede Gaziantep*", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1989, S. 320, s. 61-65.

²⁴⁰ Işık, **Çanakkale ve İstiklâl**, s. 201.

mallerini Kilis'ten yapıyordu. Şahin Bey komutasındaki 200 kişilik Kuva-yı Milliye grubu ise Kilis'ten gelen Fransız ikmal ve takviye kollarına baskınlar yaparak, telefon hatlarını keserek haberleşmeleri engelliyor ve Fransızlara ağır zayıyat verdiriyordu.

Bu olaylar karşısında Fransızlar, 3 piyade taburu, 2 süvari bölüğü, 1 dağ bataryası, istihkâm müfrezesi, 400 arabalı bir ulaştırma bölüğü, tank ve zırhlı otomobiller ile seyyar hastane, toplam 2.500 insan ve 500 hayvandan oluşan kuvvetleri ile Yarbay Andrea komutasında Şahin Bey kuvvetlerine karşı taarruza geçti. Düşmanın üstün top ve makineli tüfek ateşi ve zırhlı araçları ile yaptığı taarruzlar karşısında tutunamayan Şahin Bey'in kuvvetleri de geri çekilmek zorunda kaldı. Şahin Bey; “*Düşman buradan ancak benim cesedimi çiğneyerek geçebilir*” diyerek, bulunduğu yerde birkaç arkadaşı ile mermileri bitinceye kadar dayandı. Sonunda köprüünün korkulukları önünde şehit edildi. Düşman kuvvetleri de 28 Mart 1920 akşamı Antep'e girdi. Alınan bu haberler üzerine Mustafa Kemal Paşa, Kılıç Ali'yi bu bölgede görevlendirdi.²⁴¹ Kılıç Ali aldığı bu görev sonrasında bölgede yeni bir teşkilatlanma yaptı. “*Yıldırım*” ve “*Şimşek*” adlı dörder bölüklü iki tabur kurarak Jandarma Üsteğmeni Arslan Beyi²⁴² Antep Merkez Komutanı olarak atadı.

Kilis'e dönen Fransız kuvvetlerine iki kez ağır zayıyatlar verdiren Kılıç Ali'nin kuvvetlerine karşı Fransızlar, 1 Nisan 1920'de Antep'i bombalamaya başladı.²⁴³ Milli

²⁴¹ “Seni, Maraş-Antep havalisinde milli kuvvetler teşkilatını yapman için oraya gönderiyorum. Biliyorsun, her savunma beldeşi bir cephe ve burada görev alanlar, cephe komutanlığı yetki ve sorumluluğuna sahiptirler. Hizmet birliklerinden mümkün olan yardım yapılacaktır. Düşmanların amacı, Ege'de Yunan işgalini serbest bırakırken, kendi ellerindeki toprakları bizden koparacaklarıyla genişletmek ve bağımsız Türk Devleti'ne imkân vermemek... İlk anda Fransızları karşımızda buluyoruz. Bu millet esir olur mu? Her yer, arkasından gidebileceği asker-sivil insan arıyor. Bu gün için en buhranlı bölge Urfa-Maraş-Antep... Bu konuda tecrüben var. O bölgenin halkını bilirim. Yiğit, sadık, fedakâr insanlardır.”(Hulusi Turgut, **Kılıç Ali'nin Anıları**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2006, s. 83.)

²⁴² Aslen Kilisli olup gerçek kimliği Şaşuzade Ali Efendi'nin oğlu Yusuf Rıza Bey'dir. Arslan ismi takmadır. Arslan (Yusuf Rıza) Bey, 1910 yılında Şam Jandarma Okulunda tahsilini tamamlayarak karakol komutanlığına tayin edilmiş, daha sonra 1911'de Trablusgarp Savaşına gönüllü olarak katılarak, Derne'de Aynü'l-Mansur karargâhında Trablusgarp mücahitleriyle beraber senelerce uğraşmış ve hizmetine mükâfat olarak defalarca madalyalarla onurlandırılmıştır. 1912 yılında Şam Jandarma Alayı'na gönderilerek Suriye Valisi Mardinizade Arif Paşa'nın yaverliğine getirilmiştir. Daha sonra İstanbul Jandarma Subay Okulu'na katıldıktan sonra Trablusgarp'taki olağanüstü hizmetine karşılık 16 Şubat 1914'te üsteğmenliğe terfi ettirilerek beşinci dereceden Mecidi Nişanı almıştır. 1914 senesinde Şam Seyyar Jandarma Tümen Komutanlığı yaverliğinde bulunmuştur. 1918'de İzmir Jandarma Alayına gelerek Bornova Jandarma Komutanlığında çalıştığı sırada Yunanlıların İzmir'i işgali üzerine görevi bırakarak memleketi olan Kilis kasabasına gelmiştir. (**J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s.211-212.)

²⁴³ Özdoğan, **a.g.m.**, s. 67-68.

Kuvvetler; mevcudu az, cephaneleri noksan, eğitimleri zayıf olmasına rağmen sırf şahsi kahramanlık ve fedakârlıkları sayesinde Fransız taarruzlarını ağır kayıplar verdirerek karşı koydu.

Arslan Bey'e Antep savaşlarındaki başarılı hizmetlerinden dolayı 2.000 lira para ve İstiklâl Madalyası verildi. Ayrıca terfi ettirilerek 19 Kasım 1922'de yüzbaşı oldu.²⁴⁴

Antep Savunmasında yararlılık gösteren diğer bir kişide Jandarma Üsteğmen Ramazan Bey'di.²⁴⁵ Üsteğmen Ramazan Bey, Antep'in Fransızlar tarafından kuşatılması üzerine Pazarcık'tan sağlanan ve sayıları 800 kişiyi bulan Pazarcık Milli Taburu'nun Komutanı olarak savaşlara katıldı.²⁴⁶

2. Maraş Cephesinde Jandarma

17 Aralık 1918 günü Antep'i işgal eden İngilizlerin kısa bir süre sonra Maraş'a gelecekleri haberi şehirde yayılmaya başlamıştı. Bir tarafta Maraşlı ve Zeytinlu Ermeniler büyük bir sevinç içerisinde karşılama hazırlıkları yaparken; diğer tarafta bir kısım yöre halkı Antep yolu üzerinde Maraş-Narlı Kasabası arasındaki Aksu köprüsünü yakarak İngilizlerin gelişini önleme çabası içinde idiler.

İngilizleri karşılamak için Zeytin ve köylerden gelen Ermeniler evlerine dönmedikleri gibi, Birinci Dünya Savaşı'nda düşmanla işbirliği yapmaları nedeniyle göç ettirilenler de eski yerlerine dönmeye başlamıştı. Bu suretle şehirdeki Ermeni miktarıyla birlikte taşkınlıklar ve tecavüzler artmaktaydı. Şehrin Fransızlara devredileceğini öğrenen Ermeniler onlarla daha kolay anlaşacaklarını ve bölgede kısa sürede Ermeni devletini kuracaklarını hayal ettiklerinden taşkınlıklarını giderek artırmaktaydı.

Aralıksız olarak devam eden olaylar karşısında, Türk tarafının da teşkilatlanmayı hızlandırması gerekiyordu. Birbirlerinden habersiz olarak faaliyet göstermekte olan gruplar, toplanarak Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti ve Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nı

²⁴⁴ Işık, **Çanakkale ve İstiklal**, s. 206.

²⁴⁵ Yücel.

²⁴⁶ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 220.

kurdular. Cemiyet başkanlığına Aslan Bey getirildi.²⁴⁷

Maraş'ta Müdafa-yı Hukuk Cemiyeti kurulduktan sonra para toplanmaya, erzak biriktirilmeye ve bir taraftan da silah ve cephane getirilmesine başlandı. Jandarmanın deposunda bulunan çeşitli cinsten 850 kadar silah²⁴⁸ ile Elbistan'dan gönderilen 400 tüfek²⁴⁹ halka dağıtılarak önemli görülen yerlere yerleştirildi.

Bu sırada bir Ermeni evinden atılan kurşunun bir Türk jandarmasını yaralaması üzerine derhal karşılık verildi. Müdafa-yı Hukuk Cemiyeti Başkanı Aslan Bey bu olay üzerine bir genelge yayınlayarak savaşın başladığını ve tek bir fert kalıncaya kadar vatan için savaşılacağını beyan etti.²⁵⁰

Maraş'a yardımlar gelmeye devam ediyordu. Kılıç Ali ve Jandarma Üsteğmen Ramazan emrindeki müfreze ve Süvari Yüzbaşı Yörük Selim emrindeki müfrezeler savaşa katıldı. 21 Ocak günü başlayan ve 22 gün süren çarpışmalar Maraş'a zor günler yaşattı.²⁵¹

Fransızlar başarıya ulaşamayacaklarını anlayınca, 11/12 Şubat gecesi çekilmeye başladı. Ermeniler de Fransızlarla birlikte şehri terk etmek zorunda kaldı. 12 Şubat günü İslahiye istikametinde çekilmekte olan Fransız birliklerine bir saldırı düzenleyen Andırınlılar, Fransızlara 50'den fazla zayıat verdirdi.²⁵²

Kanlı olayların yaşandığı çatışmalar sonucunda çeşitli kaynaklarda Türklerin

---

²⁴⁷ Ferhat Başdoğan, "Milli Mücadelede Maraş", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, 1989, Ankara, S. 320, s. 75-83.

²⁴⁸ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 208.

²⁴⁹ Başdoğan, **a.g.m.**, s.84.

²⁵⁰ **a.g.m.**, s. 85.

²⁵¹ Hamidiye Karakolunun Komutanı Jandarma Çavuşu Mehmet Efendi o günleri şöyle anlatıyor:
"Ben Maraş'ın Zeytin tarafında bulunan Hamidiye karakol komutanıydım. Elimde 14 jandarma eri bulunuyordu. Zeytin'de 17.000 Ermeni vardı. Bunlar Fransızlara güvenerek Maraş'a hücum etmeye kalktılar. Bunun üzerine biz Ceyhan Köprüsünü tuttuk. Ermeniler ellerinde Fransız bayrakları olduğu halde bağırarak geldiler. Köprünün öbür tarafına gelince, biz taarruza geçtik. Ermeniler üzerimize gelmeye cesaret edemediler. Bu arada civar köylerden istediğimiz imdat kuvvetleri de geldi ve üç gece köprüyü koruduk. Ermeniler Maraş'a yardıma gelemediler. Dördüncü gün geri döndüler. Bir müddet sonra Fındıcak Ermenilerinin Maraş 'a hücum edeceklerini öğrendik. 35 kişilik bir kuvvet Fındıcak'a giderek nahiyenin karşısında istihkâm tuttuk. Jandarma Komutanı Hüsni Bey, Maraş Mutasarrıfı'na mektup yazarak kuvvet istedi" (**J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 209)

²⁵² **a.g.m.**,s.86.

kayıpları 200 ile 4.500 olarak belirtilmektedir. Fransız kayıpları ise 800 ile 1.200 arasında değişmektedir. Bölgede Fransızlara olan desteğini sürdüren Ermenilerin kayıpları ise 3.500 ile 12.000 arasında değişen rakamlarla ifade edilmektedir.²⁵³

3. Urfa Cephesinde Jandarma

Mütareke devresinden sonra bazı olaylar ve alınan haberler, İngilizlerin Maraş ve Antep gibi Urfa'yı da işgal edeceklerini gösteriyordu. Diyarbakır'da bulunan 13. Kolordu Komutanlığı, İngilizlerin bir tabur kadar askerle Birecik'i işgal ettiğini Urfa ve Adıyaman'ın da işgal edileceği şayialarının dolaşmakta olduğunu ve buna göre müteyakkız bulunulmasını gerekliliğini bir emirle yayınlamıştı.

Bir süre sonra İngilizlerin Urfa'yı işgal etmeleri üzerine kurtuluşun yine milletin azim ve kararlılığında olduğuna inanan Urfa Jandarma Tabur Komutanı Ali Rıza Bey tarafından gizli bir cemiyet kuruldu. Fakat İngilizlerin işgali Fransızlara devretmelerinin ardından bir ihbar üzerine Jandarma Binbaşı Ali Rıza Bey, Fransızlar tarafından Urfa'dan sürüldü.

Urfa'da kurtuluş çareleri henüz aranmaya başlanırken Binbaşı Ali Rıza Bey'in yerine, Deyrizor Seyyar Jandarma Müfrezesi Komutanlığından Urfa Jandarma Tabur Komutanlığına atanan Revandizli Yüzbaşı Ali Saip,²⁵⁴ 29 Aralık 1919'da Urfa'ya gelerek görevine başladı. Yüzbaşı Ali Saip, resmi görevine başlarken bir yandan da Fransızlara karşı gizli bir örgüt kurmak için çalışmalara başlamıştı. İlk olarak şehrin ileri gelenleri ile gizli temas sağlamış ve buradan aldığı olumlu cevaplar ve vaatler üzerine bu kişilerle açık açık bir görüşme yapmıştı. Jandarma Yüzbaşı Ali Saip, Urfa ve dolaylarında çok geniş ve kapsamlı bir örgüt kurmanın daha iyi olacağı fikri ile civar aşiret reisleri ile de görüşmeler yapmıştı. Badıllı Aşireti Reisi Sait Beyle bağlantı kuruldu. Diğer aşiret reisleri ile de bağlantı kurulduktan sonra hazırlanan planın uygulamasına geçilecekti. Ayrıca Urfa Askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı İlyas, mulkiye kahramanlarından Şevket, Baytar Müfettişi Adil, Jandarma Teğmeni Hulusi

---

²⁵³ Memet Yetişgin, "Ermenilerin Maraş'tan Ayrılmaları, 1920-1922", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 2004, S. 58, s. 72.

²⁵⁴ Ursavaş.

Beyler ile fikir birliğine varılarak ant içildi.

Fransızlara karşı açılacak savaşın planı şu şekildeydi: Yüzbaşı Ali Saip emrindeki Jandarma Taburu ile ani bir ayaklanma başlatılacak ve bölgedeki aşiretler de birleşerek Yüzbaşı Ali Saip'i destekleyeceklerdi. Urfa'da halen 560 mevcutlu bir Fransız kuvveti vardı. Plana göre Urfa'nın diğer şehir ve kasabalarla Fransızların irtibatını sağlayan telgraf hatları ve (Urfa - Suruç - Mürşitpınar) arasındaki demiryolu aşiretler tarafından tahrip edilecekti. Bu tahrip görevini Aneze Aşireti yapacaktı. Direniş planının detayları da bu şekilde saptandıktan sonra direniş günü olarak 28 Ocak 1920 tarihi saptandı ve durum 17 Ocak 1920 tarihli bir şifre ile Mustafa Kemal Paşa'ya bildirildi.²⁵⁵

“Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Binbaşılıktan emekli İhsan, Askerlik Şube Başkanı İlyas, Kaymakam Şevket, Veteriner Müfettişi Adil ve Teğmen Hulusi Beyler ile bölgenin ileri gelenlerinden uygun görülenler yemin ettirildikten sonra, 15 Ocak Perşembe günü milli direniş yapılmasının kararlaştırıldığını arz ederim.

*Ocak 1920
Ali Saip”²⁵⁶*

Yüzbaşı Ali Saip'in aşiretlerle yapmış olduğu temaslar, Fransızları şüphelendirmişti. Bu bakımdan Yüzbaşı Ali Saip yakalanmamak için birkaç yakın arkadaşı ile birlikte 10 Ocak gecesi Urfa'dan Diyarbakır'a geçmek zorunda kaldı. Aksi takdirde Fransızların eline düşecek ve başlatmış olduğu direniş planı uygulanamayacaktı. Bu gelişme planının ertelenmesine yol açıtıysa da Yüzbaşı Ali Saip Diyarbakır'da yeni aşiret reisleri ile tanıştı ve Diyarbakır'da 13 ncü Kolordu Komutanı'nın da direktiflerini aldıktan sonra daha da güçlendi.

Yüzbaşı Ali Saip ve arkadaşları 7 Şubata kadar Diyarbakır'da kaldı. Bu sırada tüm hazırlıklarını tamamlamış olan Yüzbaşı Ali Saip ve arkadaşları, 7/8 Şubat 1920 gecesi Diyarbakır'dan hareketle Urfa'nın 5 km. kadar kuzeyinde bulunan Karaköprü

²⁵⁵ Talat Yalazan, “*Milli Mücadelede Urfa*”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1989, S. 320, s. 97-99.

²⁵⁶ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 194.

Köyüne geldi. Daha önce kararlaştırıldığı gibi aşiretler de bu bölgede toplanmaya başlamıştı.²⁵⁷

Urfa Milli Kuvvetler Komutanı Yüzbaşı Ali Saip, Fransız işgal Kuvvetleri Komutanlığına Urfa'yı boşaltmalarını aksi halde meydana gelecek olaylardan ve dökülecek kandan kendilerinin sorumlu olacağı yolunda şu ultiyatomu gönderdi:

“Urfa'daki Fransız İşgal Kuvvetleri Komutanlığına,

Yüzyıllardan beri özgür ve egemen yaşamış bir millet işgali ve tutsaklığı kabul edemez. Wilson prensiplerine ve ateşkes antlaşması hükümlerine uymayan, gittikçe çoğalan bu acımasız, hain saldırıya karşı kutsal haklarımızın güvence altına alınmasına ve korunmasına kesin karar vermiş bulunuyoruz.

Urfa 'daki konukluğunuza daha fazla izin verebilmemiz olanaksızdır. Ateşkes antlaşmasına uygun olmayan işgalinizi şiddetle reddeder, 24 saat içinde Urfa'yı boşaltmadığınız ve Urfa'dan ayrılmadığınız takdirde kesin harekâta başlanacağını ve dökülen kanların sorumluluğunun sizlere ait olacağını bildiririz.

Hıristiyan yurttaşlarımızın hakları saklıdır. Urfa'yı boşaltmaya karar verdiğiniz takdirde sınırımızın dışına kadar serbestçe gidebileceğinizi güvence altına alırız.

7 Şubat 1920

Urfa ve Yöresi Kuva-yı Milliye Komutanı

Namık”²⁵⁸

Fransız komutanı tarafından bir saat sonra Ermeni bir tercümana yazdırılmış ve Türkçe olarak oyalayıcı bir mahiyette şu karşılık verilmişti:

“Urfa yöresinde bulunan aşiretlere;

Mektubunuzu aldım. Sizlerle savaş halinde değiliz. Arazinizin boşaltılması emri General Goraud'un razı olmasına bağlıdır. Adı geçene istediğinizi bildirdim. Aramızda var olan dostluk bağlarını bozacak durumların önlenmesi için adı geçenden gelecek cevabı beklemeniz rica olunur. Bu cevabın kesinlikle çabuk geleceğini umu-

²⁵⁷ Yalazan, a.g.m., s. 100.

²⁵⁸ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 201: “Namık”, Ali Saip Bey'in yazışmalarda deşifre olmamak için kullandığı takma adıdır.

yorum. „259

Bu yanıt üzerine 8 Şubat 1920’de milli kuvvetler Urfa’ya giriş yaptı. 9 Şubat günü Fransız karargâhı ele geçirilerek Türk bayrağı çekildi. Fransızlar şehri boşaltarak şehrin dışındaki sağlam binalarda mücadelelerini devam ettiriyordu. Fransızların takviye almasının engellenmesinden sonra 5-6 Mart günlerinde milli kuvvetler taarruza geçti. Fransızlar ancak Ermenilerin yardımlarıyla direnebiliyorlardı. 8 Nisan 1920 günü Fransızlar artık direnemeyeceklerini anlamış ve mütareke teklifinde bulunmuştu. Mütarekenin kabulünden sonra 11 Nisan 1920 günü Urfa’yı terk etmeye başladılar.²⁶⁰

4. Adana Cephesinde Jandarma

Mondros Ateşkes antlaşmasının hemen ardından Fransızlar 18 Aralık 1918 tarihinde Adana’yı işgal etmişti. İşgal kuvvet komutanı Albay Bremond ilk işi jandarmaya Ermeni subay ve erlerini alarak depolarına el koymak olmuştu.²⁶¹ Ermeniler Fransızların bu tutumundan kuvvet alarak Türklere karşı besledikleri düşmanca tutumu ortaya çıkarmaya başlamıştı. Fransızlar ise Ermenilerin taşkınlıklarına göz yummaktaydı. Adana merkez jandarma birliğinden iki jandarmanın şehit edilmesi, Jandarma Posta Okulu subaylarından Jandarma Teğmen Osman ile birlikte iki jandarma eri ve iki sivil şahsın öldürülmesi ve Adana’da katliam yapılacağından korkarak bir çiftliğe sığınan 90 kişinin, Ermeniler tarafından şehit edilmesi olaylarına karşın halk ilk mukavemetini, Kurtkulağı köyünden Osman ağanın şehit edilmesi üzerine kardeşi Kara Hasan’ın arkadaşlarıyla kurduğu çeteyle Fransızlara saldırmasıyla gösterdi.

Fransızlar mütareke şartları gereğince il ve ilçelerdeki jandarma birliklerinin ve köy bekçilerinin ellerindeki Alman maverleri alarak yerlerine tek atımlı Fransız tüfeklerini vermekteydi. Bu sırada Tarsuslu Jandarma Üsteğmeni Hasan (Albay Hasan Akıncı) Ceyhan’dan Adana ili Karaisalı Jandarma Takım Komutanlığına atan-

---

²⁵⁹ Halil Bağır, **Milli Mücadele’de Urfa ve Urfa’daki Ermeni Olayları**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2003.s. 61.

²⁶⁰ Yalazan, **a.g.m.**, s. 104.

²⁶¹ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 138.

mıştı. Üsteğmen Hasan, birliği üzerindeki ve depolardaki hiçbir silahı Fransızlara teslim etmemeye kararlıydı. Kaymakamın ve diğer vatanseverlerin yardımıyla halkın Kuva-yı Milliye'ye katılmaları telkin edilmekteydi.²⁶²

Adana'da artık Fransız zulüm ve işkencesi dayanılmaz bir durum almıştı. Bu durumu tüm dünya kamuoyuna duyurabilmek için Mustafa Kemal Paşa, şu açıklamayı göndermişti.²⁶³ “Adana'nın genel görüntüsü gündün güne kötüleşmektedir. Fransızlar Maraş ve Urfa'da yaptıklarını burada da uygulayarak Ermenileri silahlandırıyor. Bunlar Müslüman ahaliye saldırmaktadır. Kozan çevresinde bazı çiftlik ve köyler, Ermeni jandarma ve gönüllüleri tarafından baştanbaca yakılmıştır. Bu köylerden kaçanlar Ceyhan ve Karsantı taraflarına göç etmiştir. Kozan yöresinde bir Fransız binbaşısının yaptığı kötülük ve yapılanlara karşı gösterdiği tolerans anlatılamayacak düzeydedir.”

Fransız ve Ermenilerin baskısı sürerken, bölgeden oluşturulan bir heyet Sivas'a giderek Mustafa Kemal ile görüşerek durumun daha da kötüye gittiğini ve cephenin takviye edilmesi gerektiğini belirttiler. Bunun üzerine Mustafa Kemal, Binbaşı Kemal Bey'i Kilikya Kuva-yı Milliye Komutanlığı'na atadı.²⁶⁴

Binbaşı Kemal Doğan, Adana'ya ulaştıktan sonra Adana (Kilikya) ve civarındaki kurtuluş hareketinin idaresini üstüne aldı. Ancak bölgenin tek elden idaresinin zor olduğu kanaatiyle bölgenin ikiye bölünmesini ve Doğu Kilikya'nın General Osman Tufan, Batı Kilikya'nın ise Yüzbaşı Ali Ratip²⁶⁵ tarafından sevk ve idare edilmesi

²⁶² Işık, **Çanakkale ve İstiklâl**, s. 46-49.

²⁶³ Tansel, **a.g.e.**, s. 212.

²⁶⁴ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 140.

²⁶⁵ 1891 yılında Uzunköprü kasabasında doğmuştur. İlköğrenimini Uzunköprü'de ortaöğrenimini ise Edirne Askerî İdadisi'nde tamamlamıştır. Harbiye Mektebi'nden 14 Mayıs 1911 tarihinde piyade mülâzımı (teğmen) olarak mezun olmuştur. 1911 yılı sonlarına doğru Trablusgarp'a giden Ali Ratip, Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal (Atatürk)'ün maiyetinde görev yapmıştır. Birinci Dünya Harbi seferberliğinde ise Çanakkale-Gelibolu yarımadasında görev almıştır. Kara savaşlarında gösterdiği üstün cesaret ve kahramanlıktan dolayı Osmanlı Hükümeti tarafından harp madalyası, Alman Hükümeti tarafından da gümüş liyakat madalyası ile ödüllendirilmiştir. 28 Temmuz 1918 tarihinde yüzbaşılığa terfi eden Ali Ratip Efendi, Filistin Cephesi'nde birkaç kez yaralandığından kendi isteği ve Fırka Komutanı Albay Refet Bey'in (Refet Bele) emri ile jandarma sınıfına nakledilmesi konusunda teşebbüste bulunmuştur. Yüzbaşı Ali Ratip Bey, 15 Mart 1919 tarihinde yapılan talep üzerine Jandarma Komutanlığı emrine nakledilmiştir. Ali Ratip Bey bu tarihten itibaren jandarma sınıfında görevine devam etmiştir. (Zekeriya Türkmen, “Kuva-yı Milliye'nin Çukurova Cephesi Komutanlarından Tekelioğlu Sinan Paşa”, **Askeri Tarih Bülteni**, Ankara, 2001, S. 50, s. 137-140.)

emrini verdi.²⁶⁶

O dönemlerde güney cephesinde, Kuva-yı Milliyeciler takma ad veya lakaplarla görev yapmaktaydı. Bu durumu dikkate alan Karaisalı heyeti, Yüzbaşı Ali Ratip'in bölgede daha etkili olabileceği düşüncesi ile Yüzbaşı Ali Ratip'in adı ve rütbesini yeniden belirledi. Daha önceden Temsil Heyeti başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa'nın göndermiş olduğu yazıda da belirtilen Tekelioğlu lâkabı uygun bulunmuştu. Yüzbaşı Ali Ratip bundan böyle artık Tekelioğlu Sinan Paşa adı altında bölgede faaliyet gösterecekti.²⁶⁷

Sinan Tekelioğlu, 3 Nisan 1920 tarihinde Hacıkırı'ndaki Fransız Komutanı'na bir telgraf yazarak Fransızların izlediği yanlış politika ve baskılar yüzünden halkın Kuva-yı Milliye etrafında kenetlendiğini, boş yere kan dökülmemesi için Fransızların teslim olması gerektiğini belirtti. Fransız Komutan bu teklifi kabul etmeyince bölgede çatışmalar başladı. 6 Nisan 1920'de Hacıkırı, Fransız işgalinden kurtarıldı. 7 Nisan tarihinde Toroslar'da Fransızların elinde Belemelik ve Pozantı'dan başka yer kalmamıştı. 10 Nisan 1920 sabahı yapılan ani bir hücumla Belemelik de Fransızlardan kurtarıldı. Belemelik'te esir alınanlar arasında, Fransız Pozantı Kumandanı Binbaşı Menil'in²⁶⁸ eşi de bulunmaktaydı.²⁶⁹

Bu başarı Tekelioğlu Sinan tarafından Heyeti Temsiliye Riyaseti ile 11. Tümen²⁷⁰ Komutanlığı'na bir telgraf ile bildirilmişti.²⁷¹

Temsil Heyeti, Tekelioğlu Sinan'ın bu başarısını takdirle karşılamıştı. Ancak kendisine Ankara'dan verilen bir emirle 41. Tümene bağlanması ve bağımsız hareket etmemesi gerektiği bildirildi. Bunun üzerine Tekelioğlu, Mustafa Kemal Paşa'ya başvurdu ve istifasının kabulünü istedi. Mustafa Kemal Paşa'nın 20 Haziran 1920'de, 12. Kolordu vasıtasıyla verdiği cevapta; Sinan Beyin istifasının kesinlikle kabul edi-

---

²⁶⁶ Türkmen, **a.g.m.**, s. 141.

²⁶⁷ **a.g.m.**, s. 142.

²⁶⁸ Fransız binbaşısı 1880 yılında Paris'te doğdu. Karısı askeri hemşiredir. Karı-koca 1914'te Alman cephesinde ön saflarda savaştılar. Menil 1919'da Almanya'da kazanılan zafer üzerine taburu ile birlikte Kilikya cephesine gönderildi. (Işık, **Çanakkale ve İstiklâl**, s. 127.)

²⁶⁹ Türkmen, **a.g.m.**, s. 143.

²⁷⁰ Daha sonra 41. Tümen olacaktır.

²⁷¹ Telgraf için Ek-7'ye bakınız. (Türkmen, **a.g.m.**, s. 144.)

lemez olduğu bildiriliyordu. Bunun üzerine istifa etmekten vazgeçen Sinan Bey, Fransızların işgal ettikleri bölgeyi temizlemek için Fransızlara son bir kez teslim olmaları yönünde teklifinde bulundu.²⁷²

Bu teklifi kabul etmeyen Binbaşı Menil, savunma görevine devam edeceğini bildirdi.²⁷³ Ancak Sinan Tekelioğlu'na bağlı birlikler, 28 Mayıs tarihinde Fransızları Karboğazı bölgesinde ağır bir yenilgiye uğratarak yapılan savaşta Fransız Komutanı Menil ve birliğinin tümünü esir aldı. Sinan Tekelioğlu'nun bu başarısı bölgede büyük yankı uyandırdı ve halkın milli mücadeleye olan inancının da artmasını sağladı. Sinan Tekelioğlu'nun birliğinin bu başarısı kendisine de “*Torosları Fransız işgalinden kurtaran Milis kumandanı*” olarak ün kazandırmıştı. Fransız birliklerinin yenilmesi ve bir bölümünün esir alınması ile Kilikya Bölgesi büyük ölçüde işgalden kurtulmuş oldu.²⁷⁴

5. Aydın Cephesinde Jandarma

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine ilk tepki; “*Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti*” kurucularının protestosu ile başlamış, yayınlanan makaleler, beyannameler ve memleketin her yerinde tertiplenen mitinglerle Türk Milletinin esareti kabul etmeyeceği dünya kamuoyuna duyurulmak istenmişti. 17. Kolordu, Müstahkem Mevki ve 56. Tümen karargâhları Yunan çıkarma kuvvetlerince esir alınca bölgedeki emir-komuta Aydın'daki 57. Tümen Komutanlığına üstlenilmişti. Batı Anadolu'daki Yunan işgali, 19 Mayıs 1919'dan itibaren

²⁷² “Pozantı Fransız Kumandanına,

Pozantı 'dan Adana 'ya kadar her yer elimize geçmiştir. Taburunuzdan esir aldığımız askerler ve eşiniz de elimizdedir. Medeni bir tutumla ve yüksek Türk namusunun lekelenmemesi için eşinizi demiryolu mühendisi Mösyö Mavro Kordatoya teslim ettim. Eşiniz Belemelik Hastanesi'ndeki yaralılara bakmaktadır. Onların acılarını gidermek ve daha fazla kan döktürmemek istiyorsanız teslim olunuz. Sizi Fransa'ya göndereceğim. Aksi halde gereken bütün tedbirleri uygulamayı, son Türk kalmıncaya kadar devam ettirmeye kararlıyım. Bizim kuvvetlerimiz sizinkinden daha çoktur ve üstündür. Bugün Adana, Tarsus, Mersin kuşatma altındadır. Biz Fransızlara karşı savaş yapmak istemeyiz. Sizin medeni bir milletin üstün vasıflarını taşıyan bir kişi olduğunuzu anlamış bulunuyorum. Size cevap için 48 saatlik bir süre veriyorum.

Kilikya Milli Kuvvetler Komutanı
Tekelioğlu Sinan”

(J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 147.)

²⁷³ a.g.e., s. 148.

²⁷⁴ Türkmen, a.g.m., s. 146-147.

genişlemeye ve yeni çıkarmalarla takviye edilmeye başlanmıştı. 21 Mayıs'a kadar, Menemen, Emiralem, Kemalpaşa ve Torbalı işgal edilmişti.²⁷⁵

Tümen komutanı Albay Şefik²⁷⁶ durumun ciddiyetini kavrayarak 23 Mayıs 1919'da Harbiye Nezareti'ne çektiği telgrafta ilk kez “*Kuva-yı Milliye*” fikrini ortaya atmış ve durumun kontrol edilebilmesi için Kuva-yı Milliye Teşkilâtı kurmanın en iyi yol olacağı görüşünü bildirmişti.

Artık Milli Mücadele bilinçli olarak başlamış ve Batı Anadolu'nun Balıkesir, Nazilli, Aydın başta olmak üzere pek çok yerinde “*Reddi İşgal*”, “*Heyet-i Milliye*” gibi isimlerle aynı gaye uğrunda kurtuluş mücadelesi veren teşkilâtlar oluşmuştu.²⁷⁷

İzmir'in işgalinden sonra Yunanlılar, üç ana yönden Anadolu'yu işgal etmeyi planlamıştı: Birinci yön Gediz vadisi idi. Menemenden başlayarak Manisa-Turgutlu-Salihli-Alaşehir'i hedef alıyordu. İkinci yön Küçük Menderes vadisi idi. Bu plan da Torbalı-Bayındır-Ödemiş genel istikametini kapsıyordu. Üçüncü yön büyük Menderes vadisi olup, Germencik-Aydın-Nazilli genel istikametini hedef alıyordu.

Gediz vadisinden ilerleyen Yunan kuvvetleri 26 Mayıs 1919'da Manisa, 29 Mayıs'ta Turgutlu'yu ve 5 Haziran'da da Akhisar'ı işgal etti. İkinci yönden ilerleyen Yunan birlikleri 1919'da Bayındır'ı 01 Haziran'da da Ödemiş'i işgal etti.

Üçüncü istikametten ilerleyen Yunan kuvvetleri 27 Mayıs 1919'da Aydın'ı, 4 Haziran'da da Nazilli'yi işgal etti.

Aydın'ın işgali üzerine Çine'ye çekilerek karargâh kuran 57. Tümen Komutanı Albay Şefik mevcut şartlar içinde gelen düşmana karşı koyamayacağı için Aydın'dan itibaren Nazilliye çekilmektense, düşmanı yandan tehdit etmek ve Menderes köprüsünü tutarak ilerdeki planlarını uygulamak için karargâhını Çine kasabası'na yerleş-

²⁷⁵ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, “*Yunanlıların Batı Anadolu'yu İşgali ve Kuva-yı Milliye'nin Kuruluşuyla İlgili Olaylar (Türk Kaynaklarına Göre)*”, Ankara, 1988, S. 315, s. 9.

²⁷⁶ Aker.

²⁷⁷ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, “*Yunanistan'ın Küçük Asya Harekâtının Siyasi ve Askerî Nedenleri-İzmir'in İşgali İle Gelişen Olaylar (Yunan Kaynaklarına Göre)*”, Ankara, 1988, S. 315, s. 34-35.

tirmeyi uygun gördü.²⁷⁸ Albay Şefik'e, Nazilli Jandarma Komutanı Yüzbaşı Nuri ve Teğmen Ömer Lütü Beyler ve jandarmalar da katılmıştı. Direniş ruhunu canlandırmak ve Yunanlılara darbeler vurmak için efelerin yardımı gerekiyordu. Yüzbaşı Nuri Bey, efelerle temasa geçerek 5 Haziran 1919'da Yörük Ali Efe, Kılıoğlu Hüseyin Efe ve Habibin Ali Efe'nin Çine'ye gelerek kendisi ile ve Albay Şefik Beyle görüşmelerini sağladı.²⁷⁹ Subaylar, askerler ve zeybekler zafer için ant içmişti. Albay Şefik ve beraberindeki jandarma subayları, efeleri çok iyi organize etti. Kendileri de zeybek kıyafetleri giyerek 15 Haziran 1919 günü, Yunan karakoluna bir saldırı yaptılar. Daha sonra Nazilli'ye girdiler. Yapılan bu saldırılar sonucunda Yunan taburu Aydın'a geri çekilmek zorunda kaldı. Ancak geri çekilirken birçok Türk'ü de esir olarak götürdüler.²⁸⁰

Yunanlılar, bundan sonra işgal ettiği bütün bölgelerde birçok köyü yakıp yıktı. Aydın Livası'nda 28351 hanenin yakıldığı dâhiliye nezaretine bir tezkereyle bildirildi. Aynı zamanda Menemen'de birçok kadının ve kızların ırzlarına tecavüz ettiler. Manisa'da 10.700 hane, 13 cami, 2728 dükkân yakılıp, 855 kişi kurşuna dizilmek suretiyle öldürülmüştü.²⁸¹

Yunanlıların yapmış olduğu bu katliamlar milli mücadele ruhunu daha da kuvvetlendirmişti. Demirci Mehmet Efe'nin dağdan inip Aydın cephesinde Yunanlılarla mücadeleye katılması düzenli ordu kuruluncaya kadar ülkeye zaman kazandırmıştı. Demirci Mehmet Efe'nin dağdan indirilip milli kuvvetlere katılmasını sağlayan Nazilli Jandarma Komutanı Yüzbaşı Nuri Bey'di. Bölgede Demirci Mehmet Efe ile birlikte Yüzbaşı Nuri Bey'in yanı sıra Galip Hoca takma adıyla dolaşan Celal Bayar'da bulunmaktaydı.

Demirci ve Yörük Ali Efelerin ve diğer milli kuvvetlerin Yunanlılara karşı mücadele ettikleri cephe millî ordunun kurulup gelişmesinden sonra silahlı kuvvetler

---

²⁷⁸ Silahlı Kuvvetler Dergisi, s. 16-17.

²⁷⁹ Işık, Çanakkale ve İstiklâl, s. 144.

²⁸⁰ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 229-231.

²⁸¹ Tayla, a.g.e.,s. 156-157.

tarafından devralındı.²⁸²

6. Balıkesir-Ayvalık Cephesinde Jandarma

İzmir'in işgal edilmesiyle birlikte, Ayvalık ilçesinde bulunan Rumlar taşkınlıklar yaparak bölgeye Yunanlıların asker çıkarmasını sağlamaya çalışıyordu. 172. Pi-yade Tümen Komutanı Yarbey Ali Bey, 24 Mayıs 1919'da Kolordu Komutanı Albay Bekir Sami Bey'e bölgedeki Rumların taşkınlıklarına karşın gerekli tedbirlerin alındığını eğer bölgeye bir çıkarma olursa silahla karşılık verileceğini bildirmişti.

Halk uzun süren savaşıardan bıkmış durumdaydı. İstanbul Hükümetinin de savaş karşıtı politikası bölgede etkisini gösteriyordu. Buna karşılık Harbiye Nezareti ise bölgeye gönderdiği genelgelerde mukavemet edilmesini teşvik ediyor, yedek subayların ve halkın silahlandırılmasını tavsiye ediyordu.²⁸³

9 Haziran'da Harbiye Nezareti'nden gönderilen bir telgrafta şöyle deniyordu:

“Yunanlılar İzmir işgalini şu anda Nazilli, Tire, Ödemiş, Akhisar bölgelerine kadar genişlettikleri halde, Ayvalık bölgesinde yaptıkları çıkarmaları daha ziyade içperlere sürmeyi başaramamışlardır. Aydın bölgesinde olduğu gibi hiç şüphesiz Balıkesir Mutasarrıflığı sınırları içinde korkusuz ilerlemek isteyen Yunanlıların Ayvalık'ta durdurulmalarında etkili olan Bölge Komutanı Yarbey Ali Bey'in gayreti takdir edilecek bir durumdur.

*Bölge Komutanınının sırf kendi kişisel gayret ve düşüncesi ile yaptığı uygulamaların bütün komuta heyetlerince örnek alınmasını umarım.”*²⁸⁴

Bölgenin ileri gelenleri ve cesur ve namuslu insanları Müdafayı Hukuk Cemiyeti adı altında örgütlenerek halkı silahlandırıyor. Ayvalık Bölge Komutanı Yarbey Ali Bey, milli kuvvet oluşturmak için çevre bucak ve köy halkından hemen 300 kişilik bir kuvvet oluşturdu. Alaydaki fazla silah ve cephaneye bu kuvvete dağıtıldı. Oluşturulan bu kuvvetin başına da Edremit Kaymakamı Köprülü Hamdi Bey geç-

²⁸² Işık, **Çanakkale ve İstiklâl**, s. 154.

²⁸³ **J. Gn. K. Tarihi**, C. II, s. 222-223.

²⁸⁴ Işık, **a.g.e.**, s. 174.

ti.²⁸⁵

Milli kuvvetlere yardım edenlerin arasında jandarma subayları da bulunmaktaydı. Burhaniye Takım Komutanı Üsteğmen Hüsnü Bey emrindeki jandarma erleriyle birlikte sivillerden de gönüllülerle birlikte bölgeye hizmet ediyordu. Jandarma Üsteğmen Hüsnü Bey kurulan teşkilât için silah ihtiyacını şu şekilde dile getirmişti:

“Ayvalık Mıntika Komutanlığına

Ayvalık vatan savunmasında hükümete yardıma karar vererek jandarmaya gönüllü kaydedilen askerler dağıtılmak üzere 150 silahla 20 bin cephane ve üç sandık bombanın verilmesi mümkün olduğu takdirde tutanağı gönderilmek üzere acilen bildirilmesini arz ederim.

27 Mayıs 1919 Burhaniye Jandarma Takım Kumandanı

Mülazımı Evvel (Üsteğmen) Hüsnü”

172. Piyade Alay ve Ayvalık Bölge Komutan Yarbay Ali Bey, Ayvalık'ın işgaline ilişkin 17. Kolordu Komutanlığına, 26 Mayıs 1919 tarihinde şu raporu gönderdi:²⁸⁶

“Ayvalık 26 Mayıs 1919

Akhisar 17. Kolordu Komutanlığına

Bugün öğleden sonra bir İngiliz torpidosu limanımıza girdi. Bunu takiben de Yunan askerlerini taşıyan bir vapurla bir Yunan torpidosu geldi. Bir vapur dolusu askerinin dalyan boğazı dışında ve diğer bir vapurun da Gömeç karşısında olduğu görüldü. Bunların da Yunan askeri olduğu anlaşıldı. İngiliz gemisinin kaptanı Ayvalık Kaymakamını çağırarak şehrin asayişinin sağlanmasını ve bütün memurların görevleri başında kalmalarını söyledi. Bundan sonra da temsilcisi Hatkinson Efendi aracılığı ile beni çağırdıysa da gitmedim. Bir saat sonra gelebileceğimi söyledim. Bir saat sonra tekrar geldi. Yerime vekâleten bir binbaşyı gönderdim. Binbaşı henüz dönmedi. Önemli tarihi anlarda bulunuyorum. Bizim karşı koymamıza karşılaşmadan amaçlarına ulaşmayı son derece arzuladıklarını hissediyorum.

Ayvalık Bölge Komutanı Yarbay Ali”

---

²⁸⁵ Sofuoğlu, a.g.e., s. 91.

²⁸⁶ J. Gn. K. Tarihi, C. II, s. 224.

Yunanlılar bölgeyi işgalle birlikte çeşitli bahanelerle bölgedeki jandarmaları da tutukluyor ve işgal bölgesi dışına çıkarıyordu. Bu durumda jandarma bölüklerinde 15-20 asker kalmıştı. Rum çeteleri bu durumdan istifade etmekteydi. Rum çeteleri, köylere baskınlar düzenliyor ve köylülerin malını zorla ellerinden alıyordu.²⁸⁷

Yunanlılar, Yarbay Ali komutasındaki milli kuvvetlerin başarılı bir şekilde karşı koyması sebebiyle daha ileri gidemedi. Kısa sürede oluşturulan milli cephe Yunanlılara karşı mücadeleyi sürdürdü.

---

²⁸⁷ Hüseyin Işık, “*Jandarma Teğmeni Mahmut Sami'nin İstiklâl Savaşı Dönemi Anıları*”, **Askerî Tarih Bülteni**, Ankara, 2002, S. 53, s. 253.

SONUÇ

Türk tarihinin başlangıcından itibaren Osmanlı Devletinin kuruluş aşamasına kadar geçen süre zarfında emniyet ve asayiş sağlamak amacıyla oluşturulan kolluk teşkilâtı incelendiğinde genel olarak; Askerî amirlerin aynı zamanda zabıta amiri olduğu, belirli ve düzenli bir kolluk teşkilâtının bulunmadığı, kolluğun görev ve yetkilerini düzenleyen bir mevzuatın olmadığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasından sonra ilerleyen süreç içerisinde değişik isim ve unvanlarla sürdürülen kolluk hizmetlerinde, 1826 yılına kadar bir emir komuta birliği sağlanamadığı görülmektedir. Devletin ilk kuruluş aşamasındaki basit teşkilâtla idare edilen hükümet mekanizması genişleyen sınırlara karşın karışık bir hal almıştı. Bu durum asayiş konusunu da yakından ilgilendirmekteydi.

1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılması ile kolluk hizmetlerine bir düzenleme yapıldıysa da tek ve bağımsız bir zabıta teşkilâtı meydana getirilememişti. 1839 yılında Tanzimat Fermanı yayınlanması ile kolluk teşkilâtında da çeşitli düzenlemeler olmuştu. Her eyalette "*Umur-u Zaptiye*" adı altında zabıta teşkilâtı kurulmak suretiyle emniyet ve asayişin sağlanmasına etkinlik kazandırılmış ve bugünkü anlamda ilk Jandarma Teşkilatı kurularak çağdaş kolluk kuvvetlerinin teşkili yolunda ciddî ve kalıcı adımlar atılmıştı.

Ancak bu dönemde Jandarma Teşkilatı'na yön verecek esaslı kanun ve nizamların olmaması, jandarma personelinin yetiştirilmesi için bir okulun bulunmaması, kadro eksikliği ve jandarma subaylarının kara birliklerinden seçilirken saray ve çevresine yakın kişilerin seçilmesi teşkilâtın gün geçtikçe bozulmasına neden olmuştu. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin malî sıkıntılar yaşamasından dolayı jandarma sayısını artıramaması da eşkıya ve çeteciliğin artmasına neden olmuştu. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti, zabıta teşkilâtında çeşitli düzenlemelere gitmek zorunda kalmış ve jandarmayı tensik ve ıslah etmek için Avrupalı devletlerinde isteği ile çalışmalar yapmıştı. Yapılan çalışmalar sonucunda Jandarma Teşkilatı, Avrupa devletlerinininkine benzer bir güvenlik kuvveti haline gelmişti. Bu dönemde yapılan çalışmaların sonuç vermesinin başında jandarma subay ve erlerinin maaşlarının tam ve düzenli

olarak ödenmesi ve açılan okullarda jandarmaların eğitimlerine önem verilmeye başlanması gelmektedir.

Ancak bu dönemde Osmanlı Devleti'nin sorunu yalnız güvenlik sorunu değildi. İç huzursuzluğunda etkisi ile Gayrimüslim tebaanın haklarını ileri süren Avrupalı devletler, Osmanlı Devlet'inden birtakım tavizler istemeye başlamıştı. Sonrasında başlayan Birinci Dünya Savaşı'nda, jandarma teşkilâtı da seferberliğin ilan edilmesiyle birlikte sabit jandarma birliklerindeki subay, erbaş ve erlerin üçte ikisiyle oluşturulan seyyar jandarma birlikleri ile birçok cephede savaşmıştı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında jandarma teşkilâtı, bir yandan memleket içinde emniyet ve asayiş sağlamaya çalışırken diğer yandan tüm cephelerde memleket savunmasında görev almıştı. Fakat seyyar jandarma birliklerinin kurulmasıyla boşalan jandarma birlik kadrolarının emekli subaylarla ve askerlik çağındaki personelle tamamlanması, seyyar jandarma birliklerinde şehit olan tecrübeli jandarma personelinin olmayışı; savaş süresince ve sonrasında ortaya çıkan asayişsizliğin önemli sebeplerinden birini teşkil etmekteydi.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Umum Jandarma Komutanlığına bağlı jandarma birlikleri, Kurtuluş Savaşı'nda da bir yandan iç güvenliğin sağlanmasında çaba gösterirken öte yandan da Milli Ordu kuruluncaya kadar savaşın başlarında Anadolu'da düşmanlara karşı direniş gösteren Milli Kuvvetleri destekleyerek onlara güç katmıştı. Ankara'da kurulan hükümet, ulusal hareketi halka indirebilmek için öncelikle halkın can, mal, namus güvenliğini korumanın gerektiği düşüncesiyle hareket ederek jandarmanın sayısının artırılmasının yanında ilave bir takım tedbirleri de almıştı. Bu tedbirlerin başında, iç güvenliğin sağlanması ve eşkıyalığın önlenmesi amacıyla 1920 yılında kurulan "Seyyar Jandarma Müfrezeleri" ile yine TBMM tarafından jandarma zabıt mektebinin Ankara'da açılması gelmektedir.

Kurtuluş Savaşı döneminde Türk jandarma teşkilâtı güç koşullar altında yurdun iç güvenlik ve huzurunu sağlamak amacıyla devamlı bir mücadele içinde bulunmuştu. Cephelerde savaşan ordu kuvvetlerinin geri bölge emniyetini de sağlayan jandarma, halkın askere alınmasında, ulaştırma araçlarının toplanıp cephelere sev-

kinde, cephe gerisindeki kritik tesislerin ve devlet dairelerinin korunmasında, yol emniyetinde ve her türlü bölücü ve yıkıcı faaliyetlere karşı mücadele gibi, çok çeşitli hizmetlerde bulunmuştu. Jandarma, İstiklal Savaşı süresince ülkenin içinde bulunduğu ağır koşullara ve teşkilâtın lojistik güç yönünden çok yetersiz bir düzeyde bulunmasına rağmen hem cephede savaşan birliklerin geri emniyetini temin etmiş, hem de halkın ırz ve namusu ile can ve mal güvenliğini sağlayarak ulusun ve vatanın esenliği için önemli katkılarda bulunmuştu.

Sonuç olarak geçmişte birçok ağır koşullara karşın ülkenin güvenlik ve asayişinin sağlanmasında üstüne düşen görevi başarıyla yerine getiren jandarma teşkilâtı bugün de sürekli bir gelişim içinde görevini yapmaya devam etmektedir. Jandarma Teşkilatı, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin temel bölümlerinden biri olarak onun geleneksel disiplin anlayışına bağlı, ulusumuzun yararına sürekli bir gelişim içinde olarak yürürlükteki yasaların uygulanması aşamasında tarafsızlığını korumuş ve çağdaş yöntemleri benimsemiştir. Atatürk İnkılâbı ve onun özünü oluşturan ilkelerinin korunmasında da en büyük güç olarak görevini dün yerine getirmiş, bugün de getirmeye devam etmektedir. Jandarma teşkilatı yarın da aynı kararlılıkla ve daha büyük bir inanç ve çaba ile görevini yerine getirmeyi sürdürecektir.

K A Y N A K Ç A

A. Arşivler

ATASE Arşivi
Başbakanlık Arşivi

B. Dergiler

Askeri Tarih Bülteni
Jandarma Mecmuası
Jandarma Dergisi
Türk İdare Dergisi
Silahlı Kuvvetler Dergisi

C. Kitaplar

- Ağaoğlu, Samet; **Kuva-yı Milliye Ruhu**, Ankara 1981.
- Akman, Nurettin; **Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 1991.
- Alyot, Halim; **Türkiye'de Zabıta**, Kanaat Basımevi, Ankara, 1947.
- Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918 Cilt I**, Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı yayını, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005.
- Atatürk, Mustafa Kemal; **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara, 2006.
- Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri**, Harita Genel Müdürlüğü, Ankara, 1982.
- Aydoğan, Metin; **Antik Çağdan Küreselleşmeye Yönetim Gelenekleri ve Türkler**, Umay yayınları, İzmir, 2005.
- Bağır, Halil; **Milli Mücadele'de Urfa ve Urfa'daki Ermeni Olayları**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2003.
- Bayar, Celâl; **Ben de Yazdım. Milli Mücadeleye Gidiş**, C. I, Sabah yayınları, İstanbul, 1997.
- Belen, Fahri; **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, 1914 Yılı Hareketleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1964.
- Çakmak, Fevzi; **Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2005.
- Ermeniler: Sürgün ve Göç**, TTK yayını, Ankara, 2005.

- Hammer, Joseph von; (çeviren, Mehmet Ata), **Osmanlı Devleti Tarihi**, C. I, Milliyet Gazetesi yayını, İstanbul, 1966.
- Işık, Hüseyin; **Birinci Dünya Savaşı'nda Seyyar Jandarma Birlikleri**, Ankara, 1999.
- _____ ; **Çanakkale ve İstiklâl Savaşı'nda Türk Jandarması**, Ankara, 1974.
- Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi**, C. I, Ankara, 2002.
- Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi**, Türk Harp Tarihinde Jandarma, C. II, Ankara, 2002.
- Kafesoğlu, İbrahim; **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, 2004.
- Okçabol, Derviş; **Meslek Tarihi**, III. Kitap, I. Kısım, Polis Enstitüsü yayını, Ankara, 1939.
- Orhonlu, Cengiz; **Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilatı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayını, İstanbul, 1967.
- Özgül, Aydın; **Milli Mücadele Döneminde Trabzon Rum Metropolitliği'nin Faaliyetleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- Öztoprak, İzzet; **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, Türk Tarih Kurumu yayını, Ankara, 1989.
- Peker, Nurettin; **1918-1923 İstiklâl Savaşı'nın Vesika ve Resimleri**, Gün Basımevi, İstanbul, 1955.
- Sofuoğlu, Adnan; **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- Tansel, Selahattin; **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C. I, İstanbul, 1991.
- Taşkıran, Cemalettin; **Ana Ben Ölmedim. Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri**, İş Bankası yayını, 2006.
- Tayla, Mustafa; **Batı Anadolu'da Yunan Mezalimi**, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi yayını, Ankara, 2001.
- Tongur, Hikmet; **Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişmesi**, Ankara, 1946.
- Turgut, Hulusi; **Kılıç Ali'nin Anıları**, İş Bankası yayını, İstanbul, 2006.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908)**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, C. III, Kısım V, Ankara, 1978.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi TBMM Hükümeti Dönemi (1920-1923). Türk İstiklâl Harbi Özet Tarihi**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2001.
- Türkeli, Adnan; **Çanakkale Savaşlarında Jandarma**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2002.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, C. I, Ankara, 2005.

Uçarol, Rıfat; **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1987.

2000' li Yıllara Girenken Türk Ordusu, Kültür Bakanlığı yayını, Ankara, 1999.

Ç. Makaleler

Açıkmeşe, İbrahim; “*Cumhuriyetin 70. Yılında Jandarma Genel Komutanlığı*”, **Türk İdare Dergisi**, Ankara, 1993.

Akman, Nurettin; “*Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma*”, **Jandarma Dergisi**, S. 73, 1991.

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 1982, S. 81, Belge 1811.

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara 1982, S. 81, Belge 1822.

Atasoy, Şevki; “*Çanakkale Siperlerinde Türk Jandarması*”, **Jandarma Dergisi**, 1969, S.45.

Atıl, Şakir; “*Harp Tarihinde Jandarma*”, **Jandarma Dergisi**, S. 99-1, 1955.

Aytepe, Oğuz; “*Çanakkale Savaşı Bibliyografyası*”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara, 2000, S.25-26.

Başdoğan, Ferhat; “*Milli Mücadelede Maraş*”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1989, S.320.

Çermeli, Ahmet; “*Selanik'ten Ankara'ya Jandarma Subay Okulu*”, **Yedinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2000.

Gündüz, Hakkı; *Birinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'nin Siyasî Durumu ve Jeopolitik Konumu*, **Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 1997.

Güneş, İhsan; *1920'de Seyyar Jandarma Müfrezelerinin Kurulması ve Bunların İç Güvenliğin Sağlanmasındaki Rolü*, **Birinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 1983.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, S. 43, Belge 1010.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, S. 53, Belge 68.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, S. 53, Belge 71.

Işık, Hüseyin; “*Şehit Üsteğmen Zahit'in Vasiyetnamesi*”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1978, S.265.

_____ ; “*Jandarma Teğmeni Mahmut Sami'nin İstiklâl Savaşı Dönemi Anıları*”, **Askerî Tarih Bülteni**, Ankara, 2002., S.53.

Jandarma Dergisi, “*Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Bölgesinde Jandarma Birlikleri Oluşturma Faaliyetleri*”, Ankara, 2006, S.110.

Jandarma Dergisi, “*Seyyar Jandarma Taburlarının Kazandığı Başarının Çanakkale Muharebeleri İçindeki Yeri ve Önemi*”, Ankara, Mart 2006, S. 109.

Jandarma Eğitim Dergisi, Ankara, Haziran 2004, S.30.

Jandarma Evamir Mecmuası, 15 Nisan 1925, S. 108.

Jandarma Evamir Mecmuası, 15 Kânun-i Evvel 1328 (28 Aralık 1912), S. 14.

Jandarma Mecmuası, 01 Kânun-ı sâni 1341 (01 Ocak 1925), S. 1, s. 10.

Kemerdere A. Rıfat; “*Büyük Harpten Evvelki ve Sonraki Jandarmanın Ödevleri Arasında bir Mukayese ve Jandarma Tarihçesi Hakkında Birkaç Söz*”, **Jandarma Mecmuası**, 1936, Sayı 43.

Özdoğan, Talat; “*Milli Mücadele’de Gaziantep*”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1989, S.320.

Özcan, Abdülkadir; “*Osmanlı İstanbul’unda Kolluk Hizmetleri ve Modern Anlamda İlk Karakol Teşkilatının Kurulması*”, **XIII. Türk Tarih Kongresi**, C. III. Kısım III, Ankara, 1999.

Selvi, Haluk; “*İstanbul Hükümetinin Kuva-yı Milliye Hareketini Bölme Teşebbüsü: Jandarma Umum Kumandanı Kemal Paşa’nın Batı Anadolu Gezisi ve Sonuçları*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, 1999, S.44.

Semih Eke, “*Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı Devleti’nin Askerî Durumu*”, **Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 1997.

Silahlı Kuvvetler Dergisi, “*Yunanistan’ın Küçük Asya Harekâtının Siyasi ve Askeri Nedenleri-İzmir’in İşgali ile Gelişen Olaylar*”, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 1988, S.315.

Silahlı Kuvvetler Dergisi, “*Yunanlıların Batı Anadolu’yu İşgali ve Kuva-yı Milliye’nin Kuruluşuyla İlgili Olaylar (Türk Kaynaklarına Göre)*”, Ankara, 1988, S.315.

Sönmez, Ali; “*Tanzimat’ın İlânı Sırasında İç Güvenlik Anlayışının Niteliği ve Uygulamaları Üzerine*”, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2006, S.7.

Toprak, Zafer; “*Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

Türkmen, Zekariya; “*1903 Selanik Olayı: Makedonya Bulgar İhtilâl Komitesi’nin Selanik’e Bombalı Saldırısı*”, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2004., S.3.

_____ ; “*Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusu’nun Makedonya Bölgesinde Eşkiya ile Mücadelesi*”, **Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2005.

_____ ; “*XX. Yüzyıl Başlarında Batı Anadolu’da Eşkiya ile Mücadelede Osmanlı Kolluk Kuvvetlerinin Faaliyetleri: Çakırcalı Eşkiyasını Takip Harekâtı*”, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara, 2003, S.2.

_____ ; “*Kuva-yı Milliye’nin Çukurova Cephesi Komutanlarından Tekelioğlu Sinan Paşa*”, **Askeri Tarih Bülteni**, Ankara, 2001, S.50.

Yalazan, Talat; “*Milli Mücadelede Urfa*”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara,

1989,S.320.

Yetişgin, Mehmet; “*Ermenilerin Maraş’tan Ayrılmaları, 1920-1922*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.58, 2004.

Yüzbaşı Nurettin; “*Büyük Harpte Ordu Emrindeki Jandarma Kıt’alarının Harp Tarihi*”, **Jandarma Mecmuası**, Ankara, 1931, S. 28.

E K L E R

EK-1

تاریخچه سینه معدن های اولیای دولت در دست

A	1-16
D	L
F	7-6

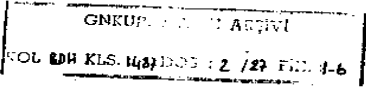
کتابخانه مرکزی
کتابخانه مخطوط

... در سال ... عنوانه شد و بعد از آن در فهرست ادارات سابق آنرا در قطعات و در یکی از کتب که در آنجا در دسترس است ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...

... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...

... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...
 ... در یکی از کتب ... در دسترس است و در یکی از کتب ...

EK-1-a.

Jandarma Teşkilatında memleketin haiz olduğu kudret ve dikkat, Jandarmanın Seferberliği, Jandarmanın inhitatı.

330 senesi 21 Temmuzunda neşr ve ilan olunan Umumi Seferberlik irade-i seniyyesinin Jandarma Kıtaatına da şümüllü bu babdaki mukarrerât-ı hususiyeye binaen Jandarma tesisatının dahi ihtiva eylediği teşkilat-ı vasi'adan orduca mukteziyatına göre istifade maksadıyla Jandarma Seferberliğinin ifasına müteallik eşyaya tevessül olunmuştur. Seferberliğin ilanıyla beraber bilumum Jandarma kıtaatı seyyar Jandarma ve sabit Jandarma namıyla iki kısma ayrılmıştır.

Sabit jandarma ve zaif-i dâhiliye ve idareye de ve hususat-ı inzibatiye de ve seyyar jandarma ise seferber olan kıtaat-ı saireyi askeriye gibi maksad-ı harbiye de istihdam olunmuştur. Seferberlikte; mevcut jandarma kıtaatının...seyyar jandarmaya (makam-ı harbiye de).....Sabit jandarma (dâhili memlekette) tahsis edilmiştir. Seyyar jandarma kıtaatı; efradı olarak tertib safer-i amme..... ifrağ olunmuştur.

Jandarma kıtaat-ı esasiyesinden seyyar teşkilata ait.....deki efradın infikâkından sonra mütabaki bir..., sabit jandarma namı altında memleket dahilinde asayiş-i memleket için terk ve tahsis edilmiş ve gububiyet.....edenlerin (seyyar jandarmaya) yeri bekaya kalan mevcudun sınıf-ı miktarındaki ikmalî efradıyla takviye olunmuştur. Hudud bölükleri teşkilat-ı mevcude ve esasiyeleriyle kâmilen seyyar jandarma tertibatına idhâl ve seyyar jandarmadan terki olunan kıtaata ilhak edilmişlerdir. Seyyar jandarmanın seferberliğine tahsis olunan ikmal efradı seyyar orduda bir müddet için istihdamlarına ihtiyaç olmayan en eski seneler redif efradının muallim olanlarıyla muallim mustahfiz efradından ibaret olup her jandarma mıntıkası dahilinde olunan ahz-ı asker dairesi marifetiyle ve aynen ordunun kıtaat-ı sairesinin seferberliği için muayyen ve.....olan...teşfikî icra ve şu kadar ki jandarmanın seferberliğinde cüzü tam bölük olmak itibariyle ikmal efradı...askeriye tarafından ait oldukları jandarma bölüklerine izam olunmuştur.

Bir seyyar, jandarma taburunun kuvveti faideten 1000 muharipten ibaret olup, kadro teşkilatına nazaran dahi orduya mensup bir tabur teşkilatının aynıdır. Bir seyyar taburu kaç hazeri jandarma bölüğünden terki edileceği jandarma bölüklerinin mevcud-ı hazırasına tabidir. Ancak hudut bölüklerinin her biri birer seyyar tabur teşkil ederler. Gerek seyyar jandarma fırka; alay ve taburları ile hudut bölüklerinden teşkil eden taburlar mukaddema buldukları ismiyle yâd ve tevsim olunmuşlardır

EK-1-b.

Zabitan ve Küçük Zabitan

Balada bahis olunan ve ordu hizmetini deruhte eden seyyar jandarma taburunun kumanda heyetini ve küçük zabitan esasatını tertibat-ı hazırıyyede haiz oldukları jandarma zabitan ve küçük zabitanı teşkil edenler. Binaenaleyh hazeri jandarma bölüklerinden namüsait ve gayri kâfi olan 100.000 noksanı ordu tarafından takviye ve ikmal edilmiştir.

İlbas ve Teslih

Orduca muayyen olan usule tevfikam ikmal efradının jandarma bölükleri tarafından teslih ve echizleri muhtezi ise de jandarmanın seferberliği hakkındaki icabın ikmaline muhtezi tertibatın halen itthaz edilememesi hasebiyle ihtiyacat-ı vakıanın ikmaline kadar efrad-ı merkume gerek sabit, gerek seyyar kıtaatında milli elbiseleriyle ve kollarına kırmızı bir bağ alamet-i farikasının tebdile ve fakat müsella mücehhez oldukları halde istihdam ve muaddel martini, mavzer, Rus-Alman tüfeği ile teslih edilmişlerdir.

EK-2-a.

Adana jandarma alayına merbut ve Toros ve Amanos menzil-i hututunda istihdam kılınmak üzere 250'şer kişilik iki tevsî bölüğü ihdas olunmuştur.

Netayîç

Her türlü nevakîş ve ihtiyaçata rağmen seyyar jandarma kıtaatı müktesebat-ı ilmiye ve askeriyeleriyle istihdam edildikleri memnatık-ı harbiye de mukayyed hidmât ifasına muvaffak olmuşlar ve şayan-ı kayd ve tezkâr birçok fedakârlıklar ibraz eylemişlerdir. Şurası zikre şayandır ki ihtiyaçat ve hayat-ı umumiyeleri yan yana buldukları kıtaat-ı askeriyenin ihtiyaçat ve hayat-ı Harbiyeleriyle kesb müsavat edemesi dahi bazı hususatta en mühim olan zaruretlerin temini ihmal olunmuştur.

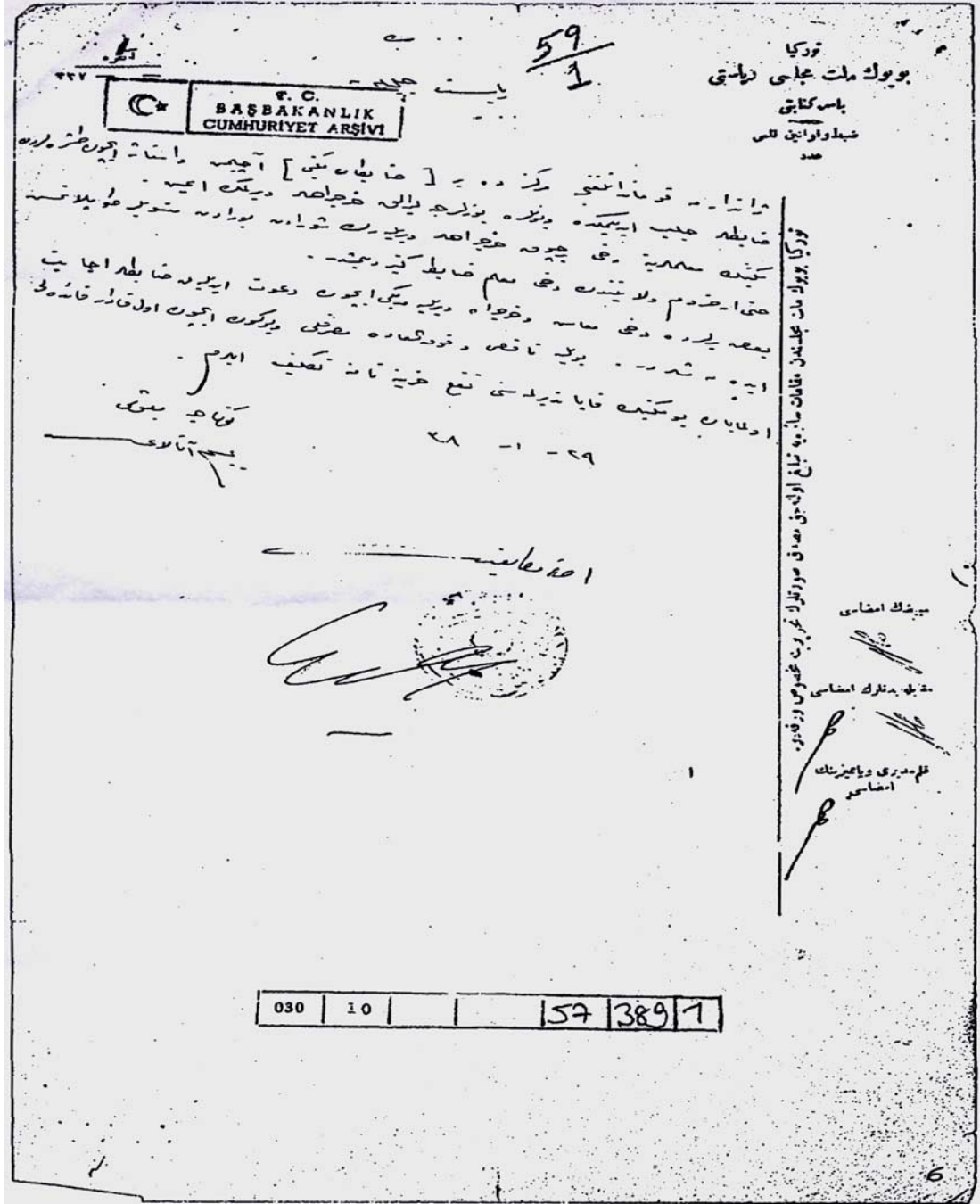
Gerçi ordu, bu suret ve şekil ile ordu kuvve-i seyyaresinin miktarını tezyid ve kabiliyet istihdamiye ve harbiyede tevsî muvaffakiyet eylemiş olmağla beraber asıl memleketin gada-yı hayanı müsabesinde bulunan ve bunca ihtiyaçat-ı medide içerisinde bin türlü müşkilat efhamıyla ve sarf-ı fedakarı ile vücuda getirilmiş olan jandarma esasatını mahv ve harap etmiştir.

Memlekette temini asayîş ve müşkilat bulunduğu ve vazifenin ifasına kadar sebeb.. Olabilecek bir sınıf ancak, sınıfın haiz olması lazım gelen müessesat ve müktesebat ile amelî ve nazarî talim ve tedrisat ile kudret ve zafiyetlerinin inkişafı ve bunun fğiili tecarib ve tatbikat ile tekviye ve istihsali memleket heyet-i umumiyesinin medar-ı selamet ve emniyetini mucib olabilir. Memlekette yetişmiş bir jandarma heyeti o memleketin emniyet ve saadet-i umumiyesi namına pek kuvvetli bir beşaret kıymetini haizdir. Binaenaleyh ve zaif-i inzibatiye den mahrum havası ve kabiliyetten merhum ve memleketin muhtaç bulunduğu alaka-yı inzibat ile rabt ve münasebeti olmayan ve sadece lafzen şekil ve mahiyeti tebdil edilen ikmal ifradına jandarma ruh ve kabiliyetini intizar eylemek doğru ve hizmet ifası.....olmaz.

Hala bu merkezde iken ve ordu ihtiyaçatını temin maksadıyla ordu emrine verilen ve mevcudunun 2/3 sini teşkil eyleyen jandarma zabitanı ile.....edilmeyip ahvalen dahili memlekette sabit jandarma umurunda terki icap eden bilimum jandarma zabitanı alınmış ve jandarma hizmetine tahsis olunarak bir dereceye kadar hizmetiyle ülfet edilen ikmal efradı dahi en genç muallimlerinden başlatılmak? Şartıyla peyderpey cümlesi kıtaat-ı askeriyeye celb ve ....harbiyeye sevk edilmişlerdir. Bunların yerine gelenler dahası.....veya hususi jandarma işiyle alaka ve irtibattan mahrum ve kıyafet-i milleyeyi.....efraddan ve emniyet ve asayîş-i memlekete müteallik ahenin sükun ve intizamı temine gayrikafî liyakat ve iktidarda mütekaid eski daimi heyet zabitanıdan ibaret bulunmuştur. Bu süratle jandarma akşamı bi'l-münderîç tamamen mütarekenin akdi hengâmız? Kadar başka bir şekil ve

EK-2-a.'nın devamı.

hale efrāğ edilmiş ve memleketin emniyet ve intizamıyla ve tabi ve mükellef bulunduğu umurun evrak ve takibiyle kavanin-i devletın vasıta-i icraiyesi olmak kabilinden mahrum bir hak gelmiştir. Eğer hususat-ı saire ile kuvve-i askeriyeden edilmesi mümkün olan tasarruf daha müsait şerait tahtında ve daha az müteessir olacak bir derecede, jandarmaya bir seferberlik projesinin tatbik ve ihalesi imkanını .....eylemiş ve bu suretle de jandarmanın yer ve intizamı halinde vikaye edilmiş olur idi.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: 591 Fon Kodu: 30.

EK-3-a.

Riyaset-i Celileye

Jandarma Komutanlığınca merkezde bir (Zabitan Mektebi) açılmış ve staj için taşralardan zabitler celb edilmekte ve bunlara yüzlerce liralık harcırahlar verilmekte imiş.

Mektebin muallimlerine dahi birçok harcırahlar verilerek şuradan buradan müsteviler toplanmış, hatta Erzurum vilayetinden dahi muallim zabıt getirilmiştir.

Bazı yerlerde dahi maaş ve harcırah verilemediği için davet edilen zabitler icabet edememişlerdir. Böyle nakıs ve fevkalade masraflı ve birgün için ol kadar faideli olmayan bu mektebin kapattırılmasını nef-i hazine namına teklif eylerim.

29.1.38

Kütahya Mebusu
Besim ATALAY

EK-4

Bursa Seyyar Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Tahsin'in Bölge Komutanlığına
Yazdığı Rapor:

Kerevizdere Bölge Komutanlığına,
(25 Mayıs 1915)

12 Mart 1331

Mensubu bulunduğum tabur, 30 Temmuz 1331 (12 Ağustos 1914) tarihinden bu ana kadar Muarız Körfezinde kıyı gözetleme görevini almış ve iki buçuk ay aralıksız düşman bombardımanı altında siperlerde bitap (güçsüz) kalmış ve 13 Nisan 1331 (26 Nisan 1915) tarihinden bu ana kadar da Hisarlık ve Kerevizdere bölgesinde harp etmiş, yorulmuş, yıpranmış ve daha fazla söz söylenemeyecek bir halde bir tabur olup erat da müstahfazdır (yaşlı erlerdir). Taburun 1. Bölük Domuzdere ağzında kıyıyı gözetlemekle görevli, bir bölük de havan toplarının korunmasında, bir takım da Kerevizdere gerisinde cebel toplarının (dağ toplarının) korunmasında, geri kalan (114) mevcutlu bir bölük ve (50) mevcutlu bir takım ile hem Kerevizderesi'ndeki kıyının gözetlenmesini hem de bir takımla karargâhın disiplinini sağlıyorum. Dün, Sol Kanat Blg.'si Komutanı Mahmut Bey'in vermiş olduğu emir üzerine, Domuzdere'deki havan ve dağ bataryası ile karargâhın korunması için ayrılan erati bırakarak Soğanlıdereye gitmekliğim emrolunmuştu. Hâlbuki nizamiye taburu gelmeden gidemeyeceğimiz bildiriliyor. Bir ay içinde şu bulunduğumuz bölgeye birçok alaylar gelip bir hafta burada kaldıktan sonra savaşta verdikleri kayıplar nedeniyle istirahatata çekilmiş, taburumuz ise gelen alaylara demirbaş olarak devredilmiştir. Bu tabur, 13 Nisan 1331 (26 Nisan 1915)'de Hisartepe'de yalnız olarak harp etmiş (savaşmış) ve (110) şehit, (280) yaralı ve (50)'yi aşkın kayıp var ki toplam olarak dört yüzden fazladır. Bu nedenle taburum bölüklerini tensik etmek (çeki düzeni vermek) ve elbisesiz verilen 300 ikmal erinin elbise ve silahları için müracaat edip, bölükleri bir dereceye kadar ıslah etmek üzere, nizamiye taburu gelinceye kadar diğer birlikleri yerinde bırakarak, nezdimde (yanımda) bulunan bölükle, seçilen bir yerde karargâh kurmaklığıma ve nizamiye taburu geldikten sonra taburun tümünün geçici bir süre dinlendirilmesi hususuna delâlet buyurulması maruzatıyla rapor taktim kılındı.

Bursa Syy. J. Tabur Komutanı
Hasan Tahsin

EK-5

3.Ordu Komutanının Ermeni Faaliyetleri Karşısında Başkomutanlığa Yazdığı Yazı:

3. Osmanlı Ordusu müsvedde kâğıdındır.

Hasankale

24.3.1915

Başkomutanlık Vekâleti Yüksek Katına

Şifre

1. 17 Mart 1915'te Van'a dört saat mesafede Timar Bucağı'nın İrmiye Köyünde koyun sayan tahsildar ve jandarmaya ateş edilmiş ve vilayetçe yetiştirilen jandarma müfrezesi eşkıyayı tepelemiştir.
2. 22 Mart 1915'te adı geçen bucaktaki Ermeni ahalinin birkaç İslam köyüne saldırdıkları ve başlangıçta bu köyler ahalisi tarafından karşı konulmuş sonradan yetişen milis erleri ve jandarma müfrezeleri karşısında sayıları bine varan asiler dayanamayarak tepeden tepeye çekildikleri, ancak bu sayının abartıldığı ve eşkıyanın Rus tüfeği, küçük, büyük mavzer ve otomatik tabanca ile silahlandırılmış bulunduğu dünkü tarihte Van ilinden bildirilmiştir.
3. Bitlis İli, elindeki jandarma ile hem ilin güvenliği hem de Ermenilerin kalabalık bir surette yerleşmiş oldukları Muş civarındaki büyük ambarların korunmasını olası göremediğinden 21 Mart 1915'te jandarmanın güçlendirilmesini istemiştir.
4. Van Seyyar Jandarma Tümeni Komutanlığı, genel bir hale gelmek niteliğini gösteren bu olaylar karşısında Birinci Kuvve-i Seferiye yetişmeden Tümen muharebe kuvvetlerinin iç güvenliğinin yatıştırılmasıyla görevlendirilmesi için, hükümetin onurunu da korumak koşuluyla sükûneti sağlayacak önlemlerin alınması gerektiğini yazmış ve Tümen Karargâhında bulunan Vali Cevdet'in de bu fikirde olduğu görüldüğünden çekici bulunmuştur.
5. Ordu, bu hale karşı şimdilik eğitim görmekte olan 11. Kolordu depo erlerinden üç tabur oluşturarak, Van Bitlis, Elazığ illeri emrine göndermeyi ve eğitim süresinin bitiminde de bugünkü eğitim kurulumunu oluşturan jandarma kadroları tamamlanarak ayrıca beş tabur teşkil olunması ve bu taburların Erzurum, Bitlis ve Elazığ, Diyarbakır, Van illerine gönderilmesi emredilmiştir.

İmza

3. Ordu Komutanı

EK-6

Jandarma'nın Dâhiliye Nezareti'ne Rabtı Hakkında Kararname:

- Madde 1- Umum Jandarma Komutanlığı her türlü umur ve muamelatıyla Dâhiliye Nezareti'ne rabt olunmuştur.
- Madde 2- Jandarmanın ve zayıf ve teşkilât-ı asliyesiyle ahed- i merbuyeti hakkında 13 Teşrin-i evvel 1333 tarihli kararnamenin bu muhalif ahkâmı mülğadır.
- Madde 3- Jandarma Zabitan ve efradının usul-i tayin ve terfileriyle inde'l-hâce muhakemeleri ve hususâtı sairesi diğér bir kararname ile tespit olunacaktır.
- Madde 4- İşbu kararname tarihi neşrinden itibaren maliü'l-icradır.
- Madde 5- İşbu kararname icrasına Dâhiliye Nazır-ı memurdur. Meclis-i umuminin içtimasında kanuniyeti teklif olunmak üzere işbu kararnamenin mevki-i meriyete vaz'ını irade eyledim.

Bahriye Nazırı İsmail Sıtkı	Harbiye Nazırı Damat Ferit	Şeyhülişlâm Cemal
Şûa-i Devlet Reisi Seyid Abdulkadir	Maarif Nazırı Ali Kemal	Ticaret ve Ziraat Nazırı Ethem
Nafia Nazırı Ahmed Avai	Maliye Nazırı Tevfik	
Posta ve Telgraf Telefon Nazırı Mehmed Ali	Evkaf-ı Hümayun Nazırı Vasfı	

EK-7

Sinan Tekelioğlu'nun Adana Bölgesinde Gelişen Olayları Bildiren Yazısı:

“Heyet-i Temsiliye Riyasetine ve 11. Tümen Komutanlığına,

1. 10 Nisan 1920 tarihinde iki günlük kuşatmadan sonra Belemelik düşürülmüştür. 52 kişilik Fransız kuvvetinden 11 er esir alınmıştır. Esirler arasında Pozantı Kumandanı Binbaşı Menil'in eşi de vardır.
2. Belemelik'te bir barut, bir dinamit deposu ile 70 çuval un, arpa ve 3 lokomotif ile 30 vagon, 6 otomatik tüfek, birçok telefon makinesi, gayet mükemmel bir eczane ve tıp aletleri ganimet olarak alınmıştır.
3. Belemelik-Kelebek arasında tren işletilmeye başlanmıştır.
4. Pozantı muhasara edilmiştir. Fransız kumandanına teslim olması tebliğ olundu. Ailesi tarafından kendisine yazılan mektup buna iliştilirdi. Ayın on beşinde komutayı ele alacak ve Pozantı'yı düşürmeye çalışacağım. Muvaffakiyet Allah'tandır. Ahalide şevk ve neşeye son yoktur.
5. Belemelik'e taarruz eden eramız silâhlı ve silâhsız binden artıktır.
6. Kahraman Kilikya Kuva-yı Milliyesi Belemelik'e girdiği zaman, Ermeniler tarafından yüzlerine katran sürülerek güneşin altında günlerce bırakıldıktan sonra ölen birçok Türk'ün cesetleri görüldüğü hâlde, Kuva-yı Milliyemiz Hristiyanlara karşı büyük insanlık göstermiştir.
7. Tutuklanan beş Ermeni'nin casusluğu açığa çıktığından idam edilmiştir.
8. Teşkilâtımız gayet muntazamdır. İleri hatlarımız Adana ve Tarsus yakınındadır. Silâh, cephane ve topa ihtiyacımız fazladır.
9. Milletvekillerinin atanması için emir verdim. Yakında yola çıkacaklardır.”

Zekeriya Türkmen, “*Kuva-yı Milliye'nin Çukurova Cephesi Komutanlarından Tekelioğlu Sinan Paşa*”, **Askeri Tarih Bülteni**, Ankara, 2001, S. 50.

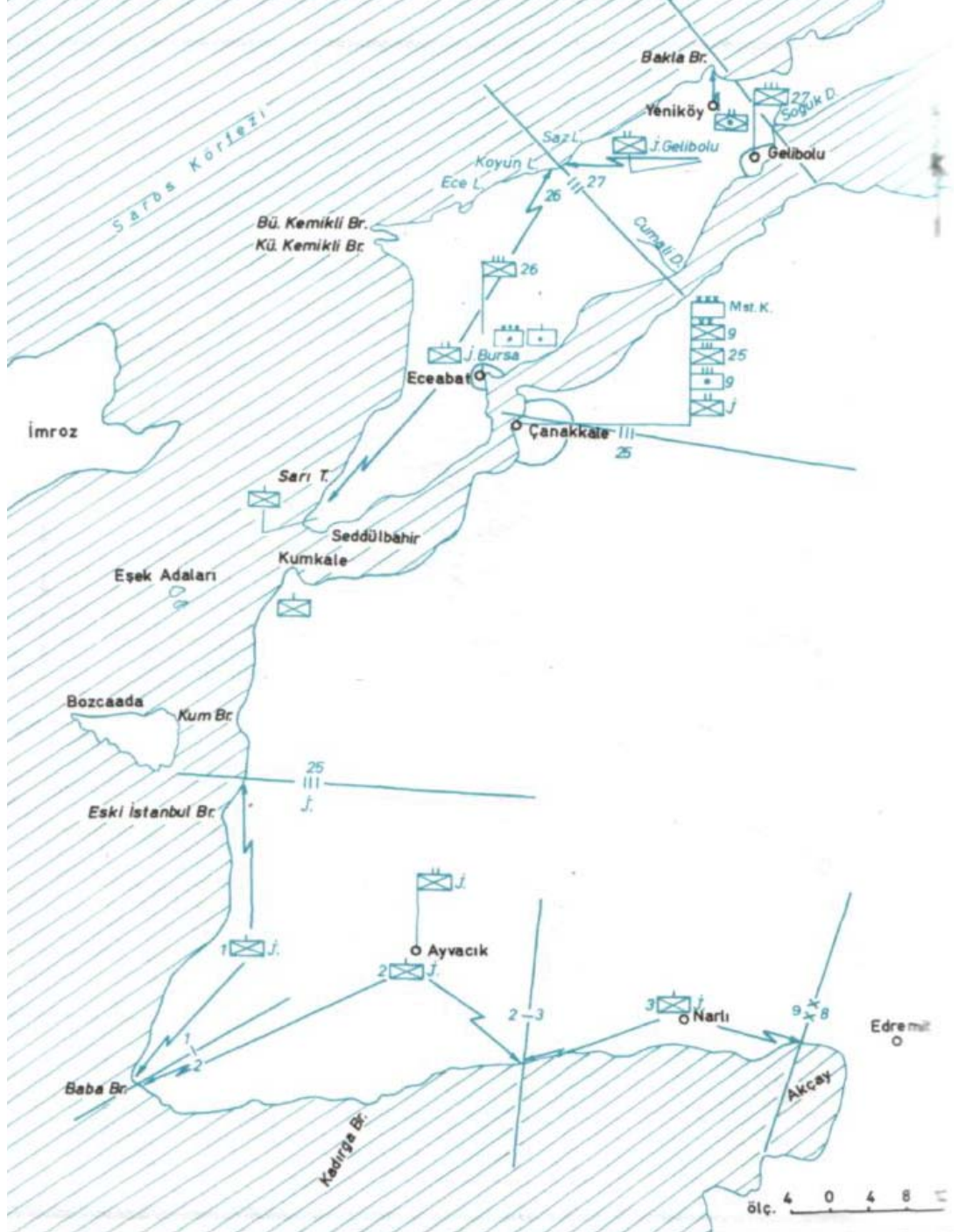
**3 NCÜ KOLORDU BÖLGESİNDEKİ JANDARMA BİRLİKLERİNİN SEFERBER OLMA GÜN VE YERLERİ
27 AĞUSTOS 1914**

BİRLİKLER		BİRLİĞİN MEVCUDU		SEFERBERLİĞİNİ BİTİRDİĞİ TARİH	TABURLARIN TA- BUR MER- KEZİNDEN HA- REKET TARİHİ	GÖREY BÖLGESİNE ULAŞTIĞI TARİH	DÜZEN ALIP GÖREVE BAŞLADIĞI TARİH	TABUR MER- KEZİNİN ŞİMDİ BULUNDUĞU YER	DÜŞÜNCELER
ALAY	TABUR VE BÖLÜK	İNSAN	HAYVAN						
ÇANAKKALE SEYYAR JAN- DARMA ALAYI	Çanakkale Seyyar J. Tb.	994	79	9.8.1914	12.8.1914	13.8.1914	13.8.1914	Ezine	
	Balıkesir Seyyar J. Tb.	935	81	9.8.1914	12.8.1914	21.8.1914	22.8.1914	Ayvacık	
BURSA SEYYAR JANDARMA ALAYI	Bursa Seyyar J. Tb.	1016	87	12.8.1914	16/17.8.1914	18.8.1914	19.8.1914	Eceabat	
	Gelibolu Seyyar J. Tb.	872	91	6.8.1914	16/17.8.1914	18.8.1914	10.8.1914 25.8.1914	Gelibolu	
EDREMIT SEY- YAR JANDARMA ALAYI	Edremit Sey. J. Tb.	837	94	13.8.1914		10 ve 13 8.1914	10/13.8. 1914	Burhaniye	
	Alaşehir Sey. J. Tb.	640	85	13.8.1914	19.8.1914	24.8.1914	24.8.1914	Ayvalık	
	Akhisar Sey. J. Tb.	625	60						
	Akhisar Jandarma Bl.	238							Demiryolu ko- ruması ile görevli
	Uşak J. Bl.	280		9.8.1914	Yerinde	Yerinde	9.8.1914	Uşak	Demiryolu ko- ruması ile görevli

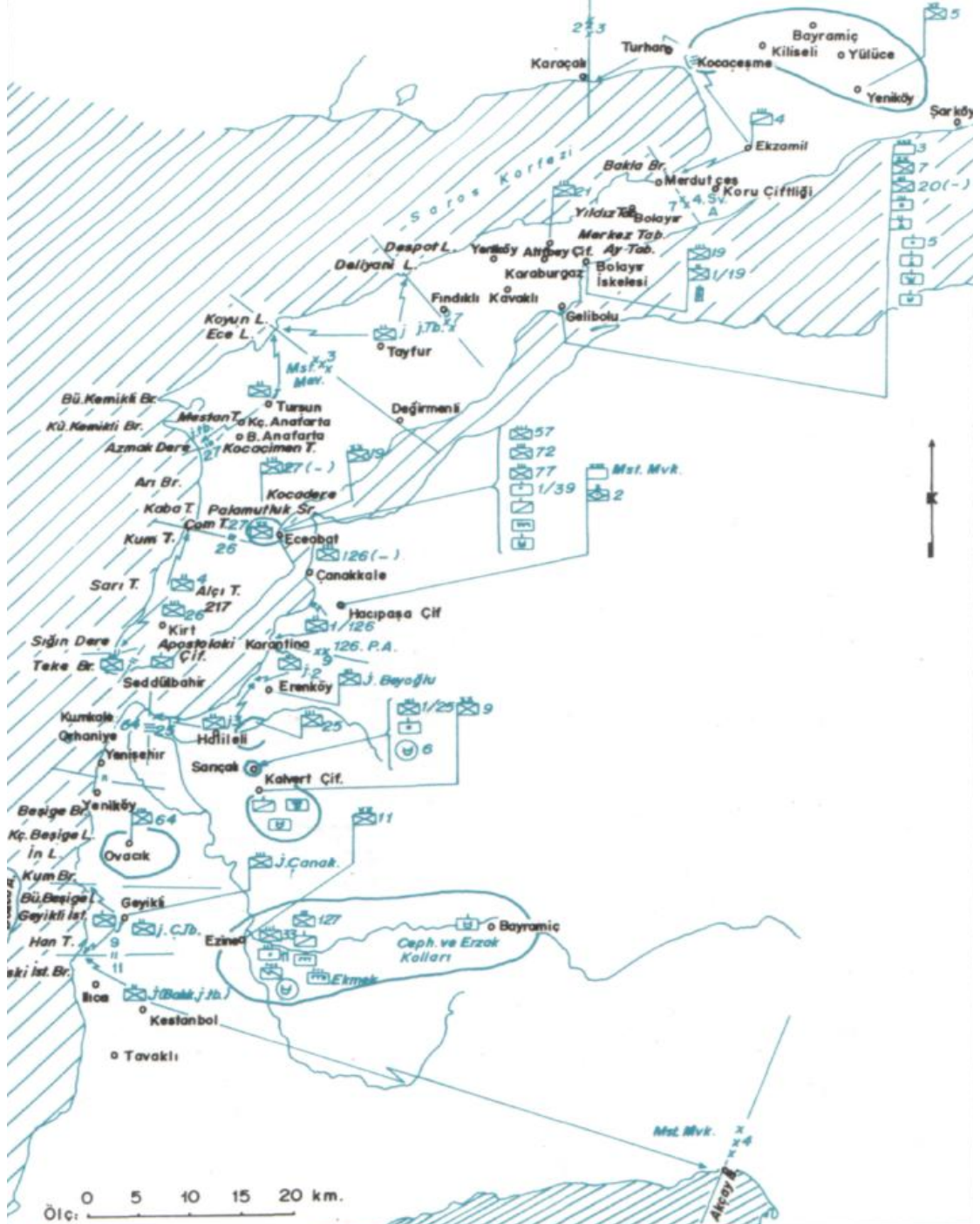
Hüseyin Işık, Birinci Dünya Savaşında Seyyar Jandarma Birlikleri, Jandarma Basımevi, Ankara, 1999.

EK-9

9. Piyade Tümeni ve Jandarma Birliklerinin Kıyı Gözetleme Düzeni

Çanakkale Müstahkem Mevkii ve 3ncü Kolordu'nun Aldığı Düzenler

EK-11

1908'DEN ÖNCEKİ JANDARMA BİRLİKLERİ

ALAYLAR	TABUR	BÖLÜK		PİYADE		SÜVARI		TOPLAM	HAYVAN
		PİYADE	SÜVARI	SUBAY	ER VE ERBAŞ	SUBAY	ER VE ERBAŞ		
İSTANBUL ALAYI	6	20	3	92	1.355	43	161	1.651	211
ŞEHİR EMANETİ	4	8	7	40	445	32	315	868	393
EDİRNE ALAYI	7	33	8	35	900	104	423	1.462	519
SELANİK ALAYI	4	24	5	71	1.644	15	351	2.081	381
KOSOVA ALAYI	5	30	5	113	1.850	15	287	2.265	318
MANASTIR ALAYI	5	24	5	92	1.800		354	2.246	408
YANYA ALAYI	4	19	4	69	906	7	110	1.092	117
İŞKODRA ALAYI	3	13	2	44	654	5	76	779	77
AKDENİZ ADALARI ALAYI	3	9	3	36	584	0	39	659	43
BURSA ALAYI	5	10	5	40	832	24	653	1.549	683
AYDIN ALAYI	6	20	6	90	1.484	26	357	1.957	399
ANKARA ALAYI	5	6	8	36	325	37	594	992	635
KONYA ALAYI	4	4	8	27	376	26	671	1.100	706
KASTAMONU ALAYI	2	4	2	33	360	38	277	708	320
SİVAS ALAYI	5	9	12	39	552	37	721	1.349	791
TRABZON ALAYI	4	10	4	40	797	16	159	1.012	180
ERZURUM ALAYI	4	7	9	30	484	25	599	1.138	620
VAN ALAYI	3	6	7	27	336	18	297	678	317
BİTLİS ALAYI	5	8	10	32	576	24	624	1.356	656
DİYARBAKIR ALAYI	4	8	11	22	472				
ELAZIĞ ALAYI	4	11	8	26	569	26	470	1.091	500
ADANA ALAYI	5	5	7	19	298	19	322	658	347
SURİYE ALAYI	6	7	24	28	542	68	1.148	1.786	1.130
BEYRUT ALAYI	5	7	9	33	394	28	477	932	518
HALEP ALAYI	4	9	10	36	575	43	642	1.296	691
ZOR TABURU	1	2	4	8	66	9	151	234	162
KUDÜS TABURU	1	2	3	6	11	11	195	325	209
LÜBNAN DAĞI TABURU	1	8	1	46	837	3	74	960	90
BAĞDAT ALAYI	7	15	27	53	666	81	1.300	2.100	1.308
BASRA ALAYI	4	10	9	31	632	16	392	1.071	358
MUSUL ALAYI	4	10	12	31	565	40	721	1.357	728
YEMEN ALAYI	4	18	10	41	1.377	21	261	1.700	285
HİCAZ ALAYI	5	7	14	23	257	39	244	562	272
TRABLUSGARP TABURU	1	5	1	16	206	2	82	310	88
BİNGAZİ TABURU	1	1	2	4	62	6	96	168	97
TOPLAM	141	389	266	1.409	23.899	937	14.210	40.639	15.186

EK-12

1912 YILI JANDARMA ALAY VE TABURLARI

BİRLİKLER	PİYADE					SÜVARI					GENEL TOPLAM
	BAŞCAVUŞ	ÇAVUŞ	ONBAŞI	ER	TOPLAM	BAŞCAVUŞ	ÇAVUŞ	ONBAŞI	ER	TOPLAM	
İSTANBUL J. ALAYI	54	130	190	1.406	1.780		4	8	313	325	2.105
İZMİT J. TABURU	17	48	69	316	450	1	3	9	67	80	530
ÇANAKKALE J. TABURU	9	36	47	228	320		5	13	67	85	405
ANKARA J. ALAYI	10	25	45	260	340	2	33	45	420	500	840
BURSA J. ALAYI	5	36	62	627	730	1	15	35	364	415	1.145
BALIKESİR J. TABURU	3	14	20	243	280		10	25	135	170	450
KASTAMONU J. ALAYI	3	17	25	255	300	2	10	16	82	110	410
BOLU J. TABURU	2	10	23	125	160		7	12	71	90	250
AYDIN J. ALAYI	75	300	355	1.300	2.030	8	12	24	246	290	2.320
KONYA J. ALAYI	4	31	32	373	440	15	30	50	435	530	970
TRABZON J. ALAYI	20	67	85	588	760	1	7	12	75	95	855
SAMSUN J. TABURU	5	18	25	152	200	1	3	8	68	80	280
SİVAS J. ALAYI	23	52	95	490	660	3	30	67	475	575	1.235
ELAZIĞ J. ALAYI	18	60	110	432	620	2	24	34	300	360	980
BİTLİS J. ALAYI	20	45	75	570	710	2	25	48	505	580	1.290
ERZURUM J. ALAYI	20	40	60	420	540	2	20	43	510	575	1.115
DİYARBAKIR J. ALAYI	20	40	70	410	540	3	20	47	570	640	1.180
VAN J. ALAYI	18	25	62	615	720	1	15	34	525	575	1.295
BEYRUT J. ALAYI	20	40	60	420	540	3	20	40	221	284	824
KUDÜS J. TABURU	5	22	38	135	200	2	16	24	129	171	371
SURİYE J. ALAYI	12	4	88	480	584	16	67	91	811	985	1.569
MEDİNE J. TABURU	4	15	30	231	280	1	5	8	116	130	410
HALEP J. ALAYI	16	40	94	440	590	5	14	51	405	475	1.065
ZOR J. TABURU	2	10	12	93	117	4	11	19	121	155	272
URFAJ. TABURU	2	11	25	115	153	2	7	16	105	130	283
ADANA J. ALAYI	10	30	55	507	602	2	18	30	250	300	902
BAĞDAT J. ALAYI	15	45	80	1.010	1.150	15	45	80	845	985	2135
BASRA J. ALAYI	15	45	80	1.010	1.150	5	14	51	270	340	1.490
MUSUL J. ALAYI	10	11	55	764	840	10	30	70	580	690	1.530
HİCAZ J. ALAYI	5	25	40	440	510	3	20	42	235	300	810
YEMEN J. ALAYI	20	60	120	2.235	2.435	5	25	50	360	440	2.875
ASİR J. TABURU	2	13	25	110	150	1	5	14	80	100	250
TOPLAM	464	1.365	2.252	16.800	20.881	118	570	1.116	9.756	11.560	32.441

Kaynak: Jandarma Evamir Mecmuası, 15 Kanun-i Evvel 1328 (28 Aralık 1912), Sayı 14, s. 3

EK-13

1920 YILI JANDARMA MINTIKA (BÖLGE) MÜFETTİŞLİK KADROSU

TEFTİŞ BÖLGELERİ	RÜTBE VE GÖREV					YAZICILAR		EMİR ERI	ER VE ERBAŞ TOPLAMI	GENEL TOPLAM	HER MINTIKANIN KAPSADIĞI İLLER VE MÜSTAKİL SANCAKLAR
	MINTIKA MÜFETTİŞİ MİRLİVA (TUĞGENERAL)	MÜFETTİŞ YARDIMCISI MİRALAY VEYA KAYMAKAM (ALBAY VEYA YARBAY)	MÜFETTİŞ YARDIMCISI BİNBAŞI	MÜLHAK YÜZBAŞI	SUBAY TOPLAMI	BAŞÇAVUŞ	ÇAVUŞ				
İSTANBUL MINTIKASI	1	1	2	2	6	2	4	6	12	18	İstanbul, Edirne, Bursa, Balıkesir, İzmit, Çanakkale, Çatalca
İZMİR MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	İzmir, Muğla, Kütahya, Afyonkarahisar
ANKARA MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	Ankara, Kastamonu, Bolu, Eskişehir
KONYA MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	Konya, Kayseri, Niğde, Antalya
SİVAS MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	Sivas, Samsun, Elazığ
ADANA MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	Adana, Maraş, İçel, Antep, Urfa
TRABZON MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	Trabzon, Erzurum, Erzincan
BİTLİS MINTIKASI	1	1	1	2	5	2	3	5	10	15	Bitlis, Diyarbakır, Van
TOPLAM	8	8	9	16	41	16	25	41	82	123	

Kaynak: Jandarma Evamir Mecmuası, 15 Mart 1336 (15 Mart 1920), Sayı 167, s.3

EK-14

TBBM HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE JANDARMA MINTIKA MÜFETTİŞLİKLERİ					
JANDARMA MINTIKA MÜFETTİŞLİKLER	KOMUTA HEYETİ	ER VE ERBAŞ			GENEL TOPLAM
		PİYADE SINIFI	SÜVARI SINIFI	TOPLAM	
İSTANBUL MINTIKASI TOPLAMI	213	4.337	473	4.810	5.023
İZMİR MINTIKASI TOPLAMI	118	1.590	248	1.838	1.956
ANKARA MINTIKASI TOPLAMI	176	2.137	684	2.821	2.997
KONYA MINTIKASI TOPLAMI	114	1.260	525	1.785	1.899
SİVAS MINTIKASI TOPLAMI	188	2.784	866	3.650	3.838
ADANA MINTIKASI TOPLAMI	68	1.310	241	1.551	1.619
TRABZON MINTIKASI TOPLAMI	174	2.600	336	2.936	3.110
BİTLİS MINTIKASI TOPLAMI	208	2.090	1.030	3.120	3.328
GENEL TOPLAM	1.259	18.108	4.403	22.511	23.770

TBMM HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE JANDARMAYA BAĞLI KURUMLAR

KURUMUN ADI	SUBAYLAR				PİYADE ER VE ERBAŞ	ASKERİ KATİP VE MEMURLAR	HADEME VE DİĞER HİZMETLİLER	GENEL TOPLAM
	KOMUTA HEYETİ	DARE HEYETİ	SAĞLIK VE DİĞER MEMURLAR	TOPLAM				
UMUM J. KOMUTANLIĞI	29	14		43	32	45	18	138
MINTIKA MÜFETTİŞLİKLERİ	24			24	32			56
DEPOYU UMUMİ (GENEL DE-PO)	4	6		10	9			19
DERSAADET İMALATHANESİ (İSTANBUL YAPIMEVİ)	1	1		2	5			7
DEPO ŞUBELERİ (KÜTAHYA, KONYA VE SAMSUN)	3	6		9	9			18
JANDARMA SUBAY OKULU	23	4	2	29	88	4	46	167
ACEMİ ER OKULLARI	84	6	24	114	606		12	732
ALAY OKULLARI (ALAY TALİMGÂHLARI)	55			55	264		22	341
JANDARMA HASTANESİ	1	1	3	5	1		18	24
GENEL TOPLAM	224	38	29	291	1.046	49	116	1.502

EK-15

1. Jandarma Daire Reisi Ferik İbrahim Rüştü Paşa

EK-16

Bağdat Jandarma Birliği (1910'lu Yıllar)

EK-17

Dedeağaç Jandarma Dairesi

EK-18

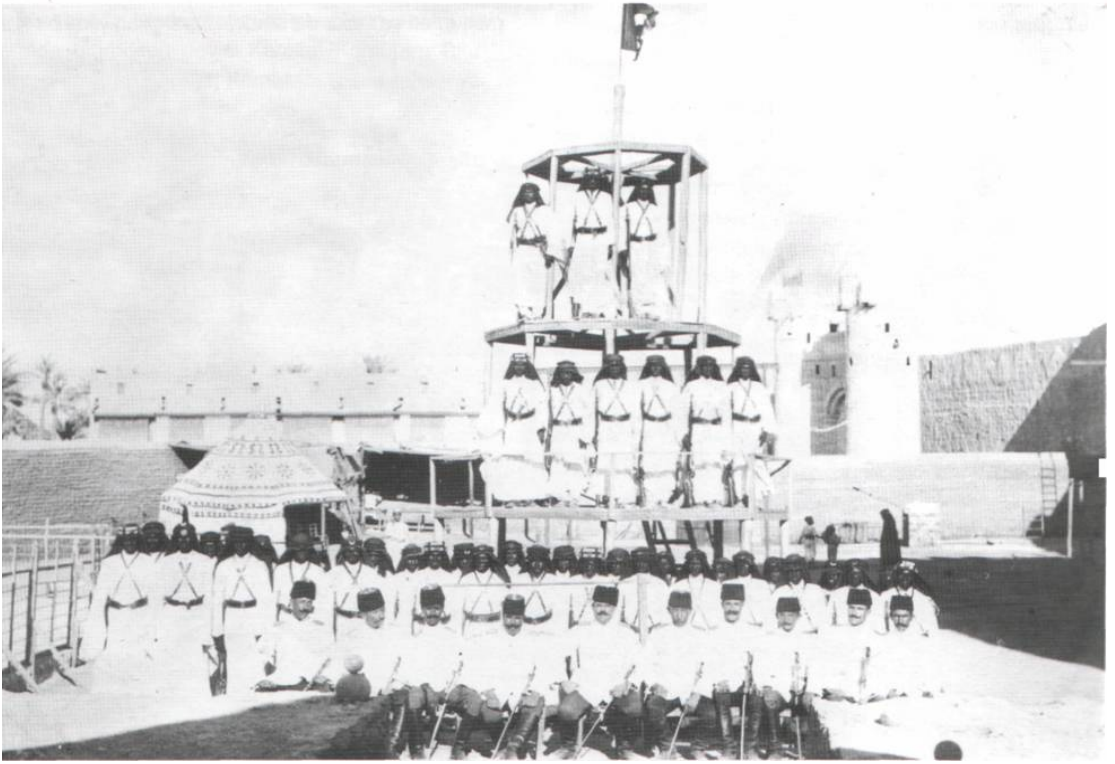
Selanik Piyade Jandarma Dairesi

EK-19

Zigana Jandarma Karakolu İnşaatı (1880'li Yıllar)

EK-20

Medine Jandarma Birliği Beden Eğitimi Dersinde (1910'lu Yıllar)

EK-21

Medine Jandarma Birliği Bisiklet Eğitiminde

EK-22

Bolu Derasar Karakolu

EK-23

Bolu Cuma Karakolu

EK-24

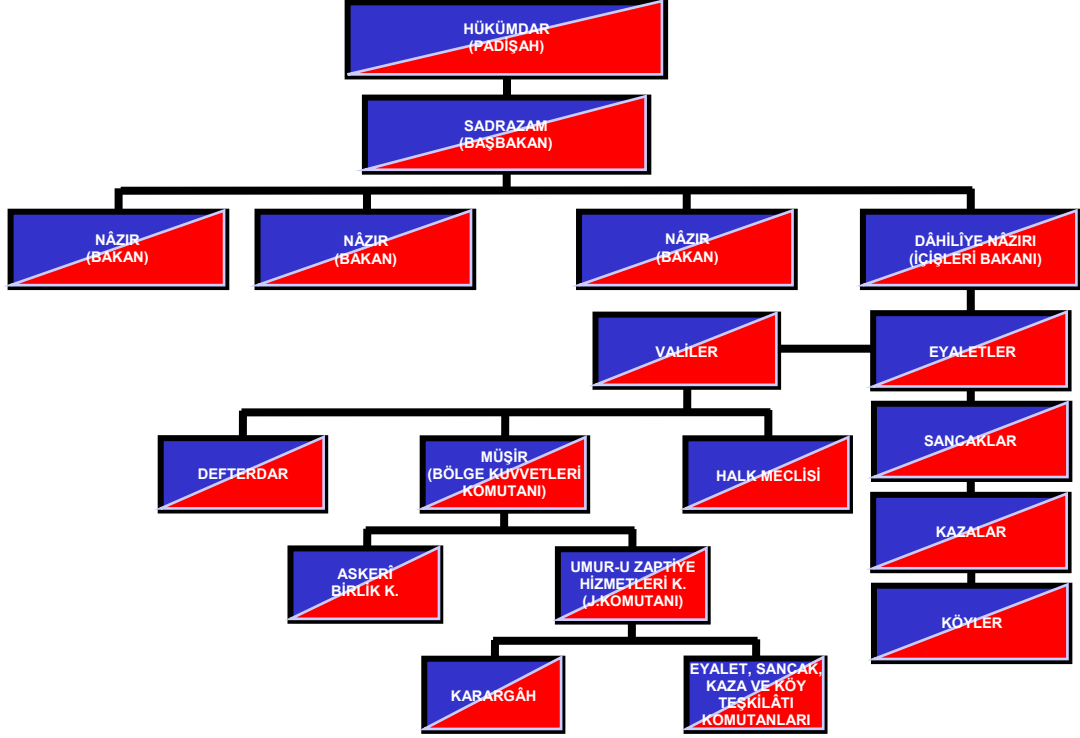
Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale Cephesinde Kireç Tepe Mevkiinde Türk Jandarması Adına Dikilen ilk Anıt Abidesi Önünde

EK-25

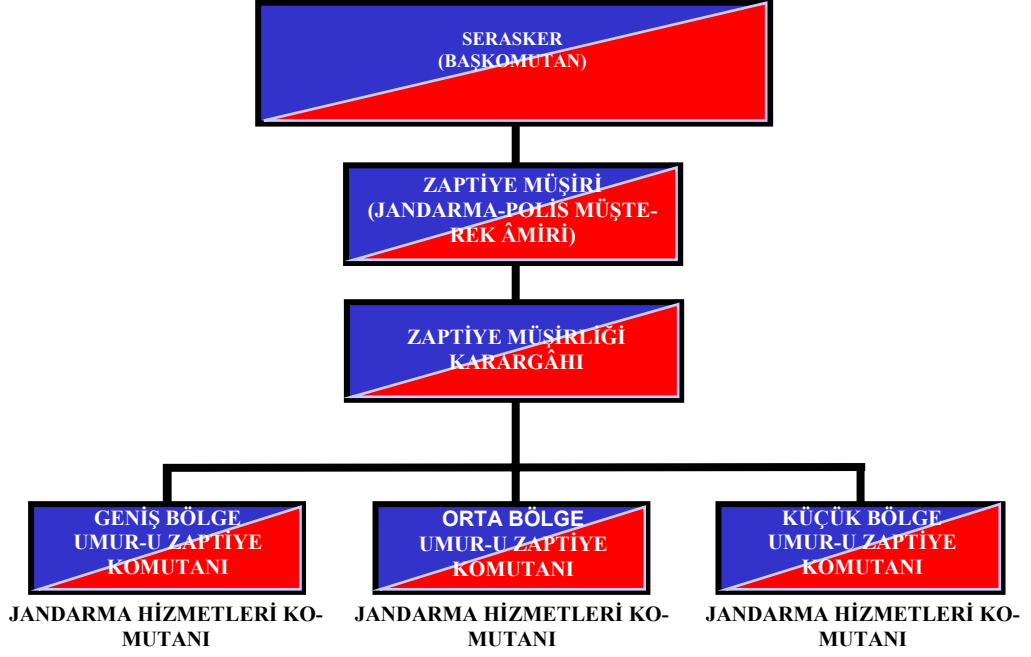

Tekelioğlu Sinan Paşa

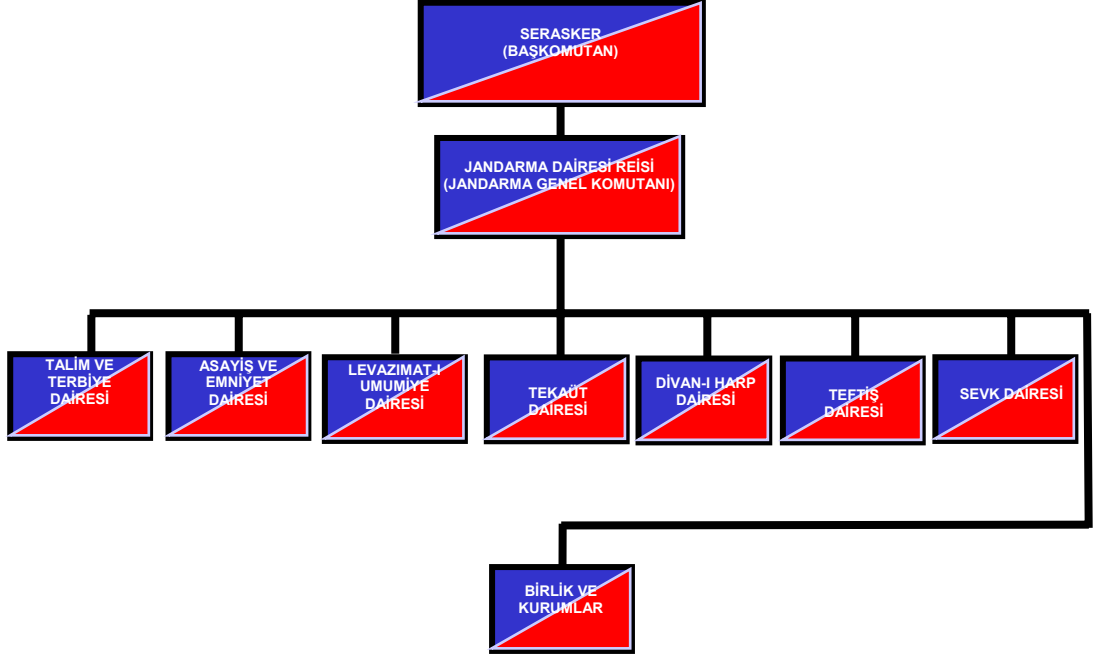
UMUM JANDARMA KOMUTANLIĞI'NIN
(JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI'NIN)
1839-1846 YILLARI ARASINDAKİ KURULUŞU

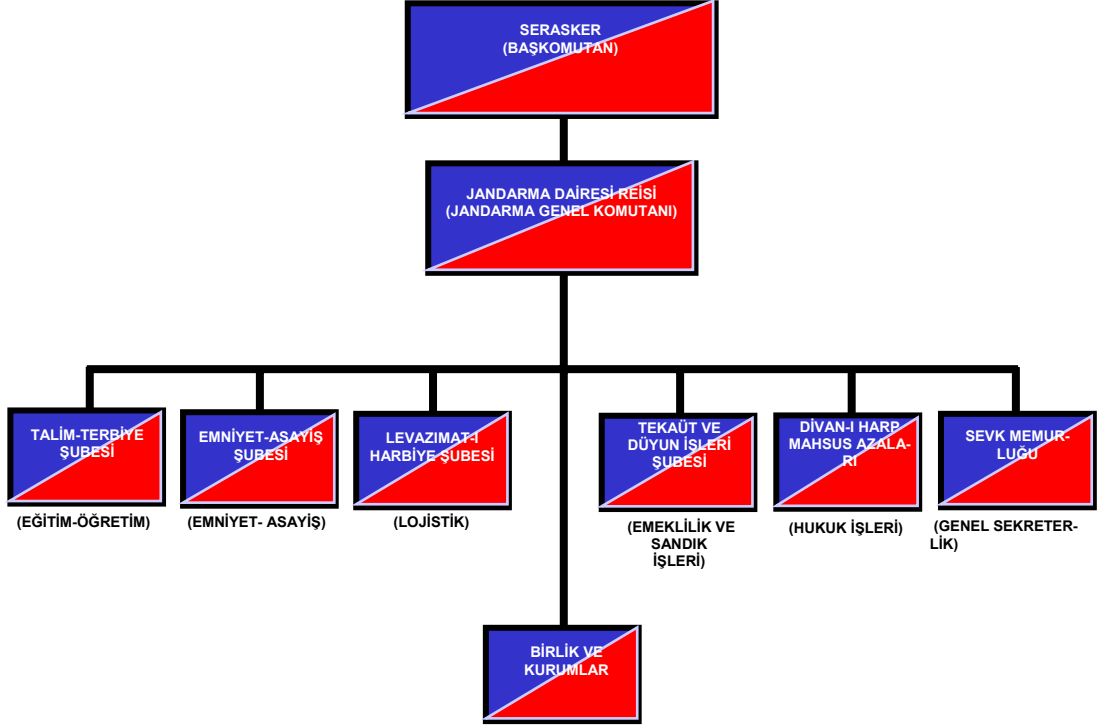
**JANDARMA DAİRESİ REİSLİĞİ'NİN KURULUŞU
(JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI'NIN)
1847-1879 YILLARI ARASINDAKİ KURULUŞU**

**JANDARMA DAİRESİ REİSLİĞİ'NİN
(JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI'NIN)
1880-1895 YILLARI ARASINDAKİ KURULUŞU**

**JANDARMA DAİRESİ REİSLİĞİ'NİN
(JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI'NIN)
1896-1907 YILLARI ARASINDAKİ KURULUŞU**

UMUM JANDARMA KOMUTANLIĞI'NIN
(JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI'NIN)
1914-1923 YILLARI ARASINDAKİ KURULUŞU

